

Amos W. Don
Leiden 19 VII 53

HINDIA ZELFBESTUUR

Scarce

OLĒH

N. SPYKMAN

BAHASA BELANDA DAN MELAJOE

Pertjétakan G. KOLFF & Co., Batavia, 1919.

key

INHOUD.

Hoofdstuk	Bladz.
Inleiding.	2
I. De Koloniale Politiek van Nederland	6
II. Historisch overzicht der Koloniale Politiek	10
III. Welke Koloniale Politiek kan voor de Toekomst verwacht worden	34
IV. De Actie tegen het Kapitaal vertraagt het voor- uitstrevende tempo in de Koloniale Politiek.	46
V. Werking van vreemd kapitaal uit Nationaal Economisch Oogpunt	52
VI. Werking van vreemde kapitaal, uit een Sociaal- Economisch Oogpunt	76
VII. De Vrijmaking van Indië	86
VIII. Coöperatie. Inleiding	104
IX. Verbruikскоöperatie	122
X. Inkoops Coöperaties	138
XI. Coöperatieve Productie	140
XII. Crediet Coöperatie.	156
XIII. Vakvereenigingen	168
XIV. Slotbeschouwing	190

W. 92135
171
K

ISI KITAB.

Bab	Moeka
Permoelaan kata	3
I. Politik negeri Belanda memerintah Djadjahannja.	7
II. Keringkasan hikajat orang Belanda memerintah Hindia	11
III. Politik mana jang boléh djadi ditoeroet Nederland dalam waktœ jang akan datang tentang Hindia	35
IV. Pergerakan melawan kapital melambatkan kema-djoean dalam hal politik.	47
V. Pekerdjaan kapital asing dipandang dari pihak kekajaan kebangsaan	53
VI. Pekerdjaan kapital asing dipandang dari pihak kesentosaan ra'iat.	77
VII. Membébasikan Hindia	87
VIII. Coöperatie (Koperasi). Permoelaan kata	105
IX. Koperasi memakai hasil	123
X. Koperasi membeli bakal	139
XI. Koperasi menjediakan hasil	141
XII. Koperasi-pindjaman	157
XIII. Perserikatan-sekerdja	169
XIV. Penœtoep kata.	191

INLEIDING.

Onder den titel „Hindia Zelfbestuur” verscheen in de Inlandsche Pers een serie artikelen, welke in de volgende bladzijden tot een brochure is omgewerkt.

De bedoeling daarvan is geweest, zoo objectief mogelijk de economische zijde van het bestuur over deze kolonie te behandelen en de verschillende daarmede verband houdende vraagstukken nader te belichten.

Teneinde het inzicht in de huidige verhoudingen te vergemakkelijken, is aan de vroeger reeds verschenen artikelen een kort historisch overzicht toegevoegd, waarvoor de gegevens ontleend zijn aan het werkje van den heer B. Alkema, „Ons Insulinde, Hoe we het verkregen en hoe het door ons werd.”

Aanleiding tot het schrijven van deze serie is geweest, het voorkomen in enkele Maleische persorganen van artikelen, welke een zeer eenzijdige uiteenzetting gaven van de werking van het vreemde kapitaal in deze landen. Hierdoor zou de onjuiste voorstelling kunnen worden gewekt, dat alleen een actie, welke het verdwijnen van het vreemde kapitaal tengevolge zou hebben, voor de welvaart van deze landen nuttig zou zijn.

Deze opvatting wordt door vele Europeanen, die het goed meenen met de Inlandsche bevolking en haar van harte een spoedige algeheele zelfstandigheid toewenschen, niet gedeeld. Zij zijn van oordeel, dat het waarachtig belang der Inlandsch

PERMOELAN KATA.

Beloem selang berapa lama ini terbit bertoeroet-toeroet dalam soerat-soerat kabar Melajoe soeatoe serie karangan jang berkepala „Hindia Zelfbestuur”. Dibelakang ini serie karangan itoe didjadikan seboeah boekoe ketjil, setelah ditambahi disana sini sedikit, dimana-mana perloe.

Adapoen maksoednja serie karangan itoe hendak memperkatakan dengan ringkas, tetapi dengan terang pihak economie (oeroesan harta) daripada pemerintahan tanah Hindia ini serta akan memeriksa lebih landjoet beberapa perkara jang berhoeboengan dengan itoe.

Akan memoedahkan mengetahoei dan menimbang keadaan jang sekarang ini, ditambahkan kepada serie karangan, jang telah diterbitkan dalam soerat-soerat kabar itoe, keringkasan jang péndék dari hal hikajat bangsa Belanda di-Hindia ini. Keringkasan itoe dipetik dari boekoe karangan toean B. Alkema jang bernama „Ons Insulinde, hoe we het verkrijgen en hoe het door ons werd.”

Maka jang menjabkan serie karangan itoe disiar^xkan dalam soerat-soerat kabar Melajoe, ialah karena dalam beberapa soerat kabar itoe tertera beroelang-oelang karangan-karangan jang memperkatakan pekerdjaan kapital asing didjadjahan ini hanjalah dari satoe pihak sadja. Karena itoe maka boléh djadi terbitlah pengertian bahwa hanjalah dengan meme-rangi kapital asing itoe sadja tanah Hindia boléh ma'moer dan sentosa.

Sepandjang timbangan banjak orang Belanda, jang soenggoeh tjinta djoega kepada tanah Hindia dan pendoedoeknja serta jang mengharap poela soepaja negeri ini lekas mendjadi merdêka, adalah pengertian jang demikian itoe soenggoeh sesat sekali. Menoe-

bevolking een anderen vorm van economische actie gebiedt.

Moge deze bladzijden, waarin die opvatting wordt uiteengezet, er toe bijdragen een wederzijdsch vertrouwen en een daaruit voortvloeiende samenwerking tusschen Inlanders en Europeanen mogelijk te maken, tot heil van Indië en zijn bevolking.

roet kejakinan meréka itoe, akan goena ^xkepentingan Boemipoetera jang sesoenggoehnja, hendaklah pergerakan economie Boemipoetera itoe dipimpin menoeroet djalan jang lain adanja.

Moedah-moedahan boekoe ketjil ini, jang berisi haloean jang lain itoe, boléh kiranja membawa pikiran jang tersesat itoe kepada djalan kebenaran serta menambahi kepertjajaan sebelah menjebelah antara bangsa Boemipoetera dan bangsa Belanda, sehingga dapatlah kedoea pihaknja bekerdja bersama-sama agar mendatangkan keselamatan dan kesentosaan kepada Hindia ini djoega adanja. ^x

De Koloniale Politiek van Nederland.

HOOFDSTUK I.

De politiek, welke Nederland ten opzichte van deze landen gevoerd heeft, werd grootendeels bepaald door de commerciële gedachte, welke de oorzaak is geworden van de stichting van een koloniaal rijk.

Het eerste streven der Hollanders was en is ook thans nog steeds gericht op handeldrijven, niet op het verkrijgen van politieke macht. Het was om zekerheid te scheppen voor hun handelswinst en voor de handhaving van het door hen gewenschte monopolie, dat de Hollanders ten slotte overgingen tot ingrijpen in de bestuursaangelegenheden van deze landen. Toch zijn zij hier slechts noode toe overgegaan en is de politieke macht steeds gebleven een middel ter verkrijging van het beoogde economische en commerciële doel.

Nu mag het bij een terugblik in het verleden voor de Inlandsche bevolking van ondergeschikt belang zijn, welke de ware oorzaken waren van maatregelen, welke voor haar dikwijls nadeelig zijn geweest; voor een juist begrip van de huidige positie van de Hollanders in deze landen en hun standpunt ten opzichte van het toekomstige zelfbestuur, is het van overwegende beteekenis, den werkelijken ondergrond der koloniale politiek op te sporen.

Want indien blijkt, dat politieke macht slechts middel is ter bereiking van een commerciël doel, dan volgt daaruit, dat, zoodra dit middel voor de bereiking van

Politik negeri Belanda memerintah Djadjahannja.

BAB I.

Bahwa sesoenggoehnja, jang mengoeasai politik negeri Belanda tentang tanah Hindia, ini teroetama sekali ialah niat hendak beroléh harta doenia; itoelah djoega jang menjebabkan terdjadinja djadjahan Belanda ditamah-tamah ini.

Dari bermoela-moela hadjat bangsa Belanda itoe selamanja menoejoe kemadjoean perniagaannja, ja, sekarangpoen djoega sebenarnja toedjoean itoe masih begitoe, boekannja hendak mendapat kekoeasaan dalam hal politik. Hanjalah karena hendak melindoengi perniagaannja itoe serta menetapkan „monopoli” jang dikehendakinja, maka orang Belanda itoe achirnja mentjampoeri hal pemerintahan negeri disini. Itoepoen dengan bata-bata djoega ia mentjampoeri politik dalam negeri itoe dan selamanja dalam itoe toedjoeanja tidak beroebah, jaitoe hendak beroléh keka-jaan tadi.

Dalam hal membangkit perboeatan bangsa Belanda dahoeloe-dahoeloenja itoe disini, sebenarnja bagi Boemipoetera setali tiga oeang, apa jang mendjadi sebab kepada orang Belanda itoe mengadakan atoeran-atoeran jang kadang-kadang soedah mendatangkan keroegian kepada Boemipoetera. Tetapi akan mengetahoei kedoeoekan bangsa Belanda sekarang ini dengan djelasnja serta akan mengira-ngira sikapnja tentang „Zelfbestuur” (pemerintah sendiri) jang ta' lama lagi tentoe akan diadakan, perloe sekali kita periksa, apa sesoenggoeh-soenggoehnja jang mendjadi sendi mgeslihat bangsa Belanda memerintah didjadjahannja ini

Sebab kalau njata kekoeasaan dalam hal politik hanjalah perkakas sadja kepada bangsa Belanda akan memperoleh koeantoengan, maka teranglah poela, bahwa orang

het gestelde doel niet meer noodzakelijk is, het zonder tegenstand prijs gegeven zal worden, dat wil dus zeggen, dat het streven der Inl. maatschappij naar medezeggenschap en zelfbestuur door de Hollanders op den duur niet zal worden bestreden.

Belanda akan soeka melepaskan perkakasnja itoe, apabila sendjata itoe tidak perloe betoel lagi oentoek penjapai maksoednja tadi. Artinja, pergerakan Boemipoetera hendak beroléh pemerintahan sendiri tidaklah akan dilawani oléh bangsa Belanda.

Historisch Overzicht der Koloniale Politiek.

HOOFDSTUK II.

De aanraking van de Hollanders met Insulinde dateert van 1596, toen 4 schepen van de eerste „Maatschappij van Verre” op de reede van Bantam aankwamen. Kort nadat de goede resultaten van dezen eersten tocht bekend raakten, werden verscheidene andere „Maatschappijen van Verre” opgericht en begonnen de Hollanders een levendigen handel in producten op verschillende plaatsen van den Archipel.

De eerste „Maatschappijen van Verre” werden opgericht door de kooplieden in verschillende steden en het uitsluitend doel was, het maken van winst met den handel op het Oosten.

De concurrentie, niet alleen tusschen de Hollanders onderling, maar ook met de Engelschen, Franschen, Spanjaarden en Portugeezen, had tengevolge, dat de inkoopsprijzen in Indië sterk werden opgejaagd en de verkoopsprizen in Europa werden gedrukt. Teneinde de hieruit voortvloeiende winstderving te voorkomen, gingen de Hollanders over tot samenwerking en werden de bestaande kleine maatschappijen opgenomen in een groot handelslichaam „De Vereenigde Oost-Indische Compagnie”, welke in 1602 werd opgericht en waaraan octrooi werd verleend voor den tijd van 21 jaar.

Oost-Indi-
sche
Compagnie.

De oprichting van de O. I. Compagnie bracht in zooverre een wijziging in het tot nu toe gevolgde zuivere handelsbeginsel, dat haar het recht werd

Keringkasan hikajat orang Belanda memerintah Hindia.

BAB II.

Sjahdan adapoen perdjoempaan orang Belanda dengan bangsa-bangsa di-Insulinde ini ialah sedjak tahoen 1596, tatkala 4 boeah kapal kepoenjaan „Maatschappij van Verre” (Kongsi oentoek negeri djaoeh-djaoeh), sampai kepelaboehan Banten. Ta' lama sesoedah pelajaran jang pertama itoe berhasil, terdirilah beberapa „Maatschappij van Verre” jang lain-lain, sehingga dengan ramailah perniagaan orang Belanda pada beberapa negeri ditanah Hindia ini.

Adapoen jang mendirikan Maatschappij-Maatschappij jang moela-moela itoe, ja'itoe saudagar-saudagar dalam beberapa negeri ditanah Belanda; maksoednja ta' lain melainkan semata-mata hendak mentjari laba dibenoea Asia dengan djalan berniaga.

✕Persaingan (concurrentie) diantara kongsi-kongsi itoe, dan dengan bangsa lain-lain djoega, seperti bangsa Inggeris, Perantjis, Sepanje dan Portogegis, menjebabkan harga barang-barang di-Hindia mendjadi naik sekali dan djoealan di-Eropah mendjadi toeroen, sehingga banjaklah daripada kongsi itoe jang mendapat roegi. Maka akan menghilangkan persaingan dengan kawan-kawan sendiri itoe serta soepaja boléh lebih koeat dapat melawan bangsa-bangsa lain itoe, pada tahoen 1602 dipersatoekanlah sekalian kongsi-kongsi Belanda itoe mendjadi „De Vereenigde Oost-Indische Compagnie” artinja „Persatoean Kongsi di-Hindia Timoor.”

Oost-Indi-
sche
Compagnie.

Adapoen woedjoed O.I.C. itoe sama djoega dengan Maatschappij van Verre tadi, ja'itoe hendak mentjari laba djoega, bédanja hanjalah ini:

verleend om uit naam van de Staten Generaal souvereine rechten uit te oefenen, waardoor het haar mogelijk werd naar buiten als Mogendheid en als Staat op te treden. Deze maatregel was hoofdzakelijk genomen om de Compagnie een machtspositie te verleen en tegenover de Europeesche vijanden, maar sanctioneerde eveneens een offensief optreden tegenover de Inlandsche bevolking ter verkrijging van handelsvoordeel.

De eerste jaren van haar bestaan was de Compagnie hoofdzakelijk in strijd gewikkeld met de Europeesche concurrenten. Dit maakte vestiging van een centraal gezag in Indië noodzakelijk en daarvoor werd door de Heeren Bewindhebbers in Holland in 1609 een Gouverneur Generaal benoemd en een college van Raden van Indië ingesteld, welke een vaste standplaats zouden krijgen.

Het duurde echter tot 1619, eer hiertoe werd overgegaan. In dat jaar stichtte Jan Pieterszoon Coen de stad Batavia, welke vanaf dien datum de zetel is gebleven van het Hollandsche gezag in Indië.

De eerste jaren waren een tijd van grooten bloei voor de Compagnie en geleidelijk breidde zij hare zaken uit.

Holland
wenschte
voor alles
vrede.

De instructies, vanuit Holland aan den Gouverneur Generaal gegeven, gelastten, nooit oorlog te maken met de Inlandsche bevolking en geen moeite te ontzien om den vrede te bewaren. Ondanks het zuiver commerciële beginsel werd echter de Compagnie ten slotte door de omstandigheden gedwongen, een staatkundige macht te worden, ter handhaving van de eenmaal verkregen voordeelen.

De Inlandsche bevolking werd in de onderlinge concurrentie tusschen de Europeesche naties betrok-

Kepada O. I. C. itoe diberikan oléh pemerintah ditanah Belanda kekoeasaan, sehingga terhadap keloea, kongsi itoe boléh berlakoe seperti seboeah keradjaan.

Maksoednja moeslihat itoe teroetama ialah akan mengoatkan Kompeni itoe berlawan dengan moesoehnja bangsa Éropah jang lain-lain; tetapi kekoeasaan itoe tentoe memboléhkan dia poela mengerasi bangsa Boemipoetera akan memberi hak jang lebih kepadanya dalam hal berniaga.

Dalam tahoen-tahoen permoelaan Kompeni itoe teroetama berlawan dengan bangsa Éropah jang lain-lain tadi. Permoesoehan itoelah djoega jang menjebabkan perloe ada poesat kekoeasaan orang Belanda di-Hindia ini. Sebab itoelah maka pada tahoen 1609 diangkat oléh toean-toean jang berkoeasa dinegeri Belanda seorang Goebernoer Djenderal serta diadakan satoe Déwan-Hindia (Raad van Indië) disini, jang tetap tempat kedoedoekannja. Menetapkan tempat kedoedoekan itoe baharoe dapat dilakoekan pada tahoen 1619. Pada tahoen itoe didirikan oléh toean Jan Pieterszoon Coen negeri Betawi. Sampai sekarang negeri itoe mendjadi tempat kedoedoekan Pemerintah Belanda di-Hindia ini.

Sedjak dari itoe perniagaan Kompeni itoe djadi madjoe sekali dan kekoeasaannja semakin bertambah.

Jang disoe-
kai Tanah
Belanda
pertama-
tama sekali
damai.

Bahwa sanja tidak pernah perintah dari negeri Belanda menjoeeroehkan Goebernoer Djenderal menjtjari-tjari perang dengan radja-radja ditanah Hindia ini, melainkan selamanja diperintahkan kepada Goebernoer Djenderal itoe akan berdaja-oepaja soepaja djangan ada perang disini. Boekankah dalam waktoe damai saudagar (Kompeni) itoe moedah dan senang berniaga daripada dalam perang?

Akan tetapisoenggoehpoendemikian, lama-kelamaan Kompeni itoe terpaksa djoega mentjampoeri perkara

ken en zoo werd in die onderlinge oorlogen ten slotte ook tegen haar met geweld opgetreden.

Verbreking van contracten en voortdurende twisten tusschen de volken van den Archipel onderling veroorzaakten telkens opnieuw strijd en noopte de Compagnie tot steeds grooter verbreiding van haar gezag.

Geleidelijk heeft zij dan ook haar souvereine macht uitgebreid.

Ook het streven naar handelsvoordeel was een oorzaak voor de gedurige gezagsuitbreiding, daar alleen op die wijze het monopolie gehandhaafd kon worden en bijzondere voorrechten verkregen.

**Monopolie-
stelsel grond-
basis voor
haar politiek.**

✕ Het monopoliestelsel is de grondbasis geweest voor de politiek der Oost-Indische Compagnie gedurende haar gansche bestaan, en ten slotte ook haar ondergang geworden. Dit stelsel bestond hierin, dat zij zoo mogelijk door overreding, zoo noodig door dwang de Inlandsche vorsten bewoog, met haar contracten te sluiten voor de levering van bepaalde quantiteiten van zekere producten, met bepaling dat deze producten aan geen ander mochten geleverd worden en zij daarin den absoluten alleenhandel behield. Dit had tengevolge, dat de Compagnie, alhoewel zij geleidelijk haar macht uitbreidde, zich met interne bestuursaangelegenheden niet bemoeide. Haar politiek bepaalde zich tot het hebben van vertegenwoordigers bij de Inlandsche vorsten, aan wie zij het bestuur over hun land overliet. Met hen of met de Rijksbe-

pemerintahan dinegeri-negeri sini, akan melindoengi hak-hak dan keoentoengan jang telah diperoléhnya.

Dalam persaingan dan permoesoehan bangsa-bangsa Eropah di-Hindia Timoer ini kerap kali tertjampoer bangsa Boemipoetera. Dan lagi atjap kali poela radja-radja Boemipoetera moengkir dari perdjandjian jang telah diboeatnja, sehingga terpaksa Kompeni itoe menoeentoet hak, jang telah didjandjikan atau diberikan kepadanya, dengan kekerasan.

Dengan hal jang demikian lama kelamaan bertambah koeatlah kekoeasaan Kompeni itoe dan bertambah loeaslah djadjahannya.

Soeatoe perkara jang besar sekali artinja kepada seboeah kongsi perniagaan seperti Oost-Indische Compagnie itoe ialah „monopoli” jaitoe hak akan memperniagakan sedjenis mata dagangan sendiri sadja dengan mengetjoealikan orang lain. Maka kerap kali monopoli itoelah djoega jang memaksa Kompeni itoe memakai sendjatanja, baik akan melindoengi monopoli jang telah diperoléhnya, baik akan mendapat monopoli baroe.

**Monopoli
pokok
politik.**

Sjahdan selama Oost-Indische Compagnie itoe berdiri, monopoli itoelah jang mendjadi pokok politiknya dan achirnja itoelah poela jang mendjatoehkan dia. Doedoeknja atoeran monopoli itoe demikian: djika dapat, diboedjoeknja radja-radja Boemipoetera oléh Kompeni itoe akan mendjoeal sedjenis barang dagangan — biasanja rempah-rempah — selamanja kepadanya sadja, tidak boléh kepada orang lain, walau kepada siapa sekalipoen. Djika tidak dapat diboedjoeknja, dipaksanjalah memperboeat perdjandjian dengan radja-radja itoe atau dengan mangkoeboeminja, maka radja-radja itoe wadjib menoeeroeti perdjandjian itoe. Apa dan betapa iŕhtiar radja-radja itoe mengadakan monopoli itoe, tidak pedoeli Kompeni itoe. Demikian djoega atoeran memerintah negerinja sendiri dibiarkan sama sekali oléh Kompeni itoe kepada radja-radja

stuurders werden de contracten gesloten en zij werden verplicht voor de naleving van die contracten zorg te dragen. Welke maatregelen de vorsten tegenover hun onderdanen namen om de levering van die contracten en de bedongen schattingen mogelijk te maken, viel buiten bemoeienis van de Compagnie.

Met het star dogmatisch willen doorvoeren van het kunstmatig monopolie groef zij ten slotte haar eigen graf. De uitgaven, welke noodzakelijk waren om den alleenhandel kunstmatig te behouden, begonnen de met dien handel gemaakte winst te overtreffen.

Haar handelsovereenkomsten waren namelijk in tegenstelling met overeenkomsten in het vrije handelsverkeer eenzijdig tot stand gekomen, d. w. z. zij werden eenvoudig afgedwongen en leverden heel dikwijls aan de betrokkenen groot nadeel op. Deze zochten zich dus op allerlei wijze aan hun verplichtingen te onttrekken en werden hierin gesteund door de Europeesche concurrenten van de Compagnie. Ten einde de naleving der overeenkomsten af te dwingen waren dan ook ten slotte militaire en positioneele maatregelen noodzakelijk, welke de financiële draagkracht van de Compagnie ver te boven gingen.

Zij kwam al dieper en dieper in de schuld en ging ten slotte ten gronde.

In 1798 werd de Oost-Indische Compagnie ontbonden en gingen haar bezittingen over aan den Staat. Haar politiek had nooit rekening gehouden met de belangen der Indische bevolking, en haar optreden was dikwijls niet van groote wreedheid vrij te pleiten.

Als verontschuldiging tegenover al te scherpe beoordeelaars van haar politiek moet echter worden

itoe. Biasanja jang dimintanja lagi, soepaja boléh ia menempatkan wakilnja ditempat kedoedoekan radja-radja itoe.

Sebabnja maka atoeran monopoli itoe mendjatoehkan Kompeni itoe kemoedian, karena belandja akan melindoengi atoeran itoe achirnja lebih banjak dari keoentoengan jang didatangkannya.

Perdjandjian-perdjandjian jang diboeat oléh Kompeni itoe dengan radja-radja Boemipoetera tentang monopoli itoe boekannya perdjandjian jang terdjadi karena soeka sama soeka, seperti dalam perniagaan jang biasa, melainkan dipaksa oléh sebelah pihak sadja dan kadang-kadang meroegikan sekali kepada pihak jang sebelah lagi. Oléh sebab itoe pihak sebelah lagi itoe hampir selaloe berdaja-oepaja soepaja terlepas dari menoeroeti perdjandjian itoe. Maka soepaja perdjandjian itoe ditoeroeti dan didjalankan dengan sepatoetnja, perloelah Kompeni itoe memelihara serdadoe dan polisi dengan setjoekoepnja. Belandja memelihara itoelah achirnja melebihi kesanggoepannya, sehingga ia djadi beroetang.

Oetang Kompeni itoe makin lama makin bertambah, sehingga kesoedahannya perniagaannya djatoeh sama sekali.

Dalam tahoen 1798 Oost-Indische Compagnie itoe diperhentikan, digantikan oléh keradjaan Belanda sendiri, jang menerima segala harta benda dan oetang Kompeni itoe. Bahwa sanja politik Oost-Indische Compagnie itoe, seperti diatas telah dima'loemkan, mémang tidak memperhatikan kedadjikan Boemipoetera. Bahkan kerap kali perboeatannya lalim dan bengis sekali.

Akan tetapi soepaja betoel timbangan kita tentang politiknya itoe, djanganlah poela kita loepakan, bahwa

aangevoerd, dat de zeden en gewoonten in die tijden anders waren dan nu en ook in de Inlandsche maatschappij van die dagen een menschenleven niet hoog werd aangeslagen.

Toch heeft haar optreden ook een goede zijde gehad, zij het dan ook, dat deze slechts een uitvloeisel was van in eigen belang genomen maatregelen. Haar optreden heeft n.l. een einde gemaakt aan de voortdurende onderlinge oorlogen, welke telkens opnieuw het land verwoestten en duizenden menschen het leven kostten en zodoende de mogelijkheid geschapen van een meer geregeld bestuur.

Overgangs-
Tijdperk
1798-1811.

Gedurende de jaren, volgende op den ondergang der O. I. Compagnie tot aan het Engelsch tusschenbestuur, werd het beheer over Insulinde gevoerd door een college, dat verantwoording verschuldigd was aan den Staat.

Men zag de fouten in, waaraan de Oost-Indische Compagnie te gronde was gegaan en begon het bestuur op een geheel nieuwen basis in te richten. Het is vooral Dirk van Hogendorp geweest, die voornamelijk geijverd heeft voor die nieuwe richting. Zijn voorstellen hielden in, vervanging van het monopoliestelsel door vrijhandel, afschaffing van verplichte leveringen, verplichte cultures en heerendiensten en vervanging door landrente.

Op die wijze zou dan de Inlander in de kosten van het land bijdragen.

Gedeeltelijk door tegenwerking, gedeeltelijk door de politieke gebeurtenissen in Europa kon het grootste deel van de ontworpen hervormingen niet worden ingevoerd. Toch was een streven naar vrijhandel duidelijk merkbaar.

In het Charter van 1803 was bepaald, dat de belangrijkste gedwongen cultures, peper en koffie, zouden blijven bestaan en alleen de kleinere, zooals indigo en katoen, aan den vrijen arbeid werden

'adat dan perasaan orang pada zaman itoe djaoeh berlaiuan daripada sekarang, dan oléh bangsa Boemipoetera djoega njawa dan hidoep manoesia pada masa itoe tiada berapa dihargai.

Soenggoehpoen demikian ada djoega kebadjikkannya Kompeni itoe bagi Hindia, biarpoe kebadjikan itoe tersebut oléh keperluan sendiri. Keadjikkannya itoe ja'itoe: oléh pengaroeh Kompeni itoe bertambahlah keamanan di Hindia ini dan berhentilah peperangan, jang hampir ta' berkepoetoesan terdjadi antara radja-radja dan bangsa-bangsa tanah Hindia ini dan telah mengoerbankan beriboe-riboe njawa manoesia.

Masa
Peroebahan
1798—1811.

Dalam masa peroebahan, dari mati Oost-Ind. Compagnie sampai kepada pemerintahan Inggeris ja'itoe 1798—1811 jang mengoeasai djadjahan Belanda di Hindia ini, ialah soeatoe madjelis ditanah Belanda jang menanggoeng perboeatannya kepada Keradjaan. Madjelis itoe ma'loemlah akan tjatjat dan tjelannya pemerintahan Kompeni jang mati itoe. Teroetama toean Dirk van Hogendorp jang beroesaha sekali dalam hal mengganti haloean pemerintahan tjara zaman Kompeni itoe dengan jang baroe. Peroebahan-peroebahan jang dimintakannya ja'itoe: mengganti atoeran monopoli dengan perniagaan-bébas (vrijhandel), menghapoeskan atoeran mendjoeal hasil tanam-tanaman dengan paksa kepada Goebernemen (dahoeloe kepada Kompeni) serta kewadajiban menanam tanam-tanaman itoe; menghapoeskan rodi, jang hendak diganti dengan padjak-tanah sadja. Dengan djalan jang demikian anak Boemipoetera toeroet memikoel belandja negeri.

Sajanglah sebahagian besar daripada peroebahan itoe tidak dapat didjalankan, setengahnja sebab dilawani orang, setengahnja karena terganggu oléh kedjadian dalam hal politik (peperangan) di Éropah. Soenggoehpoen begitoe haloean jang menoedjoe perniagaan bébas (vrijhandel) soedah kelihatan. Dalam ma'loemat pemerintah tahoen 1803 ditentoekan, bahwa

overgelaten. Reeds drie jaar later werd in het 27 Januari 1806 vastgestelde Regeerings Reglement bepaald, dat ook koffie en peper zouden worden vrijgelaten.

In Januari 1808 trad als Gouverneur op Daendels, wiens opdracht was, het welzijn van den gewonen Inlander te verzorgen.

Aan deze opdracht is zeker niet in alle opzichten voldaan. Wel werden door hem vele verbeteringen ingevoerd en misbruiken bij de gedwongen cultures afgeschaft, maar het stelsel zelf werd tegen de bevelen uit Holland in, door hem gehandhaafd, aangezien bij het onmisbaar achte.

**Het Engel-
sche
Tusschen-
bestuur.**

Op 18 September 1811 ging het bestuur over Java in handen der Engelschen over, welke hier tot 1816 regeerden.

Het bestuur werd gevoerd door een Luitenant-Generaal onder opperbestuur van de Engelsche Oost-Indische Compagnie.

Gedurende het grootste deel van die korte periode werd het bewind gevoerd door Thomas Stamford Raffles, die zich een warm aanhanger toonde van de hervormingsplannen van Dirk van Hogendorp en deze krachtig ter hand nam, hierin gesteund door het Hollandsche lid van den adviseerenden Raad, Mr. Muntinghe.

De verplichte cultures en gedwongen leveringen

atoeran paksaan menanam tanam-tanaman jang koe-rang berarti, seperti taroem dan kapas, dihapoeskan, akan tetapi kewadajiban menanam lada dan kopi masih ditetapkan, sebab pentingnja.

Tiga tahoen kemoedian, jaïtoe pada tahoen 1806, tatkala menetapkan Reglemén Pemerintah, ditentoe-kan lagi, bahwa kewadajiban menanam lada dan kopi akan dihapoeskan.

Pada tahoen 1808 diangkatlah mendjadi Goebernoer-Djenderal tanah Hindia toean Daendels. Perintah jang pertama jang diberikan kepadanya jaïtoe akan memperbaiki nasib anak Boemipoetera dengan menghapoeskan kewadajiban menanam berdjenis-djenis ta-nam-tanaman tadi.

Perintah itoe njata tidak didjalankannja sebagai-mana patoetnja. Betoel ada djoega diperbaikinja nasib Boemipoetera dengan menghilangkan berbagai-bagai kekedjaman, jang terdjadi dalam mendjalankan atoeran tanaman paksaan; akan tetapi menghapoeskan atoeran itoe sendiri, tiadalah ia maoe karena atoeran itoe me-noeroet timbangannja tidak boléh tidak atau mesti ada.

Pemerintah-an Inggeris di Insulinde ini.

Pada 18 September 1811 pemerintahan atas Insulin-le ini djatoeh ketangan Inggeris. Lamanja Inggeris memerintah disini sampai tahoen 1816. Jang mendjalankan pemerintahan Inggeris itoe disini seorang Luitenant Goebernoer. Luitenant Goebernoer itoe di-bawah perintah „Oost-Indische Compagnie” Inggeris. Luitenant Goebernoer Inggeris jang memerintah disini selama bagian jang terbesar dari waktoe jang lima ta-hoen itoe ialah toean Stamford Raffles. Toean Raffles itoe roepanja bersetoedjoe sekali pikirannja dengan Toe-an Dirk van Hogendorp tentang maksoed mengadakan peroebahan-peroebahan jang terseboet diatas tadi. Da-lam mendjalankan maksoed itoe ia beroléh bantoean jang koeat sekali dari Mr. Muntinghe, seorang Belanda jang mendjadi anggota Déwan Hindia pemerintah Inggeris.

Lain daripada kewadajiban menanam kopi, semoeanja

tehalve de koffiecultuur werden afgeschaft en de landrente ingevoerd. Deze laatste maatregel is echter door verpachting van deze belasting aan Chineezcn slechts voor een gering deel aan het becoegde goede doel, ontlasting van de bevolking ten goede gekomen.

Herstel
Nederl. Ge-
zag tot aan
het Cultuur-
stelsel.
1816-1830.

In deze periode zou worden voortgegaan op de beginselen, reeds door Daendels en Raffles toegepast. De gedwongen cultures zouden afgeschaft blijven, behalve de koffiecultuur, en er werd voornamelijk naar vrijhandel en vrije cultuur gestreefd.

Teneinde deze zooveel mogelijk te bevorderen, zou de vestiging van Europeanen worden aangemoedigd door het maken van zeer vrijgevigc bepalingen voor het verkrijgen van gronden voor Europeesche ondernemingen.

Zoo ontstonden dus in die tijden tengevolge van den vrijhandel particuliere Europeesche belangen, welke een gewijzigde politiek noodzakelijk maakten.

Deze van nu af te volgen politieke gedragslijn zou evenzeer het gevolg van het vrijhandelsbeginsel zijn, als de politiek der O. I. Compagnie het gevolg was van het monopoliestelsel. Het vrijhandelsbeginsel had belang bij een goed geordend binnenlandsch bestuur en een welvarende bevolking. Het monopoliestelsel bracht de Compagnie slechts in aanraking met de Inlandsche vorsten en rijksbestuurders, de vrijhandel noodzaakte een direct contact met de Inlandsche bevolking. Dit bracht het bestuur er toe, in te grijpen in de binnenlandsche aangelegenheden en het aantal Eurcpeesche ambtenaren werd dan ook sterk uitgebreid. De uitbreiding der bestuursbemoeyenis is de bevolking niet onbelangrijk ten goede gekomen, doordat een einde werd gemaakt aan vele knevelarijen, begaan door eigen hoofden.

kewadjiban menanam tanam-tanaman jang lain-lain serta kewadjiban mendjoealnja kegoedang pemerintah, dihapoeskannja, laloe digantinja dengan padjak-tanah.

Sajanglah kebadjikan, jang dimaksoednja dengan menghapoeskan tanaman-paksaian itoe, hilang sebagian besar oléh sebab padjak-tanah itoe dipakkannja kepada orang-orang Tjina.

Dari kekoea-
saan Belanda
dipoelang-
kan sampai
kepada Cul-
tuurstelsel
1816—1830.

Dalam masa jang terseboet disebelah ini diteroeskan haloean pemerintahan jang telah dimoelaī Daendels dan Raffles. Jang ditoedjoe pemerintah ja itoe perniagaan jang bébas dan cultuur (bertanam-tanaman) jang tidak terpaksa. Akan memadjoekan haloean itoe, sedapat-dapatnja diboedjoek oléh pemerintah orang-orang Éropah datang ketanah Hindia akan berniaga dan berkeboen disini. Akan pemboedjoek itoe, diadakan oléh pemerintah oendang-oendang jang memoedahkan sekali kepada orang koelit poetih akan beroléh tanah perkeboenan dipoelau-poelau ini. Djadi karena atoeran perniagaan bébas itoe soedah ada ketika itoe keboenkeboen partikoelir bangsa Éropah.

Seperti politik Oost-Indische Compagnie dahoeloe ber-alasan kepada atoeran monopoli, demikian poelalah politik jang baroe itoe bersendi kepada „vrijhandel” (perniagaan-bébas). Oentoek kebadjikan atoeran „vrijhandel” itoe perloe ada keamanan dan negeri jang ma'moer.

Adapoen atoeran monopoli hanja menjoeeroeh orang Belanda beramah-ramahan dengan radja-radja sadja, akan tetapi atoeran vrijhandel memaksa merékaitoe berkenalan dengan anak negeri sendiri. Hal itoe menjebabkan pemerintah Belanda haroes mentjampoeri pemerintahan negeri, sehingga terpaksa poelalah ditambahi banjaknja amtenar Belanda.

Tjampoernja amtenar Belanda dengan pemerintahan negeri itoe tidak sedikit kebajikannja kepada Boemi-poetera, sebab banjak aniaja radja-radja kepada anak boeahnja jang dihapoeskan oléh amtenar-amtenar Belanda itoe.

Cultuur-
stelsel
1830-1870

Helaas heeft de nieuwe koers slechts een oogenblik gezegevierd en ging men weer over tot het stelsel van monopolie en cultuurdwang.

De periode van 1830—1870, waarin dit beginsel weer het sterkst op den voorgrond trad en de heele politiek ten opzichte van deze landen beheerschte, is bekend onder den naam van het tijdvak van het Cultuurstelsel.

Teneinde uit een schuld te geraken, welke na de Java-oorlog tot 20 millioen gestegen was en een jaarlijksch tekort van eenige millioenen, keerde Holland terug tot methoden, waarvan de geschiedenis der O. I. Compagnie reeds bewezen had, dat zij verderfelijk waren.

Ook de oprichting van de Nederlandsche Handel Mij. was hieraan niet vreemd.

Toen namelijk de eerste jaren na de oprichting de zaken niet goedgingen, werd haar het uitsluitend recht toegekend de gouvernements-producten naar Holland te vervoeren en aldaar te verkoopen. Hieraan is voor het grootste deel haar opkomst en bloei te danken geweest.

Men was dus tot de gedwongen cultures teruggekeerd, zij het dan ook in gewijzigden vorm. In plaats van de vroegere methode van contracten met de inlandsche vorsten, werd de verplichting, bepaalde cultures te verbouwen, rechtstreeks aan de Inlandsche bevolking opgelegd en wel moest zij niet, zooals vroeger, haar product afstaan, maar een gedeelte van haar grond en haar werkkraft.

Het cultuurstelsel is aanleiding geworden tot een steeds verder ingrijpen in de interne bestuursaangelegenheden en ofschoon het beginsel om de Inlandsche bevolking onder haar eigen hoofden te laten, bleef

Cultuurstelsel (tanaman paksaan) 1830—1870. Sajanglah atoeran pemerintahan jang baroe itoe tidak lama perkoeasaannja, laloe ditoeroet orang poela kembali atoeran monopoli dan tanaman paksaan.

Lebih dari empat poeloeh tahoen lamanja (1830—1870) atoeran itoe bersimaradjaléla lagi, lebih-lebih lagi kerasnja daripada zaman Kompeni, sehingga masa jang diantara tahoen 1830—1870 itoe masjhoer namanja dalam bahasa Belanda: masa „cultuurstelsel”.

Adapoen jang menjejabkan lahirnja „Cultuurstelsel” itoe lagi kedoenia, ialah oetang negeri Belanda jang lebih dari 20 djoeta roepiah pada kesoedahan perang Dipo Negoro dan kekoerangan belandja negeri itoe tiap-tiap tahoen berdjoeta-djoeta poela banjaknja. Oetang itoe sebahagian besar disebabkan oléh perang Dipo Negoro jang dinamai orang Belanda perang poelau Djawa (Java Oorlog).

Lain daripada itoe jang toeroet djoega menjejabkan lahirnja atoeran tanaman-paksaan itoe, ja itoe pendirian Nederlandsche Handel-Mij. (Factorij). Maka beberapa tahoen sesoedah maatschappij itoe berdiri tidak djoega ia memberi keoentoengan, laloe diberikanlah kepadanja hak membawa hasil tanaman Goebernemèn Hindia kenegeri Belanda serta mendjoealnja disitoe. Itoelah jang mengajakan dan membesarkan maatschappij itoe.

Djadi atoeran tanaman-paksaan didjalankan poela kembali, soenggoehpoen sipatnja berlainan sedikit daripada dahoeloe. Dahoeloe Kompeni memboeat kontrak dengan radja-radja Hindia, akan cultuurstelsel mewadjibkan anak negeri sendiri menanami sebagian tanahnja dengan tanam-tanaman jang diperintahkan Goebernemèn dan mendjoeal hasil tanaman itoe dengan harga jang tetap dan moerah kegoe-dang Goebernemèn.

Lainnja lagi atoeran cultuurstelsel itoe dari atoeran monopoli, atoeran cultuurstelsel itoe memaksa Goebernemèn memakai amtenar banjak akan pemeriksa dan pengamat-amati Boemipoetera mengerdjakan

gehandhaafd, nam toch de bemoeienis van het Europeesch bestuur steeds toe. Ten behoeve van de contrôle op de verplichte cultures werd een corps controleerende ambtenaren opgericht, welke later als controleurs van het Binnenlandsch Bestuur in het eigenlijke corps bestuursambtenaren werden opgenomen.

Het cultuurstelsel is in hooge mate nadeelig geweest voor de Inlandsche bevolking en heeft aanleiding gegeven tot talrijke misstanden. Gelukkig is het, evenals het monopoliestelsel van de O. I. Compagnie, aan haar eigen fouten ten gronde gegaan. Het kunstmatig monopoliestelsel van de Regeering richtte den bestaanden particulieren handel te gronde en maakte opleving van Europeesche cultures onmogelijk, aangezien het gouvernement geen concurrentie kon dulden.

Hierdoor ontstond een belangenstrijd tusschen den particulieren Nederlandschen handel en de Regeering en hieruit is na 1848, toen het volk in Holland politieke rechten kreeg, de eerste oppositie ontstaan tegen het bestaande stelsel.

Ook ontstond een oppositiepartij uit diegenen, die voor de belangen van de Inlandsche bevolking begonnen op te komen. Dit had tengevolge, dat geleidelijke hervormingen werden ingevoerd, welke veel van de hardheid van het stelsel verzachtten.

Deze oppositie was reeds in het parlement tot

kewadjibannja kepada Goebernemén itoe. Karena itoe amtenar Belanda itoe mentjampoeri pemerintahan negeri soenggoeh-soenggoeh. Meskipun dalam oendang-oendang dikatakan, bahwa pendoedoek Boemipoetera haroes tinggal diperintahkan oléh radja-radjanja dan kepalanja sendiri, tetapi sebenarnja amtenar Belanda teroes memerintah Boemipoetera itoe.

Bahwa sanja cultuurstelsel atau atoeran tanaman-paksaan itoe djahat sekali 'akibatnja kepada Boemipoetera, karena ia mendatangkan aniaja dan isapan dan tindisan jang lalim dan sangat sekali kepadanya. Sebab boepati-boepati dan prijaji jang lain-lain beroléh persén dari pemerintah, masing-masing menoeroet kadar banjak hasil jang dikeloearkan oléh djadjahan-nja, maka kerap kali meréka itoe memaksa anak boeah-nja bekerdja lebih dari mestinja; serta ada poela jang mengoerangi hitoengan banjak hasil anak boeahnja itoe, sebab hendak mengoentoengkan diri sendiri, bahkan ada poela jang tidak memberikan harga hasil ra'iatnja, melainkan dimasoekkannja kedalam kantongnja sendiri.

Sjahan boekannja kepada Boemipoetera sadja atoeran itoe djahanam sekali, bagi orang Belanda partikoelir poen atoeran itoe tidak baik djoega. Karena Goebernemén tidak membiarkan orang lain berlawan dengan dia, maka tentoe sadja keboen-keboen partikoelir dan perniagaan bangsa Éropah tidak dapat madjoe.

Sebab itoe tatkala ra'iat Belanda pada tahoen 1848 mendapat hak akan toeroet bersoeara dalam hal pemerintahan negeri Belanda dan Hindia, maka moelaillah kedengaran soeara melawani atoeran cultuurstelsel itoe.

Kaoem jang memperperangkan hak partikoelir Belanda itoe dibantoe poela oléh sekaoem orang jang kasihan kepada nasib Boemipoetera. Hasilnja perlawanan itoe, lama-kelamaan diadakanlah peroebahan jang mengoerangi kerasnja atoeran itoe.

Pada tahoen 1854 tatkala menetapkan Reglemén

uiting gekomen in 1854 bij de vaststelling van het Regeeringsreglement, maar zij vermocht eerst veel later de koloniale politiek blijvend te beïnvloeden.

Tot de gewijzigde opvattingen heeft veel bijgedragen, het verschijnen van het bekende boek „De Max Havelaar, of de koffieveilingen van de Nederlandsche Handel Mij”. van den assistent-resident van Lebak Eduard Douwes Dekker. Het boek, dat een beeld gaf van de vele misstanden, welke aan het cultuurstelsel kleefden, veroorzaakte een groote verontwaardiging in Holland en versterkte de oppositiepartij. Eindelijk zegevierde de vrijhandelpartij en met de aannahme van de Agrarische Wet in 1870, werd aan het cultuurstelsel praktisch de doodsteek toegebracht. Wel bleven nog eenige daaraan verbonden instellingen als verouderde overblijfselen voortbestaan, maar als stelsel was het uit de Koloniale politiek verdwenen. Het geleidelijk beter worden van de financiële positie van Holland heeft er ook het hare toe bijgedragen om den tegenstand tegen de nieuwe richting van Regeeringszijde de laatste jaren te doen verminderen.

Ethische Po-
litiek.
1870 1903.

Van dat jaar af had het vrijhandelbeginsel gezegevierd en veranderde dus ook de politieke houding ten opzichte van deze landen en haar bevolking. Het vrijhandelsysteem had behoefte aan een welvarende inlandsche bevolking en zoo ontstond de ethische politiek, welke naast het Hollandsche belang, de behartiging van het belang van Indië en haar bevolking op den voorgrond plaatste. Van nu af aan werden talrijke maatregelen genomen ter bevordering van Inlandschen landbouw, handel, nijverheid,

Pemerintah Hindia (R. R.) soedah terdjadi perlawanan itoe dalam parlement, tetapi baroe kemoedian perlawanan itoe ada hasilnja. Jang teroetama toeroet memboekakan mata orang Belanda tentang kesengsaraan anak Boemipoetera itoe, ialah boekoe karangan **Multatuli** atau **Eduard Douwes Dekker**, assistén résidén afdeeling Lebak; namanja boekoe itoe „de **Max Havelaar**” atau „De koffieveilingen van de Nederlandsche Handel Mij.” Dalam boekoe itoe ditjeriterakan sengsaranja ra'iat Boemipoetera oléh cultuurstelsel itoe dengan sangat menjedihkan hati boenjinja, sehingga terbitlah marah orang Belanda, jang berhati kasihan, kepada atoeran jang tjelaka itoe. Seperti diatas dikatakan, hal itoe menolong sekali kepada kaoem jang hendak melawan pemerintah karena keperloean sendiri tadi.

Hasilnja pergerakan itoe, achirnja menanglah kaoem „vrijhandel” laloe lahirlah oendang-oendang Hoekoem Tanah pada tahoen 1870 kedoenia. Dengan menerima oendang-oendang itoe sebenarnja dikoeboerkanlah atoeran cultuurstelsel jang terseboet diatas itoe. Soenggoehpoen sesoedah itoe masih ada lagi ketinggalannja beberapa tahoen lamanja, akan tetapi itoe hanjalah dipandang seperti soeatoe hal jang soedah koeno sadja. Akan atoerannja sendiri soedah dikoeboerkan bersama-sama dengan „koloniale politiek” (moeslihat memerintah Hindia) jang mendjadi sendinja tadi.

Ethische
Politiek
1870 — 1903.

Arkian moelaï tahoen 1870 jang mendjadi haloean bangsa Belanda ditanah Hindia ini, ialah atoeran perniagaan bébas, jaïtoe atoeran jang berlawanan sekali dengan atoeran tanaman-paksaan. Oléh sebab itoe politiek pemerintah mengempoekan tanah-tanah ini djoega haroes dioebab, bersetoedjoe dengan haloean vrijhandel itoe.

Seperti diatas telah diseboetkan, akan keperloean perniagaan bébas haroes ada keamanan negeri serta ra'iat jang sentosa kehidoepannja. Sebab itoe di-

volksgezondheid en volksontwikkeling. Irrigatiewerken, volkscredietwezen, landbouwonderwijs, ambachtsscholen, strijd tegen den woeker door dessa-loemboengs en dessabanken zijn alle middelen, welke tot de welvaart van de Inlandsche bevolking hebben bijgedragen.

- * In 1870 werd de Inlandsche bevolking zekerheid
* verschaft op haar grond en in 1905 werd de gelegenheid geopend de heerendiensten af te koopen.

Dat de Indische bevolking niet meer beschouwd werd als middel om de Nederlandsche schatkist te verzorgen, blijkt onder andere uit de in 1903 afgekondigde wijziging van de Indische Comptabiliteitswet. Hierbij werd bepaald, dat voortaan de financiën van moederland en koloniën scherp gescheiden zouden zijn, zoodat een gebruik van batige saldi ten behoeve van het moederland uitgesloten zou zijn.

In 1912 werden ook de eigendommen van Indië en Holland volkomen gescheiden en verkreeg Indië eigen rechtspersoonlijkheid, zoodat het voortaan zelf leeningen zou kunnen aangaan.

**Medezeg-
genschap.
1903-1917.**

- * De hierop volgende phase in het koloniaal beheer bracht een nieuw beginsel, namelijk dat niet alleen het beheer over dit land uitsluitend in het belang van dit land gevoerd moest worden, maar dat ook de bevolking over de wijze van beheer gehoord diende te worden. Deze phase bracht de locale radenordonnantie en het zitting nemen van Inlanders in vertegenwoordigende colleges.

kehendaki oléh vrijhandel, soepaja kebadjikan bangsa Belanda dan kebadjikan Boemipoetera sama-sama diperhatikan kedoea-doeanja.

Dari masa itoe diadakanlah beberapa oendang-oendang dan ichtiar jang memperbaiki kehidoepan Boemipoetera, seperti sekolah, pengairan (irrigatie), loemboeng désa, bank afdeeling, sekolah tani, sekolah toekang, dan lain-lainnja.

Pada tahoen 1870 diadakan oendang-oendang jang menangoeng hak Boemipoetera atas tanahnja, dalam tahoen 1905 dimoelaï menghapoeskan rodi (beerendines).

Jang mendjadi keterangan bahwa Boemipoetera itoe tidak lagi soeatoe perkakas sadja jang haroes mengisi kantoeng bangsa Belanda, oempamanja lahirnja oendang-oendang tahoen 1903 jang mengoebah oendang-oendang Comptabiliteit Hindia. Dalam oendang-oendang itoe ditentoekan bahwa moelaï pada tahoen itoe belandja Hindia ditjeraikan dari belandja Nederland, sehingga kalau ada oeang Hindia berlebih dari belandjanja, lebihnja itoe tidak dapat lagi dimasoekkan sadja oléh Nederland kedalam kantoengnja seperti pada zaman cultuurstelsel.

Pada tahoen 1912 kekajaan atau harta benda Hindia poen ditjeraikan dari harta benda Nederland, karena Hindia itoe djadi mempoenjaï hak-badan (rechtspersoonlijkheid) sendiri, sehingga boléh Hindia memin-djam oeang sendiri.

Dalam masa jang berikoet dengan waktoe diatas ini Boemipoetera diberi toeroet bersoeara dalam pemerintahan negeri: jaïtoe dalam Locale raden-ordonnantie tahoen 1903 ditentoekan, bahwa Boemipoetera djoega boléh mendjadi anggota madjelis-madjelis lokal. Djadi jang mendjadi haloean sedjak masa itoe jaïtoe bahwa Hindia haroes diperintah, pertama dengan mengingat keperluan Hindia sendiri sadja dan kedoea dengan mendengarkan soeara anak Hindia djoega.

Toeroet
bersoeara
1903. 1917.

Op weg naar
zelf-bestuur.
1917.

Daarop is gevolgd de thans ingetreden periode, waarin geleidelijk het bestuur aan de Inlandsche bevolking wordt overgegeven. Uitingen hiervan zijn de instelling van den Volksraad, de Regentschapsraden, de Bestuursreorganisatie, de Commissie tot Herziening van Beginselen der Staatsinrichting en het begin van de ontvoogding van het Inlandsch Bestuur.

De sterk opbloeiende Inlandsche beweging en de drang naar medezeggenschap heeft krachtig meegewerkt om de nieuwere inzichten in steeds sneller tempo tot uitvoering te brengen.

Ook in de toekomst zal zij een krachtige aandrang blijven om op den ingeslagen weg voort te gaan.

Het eindstadium zal ten slotte wezen de toekenning van het volledig zelfbestuur. Indië zal dan zelf bepalen, of het alle banden met Nederland zal willen verbreken, of het prefereert een autonoom zelfstandig deel te worden van het Rijk der Nederlanden, of geheel los te zijn van Nederland.

Menoedjoe
pemerintah-
an sendiri
(Zelfbe-
stuur).

Masa jang baroe diperkatakan itoe diikoeti oléh waktœ sekarang ini, jang haloeannja hendak memberikan pemerintahan kepada Boemipoetera kembali dengan djalan berangsoer-angsoer. Kenjataanja haloean itoe jaitoe: pendirian Volksraad (Déwan Ra'iat) dan Raad Keboepaten (Regentschapsraad) atau jang sematjam itoe diloear tanah Djawa, peroebahan-pemerintahan (bestuursreorganisatie) jang lagi diper-timbangkan, pendirian Koemisi jang haroes memerik-sa lagi dasar atoeran Negeri (Staat) Hindia ini (de Commissie tot herziening van de beginselen der staatsinrichting) dan penjerahan Inlandsch bestuur kepada prijaji Boemipoetera jang soedah dimoelai seperti di-Tjiandjoer.

Pergerakan Boemipoetera, jang telah terbangoen dan kedengaran keras dalam waktœ jang achir-achir ini, tentoe sadja tidak sedikit telah menolong lekas terdjadinja peroebahan-peroebahan itoe. Dalam wak-toe jang akan datang poen pergerakan itoe tentoe akan mendjadi toendaan jang koeat djoega dalam hal mentjapai tjita-tjita Hindia.

Achirnja Hindia ta' kan tidak beroléh pemerintahan sendiri, jang merdéka sama sekali. Kalau soedah sampai kepada waktœ itoe, Hindia boléh menimbang sendiri, mana jang lebih baik kepadanja, memoe-toeskan segala perhoeboengan dengan keradjaan Belanda atau mendjadi satoe bagian jang bébas dari keradjaan itoe.

Welke Koloniale Politiek kan voor de Toekomst verwacht worden.

HOOFDSTUK III.

Er wordt van revolutionaire zijde wel eens beweerd, dat Nederland zich met hand en tand tegen de autonomie dezer landen zou verzetten, ja, er is zelfs geïn-sinueerd, dat de onderwijspolitiek der Regeering er op gericht zou zijn, het volk dom te houden. Een onbevooroordeelde studie van de werkelijke verhoudingen toont echter de onhoudbaarheid dezer bewering aan.

De verschillende Hollandsche politieke partijen mogen verschillende opvattingen hebben ten opzichte van kleinigheden in de koloniale politiek, hun aller streven is gericht op volledige autonomie voor Indië.

Er bestaat natuurlijk verschil van opvatting omtrent het tempo, waarin naar de bereiking van dat doel gestreefd moet worden, maar dat het bereikt moet worden, daarover is men het eens.

Het laat zich dan ook aanzien, dat Nederland met vreugde de gelegenheid zal aangrijpen om de bevolking geleidelijk meer medezeggenschap in de Regeering toe te kennen en ten slotte het geheele bestuur aan de inheemsche bevolking overdragen.

Niet alleen de erkenning van het ook door haar gehuldigde beginsel van het zelfbestemmingsrecht, maar ook de gewijzigde economische verhoudingen, welke geen blijvende gezagsuitoefening noodzakelijk maken, zijn hier de oorzaak van.

Politik mana jang boléh djadi ditoeroet Nederland dalam waktœ jang akan datang tentang Hindia.

BAB III.

Dari pihak kaoem revolutionair (kaoem pelawan) soedah pernah kedengaran soeara jang mengatakan, bahwa negeri Belanda tentoe selama-lamanja ta'akan soeka memberi Hindia „autonomie” artinja berpe-
merintah sendiri jang merdéka sama sekali tentangan pemerintahan dalam negeri, tetapi tinggal berhoeboeng djoega dengan negeri Belanda. Bahkan ada jang me-
ngatakan, bahwa politik Pemerintah (Belanda) tentang pengadjaran ialah bermaksoed hendak membiarkan ra'iat Boemipoetera tinggal bodoh, soepaja moedah ia memerintahnja.

Barang siapa jang memeriksa dan mempeladjar politik Pemerintah itoe dengan hati jang tidak me-
njebelah, tentoe akan njata kepadanja, bahwa toe-
doehan jang diatas itoe tidak benar adanja.

Soenggoehpoen kaoem-kaoem politik dinegeri Belan-
da berlain-lainan pendapatannja tentang perkara jang
ketjil-ketjil, akan tetapi politiknja tentang tanah
Hindia sama sadja toedjoeannja, ja'itoe achirnja akan
memberi Hindia „autonomie” berpemerintah sendiri.
Tentang berapa lamanja lagi maka Hindia patoet diberi
autonomie, tentoe berlain-lain pikiran kaoem-kaoem
politik itoe. Roepanja Nederland soeka hati akan mem-
berikan hak toeroet memerintah berangsoer-angsoer
kepada pendoedoek Hindia sampai achirnja terserah
sama sekali. Hal itoe boekan hanya karena Nederland
merasa patoet begitoe, akan tetapi djoega karena
peroebahan keadaan economie disini. Karena per-
oebahan itoe tidak perloe lagi orang Belanda tinggal
memerintah negeri ini.

Ook de huidige Koloniale Politiek wordt door economische verhoudingen beheerscht.

Teneinde dit duidelijk te maken is het noodig nader in te gaan op de speciale economische verhoudingen, welke thans de koloniale politiek beheerschen, want hierna alleen kan antwoord gegeven worden op de vraag, of verwacht mag worden, dat Holland zich tegen den steeds groeienden drang naar zelfbestuur, welke in de Inlandsche beweging tot uiting komt, zal verzetten.

Wij hebben reeds in het historisch overzicht aange-
toond, en wij zouden dit ook uit de geschiedenis van
andere koloniën aan kunnen toonen, dat de economi-
sche factor de koloniale politiek voor een groot deel
beheerscht. Nederland regeert niet over deze landen
uit zucht om te regeeren, zij heerscht niet uit zucht
om te heerschen; de imperialistische idee, de zucht
naar wereldheerschappij, de oorzaken van vele vreemde
overheerschingen in Europa, zijn haar geheel vreemd.

Dan doet zich de vraag voor, waarom Nederland
het algeheele bestuur niet aan de bevolking over-
draagt, om op die manier van alle bestuurslast en
verantwoordelijkheid af te komen. Hiervoor zijn twee
redenen: ten eerste het plichtsbesef tegenover de
Inlandsche bevolking, het besef van de moreele ver-
plichting de inheemsche bevolking niet aan haar lot
over te laten, alvorens zekerheid te hebben, dat zij
op eigen beenen kan staan, d.w.z. een modern staats-
bestuur voeren en ten tweede de bescherming van
Europeesche economische belangen. Ook deze vorderen
een tijdelijk handhaven van haar gezag, totdat de be-
hartiging daarvan eveneens aan de inheemsche bevol-
king kan worden overgedragen. Het is vooral het twee-
de motief, dat in deze beschouwing van belang is.

Politik Hindia sekarang poen dikoea-
saï oléh keadaan
„economie”
(perkara hartabenda).

Akan menjatakan kebenaran kalimat jang disebelah (lipinggir) ini, perloe kita periksa lagi lebih djaoeh, keadaan economie mana jang mengoeasaï politik Hindia itoe sekarang. Soedah itoe baharoe dapat didjawab pertanyaan: akan dilawankah oléh bangsa Belanda pergerakan Boemipoetera jang menoentoet „economie” atau tidak.

Sjahdan dalam ringkasan hikajat orang Belanda di-Hindia ini, jang terseboet diatas tadi, telah dinjatakan, bahwa jang mengoeasaï politik orang Belanda dahoeloe disini teroetama ialah perkara harta benda. Hal itoe boekannja didjadjahan Belanda ini sadja begitoe, tetapi didjadjahan-djadjahan keradjaan lain-poen demikian djoega (setali tiga wang).

Betoel ada djoega keradjaan besar-besar jang meloaskan djadjahannja dengan maksoed hendak mengoeasaï seloeroeh doenia ini. Akan tetapi orang Belanda tidak itoe maksoednja. (Lagi poela akan memerintah doenia, tentoe tanah Belanda tidak sanggoep, sebab negerinja terlaloe ketjil). Orang Belanda memerintah Hindia ini boekannja karena lobanja dan gemarnja memerintah bangsa lain.

Apakah, kalau begitoe, jang menjebabkan maka orang Belanda beloem soeka melepaskan tanah Hindia ini sekarang?

Akan sebabnja itoe ada doea perkara:

pertama perasaan kewadjibannja atau perasaan tanggoengannja terhadap kepada Boemipoetera, jaïtoe perasaan tidak sampai hati melepaskan Boemipoetera, serta membiarkan dia dengan oentoengnja, sebeleom ia (orang Belanda) jakin, bahwa anak negeri itoe akan sanggoep memerintah negerinja sendiri menoeroet tjara zaman sekarang. Kedoea ialah karena perloe, akan melindoengi kekajaan orang Éropah disini, sampai hal itoe boléh poela dipertjajakannja kepada Boemipoetera.

Perkara jang kedoea itoelah jang perloe kita periksaï lebih landjoet dalam boekoe ini.

Het Kapitalisme in de Koloniale Politiek.

Met de wijziging van het productieproces en de groei en ontwikkeling van de kapitalistische productie over de geheele wereld is ook de beteekenis van koloniaal bezit geheel gewijzigd.

X De kapitalistische productie bracht mede een opeenhooping van productiemiddelen in enkele handen. Het kapitaal als zoodanig is aan geen enkele territoriale begrenzing gehouden. Het zoekt emplooi, waar het slechts winst kan maken.

Toen dan ook door steeds toenemend gebruik van koloniale producten, verbetering van verkeerswegen en verkeersmiddelen en opheffing van alle staatsmonopolies, de verschillende tropische landen een winstgevend beleggingsgebied werden, nam het in die landen belegd Europeesche kapitaal steeds toe.

Het vond een emplooi in de cultures, handel, nijverheid, bankwezen en verkeerswezen.

Het Europeesche kapitaal heeft behoefte aan een goedgeordende maatschappij, welke voor een deel op westerschen grondslag moet zijn ingericht teneinde te voorkomen, dat de bedrijfszekerheid geheel op losse schroeven komt te staan. Vooral economische instellingen, op westersche begrippen gegrondvest, zullen daarin worden gewenscht.

Kapitalisme
dan politi
djadjahan.

Dahoeloe sebeloe model baroe seperti perkara mesin, perkakas oep, tali kawat dan lain-lainja beloe ada, djadi ketika barang-barang masih diboeat orang dengan tangan sadja, kekajaan doenia masih terbagi-bagi. Akan tetapi sesoeah kepandaian-kepandaian model baroe itoe didapat orang dan segala matjam barang diboeat dalam paberik sadja serta bakal-bakal oentoek paberik itoe disediakan oléh tam-bang atau keboen jang besar-besar (ondernemingen), maka kekajaan doenia itoe djadi terkoempoel dalam tangan beberapa orang jang poenja paberik atau tam-bang atau keréta api atau keboen dan lain-lainnja sadja.

Oeang jang terkoempoel itoe dinamai orang „kapitaal” dan kekoeasaan kapital itoe diseboet „kapitalisme.”

Adapoen kapital itoe tidak memilih negeri tempat ia mentjari laba, dimana sadja dilibatnja boléh banjak dapat oentoeng, kesitoelah ia pergi. (Jang banjak terkoempoel kapital itoe ialah di-Éropah dan di-Amerika).

Oléh sebab itoe tatkala hasil tanam-tanaman didja-djahan ini makin lama makin disoeak orang, dan atoeran monopolipoen dihapoeskan, serta djalan-djalan tempat laloe mengeloearkan hasil itoe bertambah baik, maka datanglah kapital Éropah itoe mentjari laba kemari.

Tempatnja mentjari oentoeng itoe disini jaitoe di keboen-keboen dan paberik, pada perniagaan, bank-bank keréta api, trém dan lain-lainnja.

Jang perloe sekali kepada kapital Éropah itoe, pemerintah negeri jang teratoer serta keamanan, jaitoe akan mendjaga soepaja ia (kapital itoe) djangan diganggoe dan dibinasakan oléh orang-orang djahat; pendeknja soepaja kesentosaannja tertanggoeng dengan baik. Teroetama hoekoem atau oendang-oendang harta benda dan hoekoem perniagaan dikehendakinja seboléh-bolehnya menoeroet hoekoem Éropah.

Handhaving van die sociale orde en rust, welke natuurlijk ook de Inlandsche bevolking ten goede komt, is daarom voor haar een eerste vereischte.

Wat het van het bestuur over deze landen verlangt, is, dat aan deze voorwaarden wordt voldaan. Door wie dit bestuur wordt uitgeoefend, zal haar ten slotte onverschillig laten. Overdracht aan de Inlandsche bevolking zal dus bij het kapitaal geen tegenstand ondervinden, *mits het de zekerheid heeft, dat hierdoor de Europeesche belangen niet noemenswaardig geschaad worden.*

Dat aan kapitaalsbelegging in een zeker land politieke invloed niet als absolute voorwaarde verbonden is, blijkt wel uit de groote, vreemde kapitalen, welke in geheel souvereine landen werken. Ook is de Engelsche kapitaalsbelegging in de dominions, nadat deze hun autonomie verkregen hebben, eerder toe- dan afgenomen.

Belang van Het Europeesche beleggingskapitaal in cultures
Export-kapi- en industrie heeft belang bij zoo laag mogelijke
taal bij productiekosten, dat is dus tot op zekere hoogte bij
Volkswel- lage loonen en lage grondhuren.
vaart. X

Dit geldt, wat de loonen betreft, natuurlijk slechts in relatieven, niet in absoluten zin. Haar belang is een lage vergoeding per arbeidseenheid. In zooverre

Sekali lagi, keamanan dan kesentosaan jang tiada tergangguoe, itoealah jang pertama-tama sekali dikehendaki oléh kapital dari pemerintah soeatoe negeri.

Djadi dari pemerintah Hindia ini djoega dikehendaki oléh kapital Éropah apa jang terseboet diatas itoe. Siapa jang mendjadi pemerintah itoe, tiada pedoeli kepadanja.

Djadi kapital Éropah itoe tidak akan mengalangi, djika pemerintahan negeri ini diserahkan kepada Boemipoetera asal ia (*kapital itoe*) jakin, bahwa kesentosaannja akan tinggal terpelihara.

Jang menjatakan, bahwa masoeknja kapital kedalam soeatoe negeri tidak selamanja mesti diikoeti oléh politik, (kapitalistisch politiek) inilah: dinegeri jang bébas djoega banjak masoek kapital bangsa lain, pada hal bangsa lain itoe sedikitpoen tiada tjampoer dalam politik negeri itoe.

Berapa banjaknja kapital Djerman jang masoek ketanah Inggeris sebeloem perang Éropah.

Berapa banjaknja kapital Inggeris jang masoek ketanah Sepanje dan tanah Portoegis.

Demikian djoega kapital Inggeris jang masoek ke-djadjahan-djadjahannja jang telah beroléh „autonomie”, seperti Australië, Canada dan Afrika Selatan, boekannja berkoerang, melainkan bertambah-tambah, dalam kepandaian dan boedi pekertinja, barangkali kerdja jang oentoek doea orang itoe dapat dikerdjakan oleh seorang-orang. Dalam hal itoe kenaikan oepah jang berpadanan tidak mendatangkan roegi kepadanja.

Keoentoe-
ngan Export-
kapitaal
djika anak
negeri ber-
tambah kaja.

Adapoen kapital Éropah, jang terpakai pada keboen-keboen dan paberik-paberik, kehendaknja, soepaja belandja menjediakan hasil semoerah-moerahnja djadi soepaja oepah sedikit dan séwa tanah moerah.

Adapoen kehendak itoe lahirnja sadja jang lebih mendatangkan keoentoengan kepada kapital itoe, akan tetapi kapital itoe loepa akan jang berikoet ini:

als hypsieke, moreele en geestelijke ontwikkeling de arbeidsprestatie verhoogen, zal een daarmee gepaard gaande levensverhooging niet tegen haar belang ingaan.

Teneinde echter te zorgen, dat de loonstandaard niet eenzijdig bepaald wordt en de stijging gelijken tred houdt met de stijging van den levensstandaard, X is een krachtige arbeidersbeweging noodzakelijk.

Het belang bij lage productiekosten leidt ook tot het vervangen van middelbaar en hooger Europeesch technisch personeel door goedkoopere inheemsche krachten en aanmoediging van het daarvoor noodzakelijk onderwijs (Bandoengsche Hoogeschool).

Voornamelijk echter het export-kapitaal heeft belang bij een snellere ontwikkeling en blijvend groeiden welstand der Inlandsche bevolking.

Vermeerderde welvaart der Inlandsche bevolking verhoogt haar koopkracht en doet haar beteekenis als consument toenemen.

Holland is een te klein land om Indië geheel zelf te besturen. Hierdoor zou het tempo, waarin de volkswelvaart toenam, tegen de belangen van het Europeesche kapitaal in, te veel worden vertraagd en vermoedelijk zelfs stationair blijven. Een snelle ontwikkeling is alleen mogelijk met volle medewerking der Inlandsche bevolking en zoo snel mogelijke opvoeding tot zelfbestuur.

Het is dus juist de nieuwe economische verhouding, die een koloniale politiek gebiedt, welke op een geleidelijk uitgebreider zelfbestuur gericht is.

Jang mendatangkan keoentoengan bagi kapital itoe jaitoe, soepaja oepah seonggok kerdja jang diten-toekan, moerah.

Kerdja jang seonggok itoe sekarang dimisalkan dikerdjakan oléh doea orang. Kalau kemadjoean anak negeri bertambah, baik dalam kekoeatan badan, baik dalam kepandaian dan boedi pekertinja, barangkali kerdja jang oentoek doea orang itoe dapat dikerdjakan oléh seorang-orang. Dalam hal itoe kenaikan oepah jang berpadanan tidak mendatangkan roegi kepadanja.

Apa lagi bagi „Exportkapitaal” jaitoe kapital jang memasoekkan barang kemari, perloe sekali anak negeri bertambah kaya dan bertambah pandai.

Sebab djika Boemipoetera bertambah kaya dan madjoe, tentoe kekoeatannja membeli, bertambah poela.

Bahwa sanja negeri Belanda terlampau ketjil, tidak dapat ia memerintah dan memadjoekan seloeroeh tanah Hindia sendirinja sadja, djika tidak ditolong oléh Boemipoetera.

Kalau orang Belanda sendiri sadja jang hendak memadjoekan Hindia, tentoe kemadjoean itoe akan lambat sekali terdjadinja; boléh djadi djoega kema'moeran ra'iat Hindia, kalau begitoe, tidak bertambah.

Kesentosaan itoe hanjalah boléh didapat dengan lekas, djika Boemipoetera sendiri toeroet beroesaha akan mendapatnja. Akan itoe perloe sekali Boemipoetera dididik soepaja selekas-lekasnja ia pandai mengatoer harta benda dan negerinja sendiri, djadi soepaja selekas-lekasnja ia mendjadi pemerintahnja sendiri (zelfbestuur).

Sekarang njatalah, bahwa atoeran djalan kapital Eropah jang dikatakan mengganggoe kemadjoean disini, boekan sadja tidak akan mengalangi kemadjoean itoe, melainkan toeroet berkepentingan poela, djika kemadjoean lekas terdjadi.

Waar dus ten slotte zoowel het streven van Holland als van de Indische bevolking op hetzelfde einddoel gericht is, zal het van de aangewende energie en het wederzijds vertrouwen afhangen, binnen hoeveel tijd dat doel bereikt wordt.

De weerstand tegen den drang naar zelfbestuur, zooals die in de (koloniale) politiek soms tot uiting komt, is dus nooit een principiële tegenstand tegen het beginsel van zelfbestuur, maar haar intensiteit is afhankelijk van het vertrouwen, dat Holland stelt in de bestuurscapaciteiten van het Inlandsche volk.

Oléh sebab maksoed negeri Belanda dan Hindia sebenarnja satoe, ja'ni menoedjoe pemerintah sendiri, djadi lekas lambatnja tertjapai maksoed itoe hanjalah bergantoeng kepada oesaha kedoea belah pihak sadja lagi dan kepada kepertjaan sebelah-menjebelah.

Djadi kalau orang Belanda kelihatan koerang soeka akan memberikan pemerintahan sendiri kepada anak Hindia, maka maksoednja itoe boekannja ia tidak maoe selama-lamanja memberikan „autonomie” kepada Hindia, melainkan hanjalah ia beloem yakin lagi, bahwa anak Hindia, akan dapat memerintah negerinja dengan mengingat sjarat-sjarat jang ter-seboet diatas tadi.

De Actie tegen het Kapitaal vertraagt het vooruitstrevende tempo in de Koloniale Politiek.

HOOFDSTUK IV.

Nu is er den laatsten tijd in de inlandsche beweging een speciale actie op den voorgrond getreden, welke sommige Hollandsche groepen doet vreezen, dat het huidige tempo waarin op volledig zelfbestuur wordt aangestuurd, te snel gaat, omdat de economische bekwaamheid geen gelijken tred houdt met de snel voortschrijdende politieke ontwikkeling.

Dit is de actie tegen het vreemde kapitaal of eigenlijk de wijze, waarop een oorspronkelijk goed bedoelde actie in het belang der volkswelvaart in een actie tegen het kapitaal dreigt te ontaarden.

Deze actie is voor een deel het gevolg van het niet zuiver gescheiden houden van politieke en economische begrippen.

Uit de verouderde politieke tegenstelling, overheerscher-overheerschten is de onjuiste opvatting geboren, dat deze tegenstelling ook een economische belangentegenstelling zou beduiden, de onjuiste opvatting, dat het Europeesch belang, waarvan het bestaan volmondig erkend wordt, beslist een Inlandsch nadeel zou zijn en omgekeerd.

Wel hebben door de Regeering genomen maatregelen, soms voor de bevolking nadeelig gewerkt, maar dit was nooit het noodzakelijk gevolg van de tegenstelling Hollandsch belang eenerzijds, Indisch belang anderzijds.

Pergerakan melawan kapital melambatkan kemadjoean dalam hal politik.

Bab IV.

Sjahdan beloem selang berapa lama ini soenggoeh ada sematjam pergerakan Boemipoetera jang mena-koetkan orang Belanda, kalau-kalau kemadjoean Boemipoetera dalam hal politik terlampau lekas, sehingga tiada sepadan dengan kemadjoeanja dalam kekajaan.

Pergerakan itoe, teroetama toedjoeannja hendak melawan kapital bangsa asing. Sebenarnja pergerakan itoe moela-moelanja baik maksoednja, jaïtoe hendak memperbaiki kehidoepan kaoem koeli dengan menoentoet kenaikan oepah dan sebagainya, akan tetapi sekarang roepanja pergerakan itoe hendak melawan atau membinasakan kapital asing itoe sama sekali.

Adapoen pergerakan itoe sebagiannja disebabkan oléh karena orang mengatjaukan pergerakan politik dengan pergerakan economie.

Karena dalam hal politiek ada perlawanan jang soedah lama jaïtoe bangsa pemerintah dan bangsa jang terperintah, maka disangka orang bahwa dalam hal economie djoega ada poela selamanja perlawanan itoe.

Pikiran itoe salah sekali. Tidak selamanja keoentoengan bangsa Belanda mendatangkan keroegian kepada Boemipoetera.

Betoel ichtiar jang didjalankan Pemerintah kerap kali mendatangkan keroegian kepada Boemipoetera, akan tetapi itoe boekannja disebabkan oléh perlawanan kepentingan antara Belanda dan Boemipoetera. Seperti diatas telah diterangkan perlawanan kepen-

Integendeel, een principieele tegenstelling bestaat niet en ten slotte hebben Hollanders en Inlanders eenzelfde belang, *het belang van Indië*. Het gemeenschappelijke belang, is de ware onderbasis voor de associatiepolitiek, zooals thans door de Regeering gevolgd wordt en deze associatie gebaseerd op het begripen van het gemeenschappelijk belang is een grooter stuwkracht voor den vooruitgang dan wederzijdsche gevoelens van ethiek en aanhankelijkheid.

Wel is de bescherming van een belang nog steeds het motief waarop voor een groot deel het bestuur over deze landen berust, maar de wijze, waarop dit bestuur gevoerd wordt, is grondig gewijzigd. Het gemeenschappelijk belang is het stuur van de nieuwe richting. De vroegere maatregelen, welke uitsluitend materieel voordeel voor het moederland beoogden zijn uit het stelsel verdwenen. De Regeering heeft tot taak wel het werken van het Europeesch kapitaal mogelijk te maken, maar daarbij tevens zorg te dragen, dat de belangen der inlandsche bevolking niet geschaad worden. De invoering van de arbeidsinspectie, de aanstaande afschaffing van de poenale sanctie, de instelling van de suikerenquête commissie, de arbeidscommissie als voorbereiding voor de aanstaande arbeidswetgeving en verschillende andere maatregelen, zijn bewijzen voor de nieuwe richting.

Inlandsche
Beweging er-
kent: Econo-
mische Ver-
houding be-
invloedt Ko-
loniale Poli-
tiek.

Ook de Inlandsche leiders realiseeren, dat ten slotte de economische verhouding de koloniale politiek beheerscht. Daar de economische verhouding het speciale karakter draagt van kapitalistische overheersching, geven enkelen het vreemd kapitaal de schuld van alle kwaad. „Het kapitaal is de oorzaak van alle bevolkingsonderdrukking, het draineert Indië, houdt heele volksgroepen in slavernij, laat gansche gewesten verhongeren”.

Deze verwijten zijn voor een deel juist, voor een deel onjuist, voor welk deel zal nader worden aangetoond,

tingan itoe sesoenggoehnja tidak ada, melainkan kepentingan itoe sedjalan djoega adanja. Persamaan kepentingan itoelah sekarang jang mendjadi dasar politik Pemerintah, jang bernama associatie-politiek ja'ni politik jang menoe-djoe, soepaja kedoea pihaknja, Belanda dan Boemipoetera, sama-sama mengerti, bahwa djika kedoea pihaknja bekerdja bersama-sama, akan mendatangkan kebaikan kepada kedoeanja. Politik itoe lebih baik dari ethische politiek jang berdasar kepada kasihan hati dan kepertjajaan sadja.

Menoeroet politik „associatie” itoe betoel kepentingan bangsa Eropah dilindoengi djoega, akan tetapi didjaga poela, soepaja Boemipoetera djangan mendapat keroegian karena perlindoengan itoe, melainkan seboléh-boléhnya toeroet beroentoeng poela. Hal mengadakan pemeriksaan koeli (Arbeidsinspectie) dan menghilangkan „poenale sanctie”, ja'itoe jang melarang koeli memoetoeskan perdjandjiannja, dan lain-lainnja ialah tanda-tanda jang terang tentang toedjoean politik baroe itoe.

Pemimpin
Boemipoe-
tera menoe-
doeh bahwa
politik
dikoeasa'i
kapital

Kebanjakan pemimpin-pemimpin Boemipoetera menoe-doe, bahwa politik Pemerintah di-Hindia ini dikoeasa'i oléh kapital. Oléh sebab itoe segala kesengsaraan dan ketjelakaan ra'iat dikatakannja disebabkan oléh kapital. Kapitallah jang memiskinkan ra'iat. Kapitallah jang mengisap darah ra'iat. Kapitallah melaparkan ra'iat. Kapitallah jang mengorék Hindia tiap tahoen berdjoeta-djoeta roepiah.

Toedoehan itoe sebahagian betoel, hal itoe akan diperkatakan nanti. Akan tetapi jang tidak benar

maar beslist onjuist is de stelling, dat Indië zich eerst ten volle zal ontplooien, wanneer alle vreemd kapitaal uit het land verdwenen is. Ten einde dit te kunnen aantoonen, is een nadere beschouwing van de functie van het vreemde kapitaal in deze landen noodig.

Dit is temeer noodzakelijk, omdat het eenzijdige verwijt, dat het Europeesche kapitaal het land draineert een onjuiste opvatting over het huidige Hollandsche bestuur over deze landen tengevolge heeft. De opvatting n.l. dat dit door voor de orde en rust te zorgen, waaraan dit kapitaal behoefte heeft, die drainage, die onttrekking van rijkdommen mogelijk maakt, en zodoende in wezen nog steeds uitbuiting ten behoeve van het Moederland zou beduiden.

sekali-kali jaŕtoe persangkaan, bahwa Hindia baroe akan madjoe soenggoeh, djika kapital asing itoe telah lenjap dari sini.

Akan menoendjoekkan itoe, perloe kita periksa lebih djaoeh pekerdjaan kapital asing itoe disini. Perloe diperiksa lebih djaoeh, apa lagi karena mengingat, banjak orang jang mengatakan, bahwa politik Pemerintah jang sekarangpoen djoega masih lagi hendak mengisap Hindia, sebab Pemerintah melindoengi kapital Éropah, jang mendjadi sebab segala kesengsaraan itoe. Sebab Pemerintah mendjaga keamanan dan kesentosaan, jang perloe kepada kapital itoe.

Werking van vreemd kapitaal uit Nationaal Economisch Oogpunt

HOOFDSTUK V.

In hoofdstuk III werd reeds opgemerkt, dat het kapitalisme in Europa leidde tot een zeer sterke kapitaalsvermeerdering en ten slotte tot een kapitaaloverschot, dat in andere landen emplooi zocht.

De toenemende volkswelvaart in de industrie-gebieden had eveneens tengevolge, dat tropische producten, welke vroeger luxe-artikelen en genotmiddelen waren, gewone verbruiksartikelen werden.

Hierbij kwam bovendien, dat de ontwikkeling van de vervoerstechniek op scheepvaart en spoorweggebied een daling van transportkosten tengevolge hadden. Al deze factoren werkten samen om de tropische landen een gunstig beleggingsveld te maken voor Europeesch kapitaal en toen eenmaal de beperkende bepalingen en belemmeringen hier waren opgeheven stroomde dan ook het Hollandsche kapitaal naar Indië.

Hoeveel buitenlandsch kapitaal precies in Indië belegd is, is zeer moeilijk te ramen. De schattingen daaromtrent loopen uiteen van 1 milliard tot 2 mill. dat tusschen f 1000.000.000.— en f 2000.000.000.— Het groote verwijt tegen dit vreemde kapitaal is

Pekerdjaan kapital asing dipandang dari pihak kekajaan kebangsaan

BAB V.

Telah ditjeriterakan diatas, betapa bertambah-tambahnja kapital di-Éropah, disebabkan oléh atoeran „kapitalisme”, sehingga mendjadi toempah roeah kapital itoe di-Éropah itoe sampai tidak habis dipakai disana sadja lagi. Kedjadiannja hal itoe, jaïtoe: kapital itoe terpaksa mentjari tempatnja bekerdja kebagian doenia jang lain.

Dan lagi, oléh sebab ra'iat Éropah bertambah sentosa kehidoepannja, maka hasil negeri-negeri jang dekat-dekat chattoe'iistiwa, seperti hasil Hindia ini, jang dahoeloenja dipandang seperti énak-énakan atau manis-manisan sadja, lama kelamaan laloe mendjadi makanan atau bekal-bekalan jang teroetama bagi meréka itoe.

Tambahan poela, oléh bertambah banjakuja kapal-kapal (teroetama kapal api) dan djalan-djalan (apa lagi djalan keréta api) jang baik, maka oepah membawa barang-barang dari soeatoe bagian doenia kebagian doenia jang lain, djadi moerah atau toeroen sekali.

Maka segala hal jang terseboet itoelah menjebabkan Hindia mendjadi tempat bekerdja atau tempat mentjari oentoeng jang baik sekali bagi kapital Éropah. Lebih-lebih setelah atoeran-atoeran jang mengalang-alangi dihapoeskan poela semoeanja, mengalirlah kapital Belanda ke-Hindia ini.

Djadi sesoenggoeh-soenggoehnja kapital Éropah jang berlebih itoe datang kemari akan mentjari laba.

Berapa banjaknja kapital asing itoe masoek ke-Hindia ini, tidak dapat dikatakan dengan pasti; sependjang kira-kira ada antara 1000 dan 2000 djoeta roepiah (dengan angka antara f 1000.000.000.— dan f 2000.000.000.—).

dat het Indië draineert, dat het jaarlijks voor millioenen aan rijkdommen aan dit land onttrekt en het dus hoe langer hoe armer maakt.

Het is volkomen juist, dat jaarlijks een groot aantal millioenen uit Indië wegvloeien, maar alvorens het kapitaal hiervan een verwijt te maken, dient eerst te worden onderzocht, waar die onttrekking het gevolg van is.

Uit de import- en export-cijfers voor het jaar 1914 blijkt, dat in dat jaar voor een waarde van 200 millioen meer werd uitgevoerd dan ingevoerd. Er verlieten dus goederen voor een waarde van 200 millioen het land, waartegenover geen goederen-invoer stond. Dit surplus aan goederenuitvoer, deze kapitaaluitvoer heeft aanleiding gegeven tot de bekende drainage-theorie, welke theorie zelf weer aanleiding heeft gegeven tot een politieke actie tegen het vreemd kapitaal als zoodanig.

De drainage-theorie is een eigenaardig voorbeeld van een politieke overtuiging, waarin het sentiment het verstand zoodanig overheerscht, dat velen de theorie aanhangen ondanks de kennelijke onjuistheid van de beginselen, waarop zij heet te berusten.

Het sentiment, dat in deze drainage-theorie zoo'n groote rol speelt, is gedeeltelijk van socialistisch, gedeeltelijk van koloniaal-nationalistisch karakter.

De theorie houdt namelijk in, dat deze onttrekking van rijkdommen en de daardoor ontstane verarming het gevolg is van vreemde overheersching, en wel van kapitalistische vreemde overheersching, m.a.w. zonder vreemde overheersching en zonder vreemd kapitaal geen drainage.

Het politiek sentiment in deze theorie valt buiten deze bespreking, daar het iedereen natuurlijk vrijstaat

Toedoehan jang sebesar-besarnja kepada kapital asing itoe, jaïtoe ia mengorék Hindia, artinja tiap tahoen ditariknja berdjoeta-djoeta roepiah dari Hindia ini, sehingga negeri makin lama makin miskin oléh-nja.

Sesoenggoehnja tiap tahoen berdjoeta-djoeta roepiah keloeaar dari Hindia ini, akan tetapi sebeloeem menoe-doeah kapital itoe, hendaklah diperiksa dahoeloe, apa jang menjebabkan keloearnja itoe.

Kalau bilangan-bilangan barang jang masoek dan keloeaar dalam tahoen 1914 kita periksa, maka kita dapatilah, bahwa dalam tahoen itoe harga barang-barang jang dikeloearkan 200 djoeta roepiah lebihnja dari harga barang-barang jang masoek. Djadi seharga 200 djoeta roepiah banjknja barang-barang jang dikeloearkan jang tidak bertentangan dengan barang-barang jang masoek. Kelebihan barang jang dikeloearkan itoeelah jang menjebabkan lahirnja toedoehan: „Hindia dikorék” tadi.

Toedoehan itoe ialah soeatoe tjontoh politik jang gandjil sekali, jaïtoe banjak orang jang memoepakati dia, soenggoehpoen hatinja sendiri tidak sempoerna jakin akan kebenarannja. Sebabnja maka begitoe ialah karena dalam itoe orang memakai perasaannja sadja, tidak memakai pikirannja.

Perasaan itoe dalam hal ini, sebagian dibangoenkan, oléh ilmoe socialist dan sebagian oléh perasaan kebangsaan. Boekankah dikatakan oléh toedoehan itoe, bahwa jang menjebabkan Hindia terkorék itoe ialah pemerintah bangsa asing, jaïtoe pemerintah jang bersekoetoe dengan kapital. Djadi péndéknja maksoednja: djika tidak ada pemerintah bangsa lain dan kapital bangsa lain, tentoe Hindia tidak terkorék. Tentangan perkara perasaan itoe dan politik jang berhoeboeng dengan itoe tidak dibitjarakan lebih landjoet dalam boekoe ini, sebab tiap-tiap orang bébas boléh memilih politik jang disoekainja sendiri, me-

een bepaalde opinie te hebben, maar de economische zijde is een nadere beschouwing waard.

Het meergenoemde uitvoersurplus bestaat uit de volgende onderdeelen.

- a.* Regeeringsuitgaven in Nederland.
- b.* Rente Indische leening.
- c.* Vrachten aan Indië geleverd.
- d.* Reisgelden van in Europa vertoevende ambtenaren en particulieren.
- e.* Naar het buitenland overgemaakte gelden van Buitenlandsche loontrekkenden (Chineez en Europeanen).
- f.* Rente van het Europeesch kapitaal.

Eerst wanneer van het totaal uitvoersurplus à 200 millioen in 1914 de uitgaven voor de hoofden *a*, *b*, *c*, *d*, *e*, zijn afgetrokken, blijft over het bedrag, dat het Europeesche kapitaal in dat jaar in den vorm van rente aan Indië onttrokken heeft.

Als de uitgaven voor de hoofden *a*, *b*, *c*, *d*, *e*. gezamenlijk *f* 100.000.000— bedragen, dan zou in dat jaar dus 100 millioen aan rente aan Indië onttrokken zijn of indien wij het hier belegde vreemde kapitaal aannemen op 1000.000.000— zou deze rente bedragen hebben 10 pCt.

Hierbij dient te worden opgemerkt, dat het er hier niet om gaat of die rente veel of weinig is, daarop komen we later uitvoerig terug.

Het gaat er alleen om, te constateeren, dat die zoogenaamde uitzuiging van Indië, welke het vreemde kapitaal verweten wordt, dus eigenlijk beteekent, dat men het vreemde kapitaal verwijt, dat het rente trekt. Men zou dus evengoed het volkscredietwezen kunnen verwijten, dat het den inlander uitzuigt, omdat het rente verlangt van de door haar uitgezette gelden.

Rentebetaling is een noodzakelijke voorwaarde voor het genot van kapitaalgebruik, hetzij in- of uitheemsch

lainkan jang akan diperiksa lebih dalam disini hanjalah pihak economienja sadja.

Adapoen kelebihan barang keloear dari pada barang masoek, jang seharga 200 djoeta roepiah itoe pada tahoen 1914, ialah disebabkan oléh jang berikoet ini:

- a.* Belandja Hindia dinegeri Belanda.
- b.* Boenga pindjaman Hindia.
- c.* Oepah membawa barang-barang oentoek Hindia.
- d.* Oeang belandja amtenar dan orang partikoelir Hindia jang dalam perdjalanen di-Éropah.
- e.* Oepah dan oeang simpanan orang jang bekerdja di-Hindia jang dikirimkannja kenegeri lain (orang Belanda dan Tjina dan 'Arab oempamanja).
- f.* Boenga kapital Éropah atau kapital bangsa asing.

Djadi sesoedah *a. b. c. d.* dan *e.* dikoerangkan dari jang 200 djoeta roepiah itoe, baharoe tinggal boenga atau laba kapital Éropah jang sesoenggoeh-soenggoehnja, jang ditarik oléh kapital itoe dalam tahoen 1914 dari Hindia ini.

Kalau *a. b. c. d.* dan *e.* itoe seharga 100 djoeta roepiah, djadi jang boenga kapital asing hanjalah 100 djoeta roepiah poela. Djika kapital asing jang masoek kesini kita misalkan 1000 djoeta roepiah, maka boenganja dalam setahoen kalau begitoe 10 %

Jang perloe ditimbang boekan banjak sedikitnja boenga itoe, akan itoe kita bitjarakan nanti dibelakang lebih landjoet. Melainkan jang hendak kita njatakan sekarang, bahwa toedoehan kepada kapital Éropah, jang dikatakan mengorék Hindia, itoe sebenarnja artinja: orang bentji kepada kapital Éropah itoe sebab *ia mengambil boenga*.

Tetapi kalau begitoe, orang haroes bentji poela kepada loemboeng désa atau bank negeri oempamanja, sebab loemboeng dan bank itoe djoega mengambil boenga dari pada oeang jang dipindjamkannja.

Dimana-mana kalau kapital dipakai orang, haroes dibayar araknja, dan selama kehasilan tanah dan

en zoolang in het Indische productieproces, de arbeid hoofdzakelijk door Indië zelf, het kapitaal door het Buitenland wordt geleverd, zoolang zal rentebetaling aan het Buitenland blijven bestaan. Indië is echter niet het eenigste land, dat een zoogenaamde drainage ondergaat.

Een vergelijking van de import en oexportcijfer van andere groote staten toont aan, dat behalve Nederlandsch-Indië ook de volgende landen een uitvoersurplus, dus kapitaalafvloeiing hebben:

Britsch-Indië	f	250.000.000.—
Noord-Amerika	„	1200.000.000.—
Rusland	„	600.000.000.—
Australië	„	150.000.000.—
Zuid Afrika		
Argentinië		
Brazilië		
Peru		
Columbia		

Uit dit staatje volgt ten duidelijkste, dat er geen enkel verband bestaat tusschen politieke overheersching en kapitaalonttrekking.

Behalve Britsch-Indië zijn al de hierboven genoemde landen geheel onafhankelijk, terwijl toch ook uit die landen jaarlijks enorme kapitalen wegvloeien.

Dat het niet alleen de vreemde kapitalen zijn, welke uit een land rijkdom onttrekken, kan worden aangetoond door een ontleding van de exportoverschotten van die verschillende landen. Dan zal blijken dat jaarlijks ettelijke milioenen uit Amerika naar Europa, van Zuid-Afrika naar Britsch-Indië vloeien, aangezien de Europeesche en Britsch Indische arbeiders groote bedragen aan gespaarde loonen naar het land van hun herkomst overmaken.

Er rest ons ook nog de derde economische onjuist-

tambang dan seb. di-Hindia ini teroetama disediakan dengan memakai dari loear, selama itoe Hindia akan terpaksa membajar boenga kapital itoe kepada negeri lain.

Dari pada daftar barang masoek dan barang keloear dinegerinja masing-masing, njata poela bahwa dinegeri-negeri jang dibawah ini djoega harga barang keloear lebih banjak dari pada harga barang masoek, sehingga disitoe djoega ada kapital jang mengalir keloear negerinja:

Hindia Inggeris.	f	250.000.000.—
Amerika Serikat	"	1200.000.000.—
Roeslan	"	600.000.000.—
Australia.	"	150.000.000.—

Demikian djoega di-Afrika Selatan, Argentina, Brazilia, Peru, Columbia dan lain-lainnja.

Dari pada daftar itoe teranglah poela, bahwa korékan kapital dan politik tidak ada perhoeboengannja.

Lain dari pada Hindia Inggeris semoeanja negeri-negeri itoe negeri jang bébas dan merdéka belaka. *Poen dari negeri-negeri itoe mengalir tiap-tiap tahoen berdjoea-djoea roepiah keloea.*

Jang menjatakan, bahwa tidak kapital asing sadja jang menarik kekajaan itoe keloea, jaïtoe: Kalau diperiksa kelebihan oeang keloea tadi, maka njata bahwa oeang jang dikeloearkan oléh Amerika Serikat ke-Eropah dan oléh Afrika Selatan ke-Hindia Inggeris, teroetama ialah oepah koeli-koeli jang tersimpan, jang dikirimkan oléh meréka itoe kenegeri toempah darahnja.

Kini tinggal lagi jang akan kita terangkan toe-

heid aan te toonen nl., dat het vreemde kapitaal door rente uit een land te trekken dat land armer zou maken. Deze opvatting is vermoedelijk ontstaan door een eenzijdige belichting van de functie van dat kapitaal.

Wat is nu de werkelijke functie van dat kapitaal. Het vormt met arbeid samen de twee noodzakelijke factoren in het productieproces en haar werking in dit land heeft tengevolge, dat de in het land onaange-roerde schatten in tastbaren rijkdom worden omgezet.

Het brengt braakliggende gronden in werking en plant er cultures. graaft diep in de aardlagen en ver-werkt het opgedolven erts tot goud en andere edele metalen, in het algemeen, het schept nieuwen rijkdom, die er zonder dat kapitaal niet gekomen zou zijn. Een groot deel van dezen nieuwen rijkdom blijft in het land in den vorm van productiekosten en slechts een klein deel vloeit terug naar Europa als winst of rentebetaling van het oorspronkelijke kapitaal.

Wijzen wij alleen op dat gedeelte, dat het land verlaat, dan bezien wij slechts een zijde en geven dus een eenzijdige en onjuiste voorstelling van zaken.

Het gevolg van de werking van het Europeesche kapitaal in Sumatra is niet alleen, dat een groot deel van den nieuw geschapen rijkdom jaarlijks als rente aan aandeelhouders het land verlaat, maar het gevolg is ook, dat waar vroeger oerbosschen waren en olie-fanten huisden thans een welvarende streek is, waar uit dien nieuw geschapen rijkdom jaarlijks 20 millioen aan arbeidsloon betaald wordt, die in het land blijft.

Uit het volgende staatje blijkt, dat alleen aan arbeidsloo-
nen door enkele vreemde cultures onder

doehan jang ketiga, jaïtoe bahwa soeatoe negeri akan bertambah miskin, djika ia membajar boenga kapital kepada negeri lain.

Toedoehan itoe barangkali asalnja, sebab kita memandang pekerdjaan kapital itoe dari satoe pihak sadja.

Apakah sesoenggoehnja pekerdjaan kapital itoe? Lain dari pada kerdja (arbeid) perloe ada kapital, baharoe dapat diadakan hasil. Dalam negeri ini pekerdjaan kapital itoe mengeloearkan hasil jang tersemboenji ditanah dan dalam tanah sampai mendjadi kekajaan jang beroepea oeang.

Tanah jang terlantar atau jang beloem dikerdjakan, ditanami oléh kapital itoe dengan tanam-tanaman jang berharga mahal, dari dalam tanah ditambangnja logam laloe dibersihkannja sampai mendjadi emas, timah, besi dan sebagainja pendéknya dihasilkannja kekajaan, jang akan tidak ada, djikalau kiranja tidak dengan pertolongan kapital. Sebagian besar dari kekajaan jang diadakannja itoe tinggal dalam negeri ini, jaïtoe oepah-oepah menjediakan hasil itoe, hanjalah sebagian ketjil, jang mengalir ke-Éropah akan djadi boenga kapital jang terpakai itoe.

Kalau hanjalah bahagian jang keloear itoe sadja jang dipandang, njata timbangan kita dari satoe pihak sadja.

Hasilnja pekerdjaan kapital itoe di-Soematera Timoer oempamanja, boekan hanja mengalirkan sebagian besar dari pada keoentoengan tembakau jang ditanam disitoe kedalam kantoeng pemegang-pemegang aandeel di-Éropah sadja, akan tetapi rimba belantara, jang dahoeloe tempat gadjah dan harimau sadja, sekarang telah mendjadi negeri jang ma'moer dan sentosa. Dan lagi sedjoemlah 20 djoeta roepiah dibajarkan tiap-tiap tahoen akan oepah koeli-koeli jang bekerdja disitoe.

Dari daftar jang berikoet ini njata, bahwa tiap-tiap tahoen 145 djoeta roepiah banjakknja jang dibajarkan

de inlandsche bevolking komt een bedrag van 145
millioen:

Suiker loonen in cultures zelf	65 mill.
„ spoorweg-haven- koelies	10 „
„ andere samen- hangende inland- sche bedrijven	15 „
	90 mill.

Rubber loonen in cultures zelf	25 mill.
— — — —	— — — —
— — — —	— — — —
	25 „

Thee loonen in cultures zelf	15 mill.
— — — —	— — — —
— — — —	— — — —
	15 „

Takak loonen in cultures zelf	8½ mill.
— — — —	— — — —
— — — —	— — — —
	8½ mill.

Koffie loonen in cultures zelf	6½ mill.
— — — —	— — — —
— — — —	— — — —
	6½ „
	145 mill.

Het arbeidsloon is maar een onderdeel van de
productiekosten en de 145 millioen dus nog maar een
onderdeel van dat gedeelte van den jaarlijks door die
cultures geschapen nieuwen rijkdom, welke in het
land blijft.

oléh berdjenis-djenis keboen (onderneming) akan oepah koeli:

T e b o e oepah koeli		
dikeboen	65 djoeta roep.	
oepah koeli keréta		
api dan pelaboehan	10 " "	
oeang keloear lain-		
lain ketangan Kromo	15 " "	
		90 djoeta roep.

K a r é t oepah koeli		
dikeboen	25 djoeta roep.	
-----	-----	
-----	-----	
		25 " "

T é h oepah koeli		
dikeboen	15 djoeta roep.	
-----	-----	
-----	-----	
		15 " "

T e m b a k a u oepah		
koeli dikeboen	8½ djoeta roep.	
-----	-----	
-----	-----	
		8½ " "

K o p i oepah koeli		
dikeboen	6½ djoeta roep.	
-----	-----	
-----	-----	
		6½ " "
		145 djoeta roep.

Adapoen oepah koeli itoe hanja sebagian sadja dari belandja menjediakan hasil keboen-keboen itoe, djadi jang 145 djoeta roepiah itoe baroe sebagian dari oeang jang dibajarkan oléh keboen-keboen itoe tiap tahoen ditanah Hindia ini, artinja dari pada oeang jang ting-

De totale productiekosten zullen naar schatting ongeveer 250 millioen bedragen.

Hoewel dus zelf niets anders dan winst beoogende, is het vreemde kapitaal door de schepping van nieuwe rijkdommen, die in het land blijven, voor dit land nuttig. Dat tegenover die nuttige werking als tegenprestatie rente betaald wordt zou dus misschien zelfs uit een nationaal oogpunt te verdedigen zijn, afgescheiden van het feit dat het een economische noodzakelijkheid is.

Uit het feit dat de winst gewoonlijk slechts een fractie van de kostprijs bedraagt, mag met zekerheid worden afgeleid, dat het grootste deel van de nieuw geschapen rijkdom binnen het land blijft.

Uit het hier bovenstaande blijkt dus voldoende duidelijk, dat de drainage-theorie, dat is de theorie dat het vreemde kapitaal het land zou verarmen, geheel onhoudbaar is.

Dat desondanks deze theorie in enkele inlandsche kringen toch nog aanhangers vindt, is behalve aan politiek sentiment misschien te danken aan het feit, dat bij de vroegere koloniale politiek nl. het monopoliestelsel van de Compagnie en het cultuurstelsel wel degelijk van drainage gesproken kan worden. Toen toch werd rijkdom aan het land onttrokken zonder dat de onttrekker daartegenover nieuwe rijkdom in het land zelf schiep. Het moderne vrijhandelsysteem kent echter zooals hierboven aangetoond een dergelijke drainage niet.

Behalve nog in Britsch-Indië, waar eveneens nationaal-politieke en historische sentimenten in het spel zijn, wordt dan ook nergens door wien ook een drainage-theorie gehuldigd.

gal disini. Sama sekali banjaknja kekajaan jang ditaboerkan oléh keboen-keboen itoe ditanah Hindia ini tiap tahoen kira-kira 250 djoeta roepiah.

Djadi soenggoehpoen kapital Éropah itoe maksoednja datang kemari hanjalah akan mentjari oentoeng sadja, njatalah ia mendatangkan atau memberi kekajaan baroe djoega tiap tahoen kepada negeri-negeri disini. Akan mendjadi timbalan paédahnja bagi Hindia itoe sepatoet-patoetnjalah poela ia mengambil laba poela oentoek dirinja sendiri. Hal itoe tentoe tidak lebih dari pada patoet dan 'adil, djika ditimbang dengan perasaan kebangsaan sekalipoen.

Oléh sebab oentoeng kapital biasanja hanja sebagian dari ongkos atau belandja menjediakan hasil, sampai hasil itoe boléh didjoeal kepasar Éropah, njata bahwa bagian jang terbesar dari kekajaan jang diadakan oléh kapital itoe tinggal dalam negeri ini.

Dari pada keterangan-keterangan jang diatas itoe njatalah poela, bahwa toedoehan jang mengatakan kapital mengorék dan memiskinkan tanah Hindia itoe koerang benar sekali adanja.

Soenggoehpoen demikian, roepanja banjak djoega diantara Boemipoetera, jang membenarkan toedoehan kapital mengorék Hindia itoe. Barangkali sebabnja itoe lain dari pada karena politik, karena mengingat atoeran monopoli dan atoeran cultuurstelsel jang dahoeloe djoega. Akan atoeran monopoli dan cultuurstelsel itoe sesoenggoehnja mengorék Hindia, sebab dengan tidak memakai kapital ia mengambil keoentoengan sadja dari Hindia dengan kekoeatan Boemipoetera sadja.

Lain dari pada di-Hindia Inggeris dan disini tidak ada orang menoedoeh kapital djadi mengorék itoe. Di-Hindia Inggeris djoega toedoehan itoe dibangoenkan oléh perasaan kebangsaan.

Noch in Amerika, dat bovendien het rijkste land ter wereld is noch in een der andere in bovenvermeld staatje genoemde landen, welke jaarlijks een export-surplus hebben, heeft ooit iemand beweerd, dat die landen door Europa werden uitgezogen, integendeel iedereen erkent, dat zij aan dat Europeesche kapitaal hun opkomst te danken hebben.

Het zou natuurlijk een voordeel zijn voor Indië, indien van den jaarlijks geschapen nieuwen rijkdom zoo min mogelijk het land verliet. Dit zou bijvoorbeeld het geval zijn, indien de kapitaalwinsten binnen het land bleven. Maar dan is noodig, dat het kapitaal, dat de nieuwe rijkdom schept inheemsch kapitaal is en geen vreemd kapitaal.

Een zoo groot mogelijke vorming van inheemsch kapitaal en zoo productief mogelijke aanwending is hiervoor de eenigste oplossing.

Men moet geenszins denken, dat het afstaan van een gedeelte van den nieuw geschapen rijkdom zou ophouden indien alle particuliere ondernemingen door staatsexploitatie vervangen werden.

Indien de Staat op zoo groote schaal, bedrijven wilde exploiteeren, zou dit met geleend geld moeten geschieden. Indië levert niet voldoende kapitaal en er zou dus in het buitenland moeten worden geleend. Ook de Staat moet echter rente betalen voor door hem geleende gelden en deze rente zou dus toch weer naar Europa afvloeien.

Niet alleen, dat een groot gedeelte van het nationaal inkomen aan de werking van dat vreemde kapitaal te danken is, maar ook draagt het voor een zeer belangrijk deel bij in de staatsinkomsten. Van de totale staatsinkomsten per jaar, welke gemiddeld over de laatste 8 jaar ongeveer 200.000.000 hebben bedragen, wordt omstreeks 50 pCt. of ongeveer 100.000.000 opgebracht uit belastingen. 1)

1) »Indische Financier»

Akan tetapi dinegeri lain-lain jang terseboet diatas tadi, seperti Amerika Sarikat dan republik-republik di-Amerika Selatan, jang banjak sekali memakai kapital Éropah ta' ada orang mengeloearkan toedoehan jang seperti itoe. Dan dari pada kekojaan dan kesentosaan dan kema'moeran rupublik-rupublik itoe njata poela. bahwa toedoehan itoe tidak beralasan jang soenggoeh.

Mémang akan lebih baik bagi Hindia, djika kekojaan jang diadakan tiap-tiap tahoen itoe sekoerang-koerangnja mengalir keloear Hindia.

Hal itoe boléh djadi, djika laba kapital djoega tinggal dinegeri ini sadja. Soepaja boléh terdjadi itoe, hendaklah kapital jang dipakai akan mengadakan kekajaan baroe itoe kapital Hindia sendiri.

Akan mentjapai itoe hanjalah seboeah sadja djalanja, ja'itoe membiakkan kapital Hindia sebanjak-banjaknja dan salekas-lekasnja.

Ada orang jang menjangka, bahwa korékan kapital itoe boléh dihilangkan dengan mendjadikan keboen-keboen dan paberik-paberik partikoelir kepoenjaan Negeri semoeanja. Kalau Negeri jang hendak mendjalankan segala sesoeatoe itoe tentoe Negeri haroes memindjam oeang. Hindia sendiri tidak berapa dapat memindjamkan oeang, djadi Negeri tentoe akan terpaksa poela memindjam kenegeri asing. Djadi setali tiga wang djoega, sebab Negeri djoega haroes membajar boenga kapital jang dipindjam itoe, kesoeadahannja boenga itoe mengalir ke-Éropah djoega.

Boekan sadja kapital itoe memboeka mata pentjarian kepada sebagian ra'iat Hindia, seperti telah diterangkan diatas, poen ia memberi keoentoengan jang tidak sedikit poela kepada Negeri. Dari pada pentjarian Negeri jang rata-rata f 200.000.000.— setahun dalam 8 tahoen ini 50 pct. atau f 100.000.000.— diperoléh dengan djalan belasting (padjak),

Uit de raming voor het jaar 1919 blijkt, dat de voornaamste belastingen als volgt verdeeld zijn:

Inlanders.

Hoofdgeld.	f 9.000.000.—
Landelijke inkomsten	„ 22.000.000.—

Chineez en vreemde Oosterlingen.

Bedrijfsbelasting	„ 13.000.000.—
-----------------------------	----------------

Europeanen.

Inkomstenbelasting	„ 16.000.000.—
Oorlogswinst belasting	„ 25.000.000.—
	<hr/>
	f 85.000.000.—

Hieruit blijkt dus, dat van die voornaamste belastingen ongeveer 40 pct. uit Europeesche bedrijven komt.

Indië moet vooruit, daarvoor is noodig beter en meer onderwijs, betere hygiënische toestanden, betere politie, betere rechtspraak, betere verkeerswegen, intensiever bestuur. Daarvoor is noodig geld, steeds meer geld. Waar moet dat geld vandaan komen, indien tengevolge van een actie tegen het vreemde kapitaal als zoodanig, Europeesche bedrijven zich uit Indië zouden terugtrekken. De bevolking kan in haar huidige economische omstandigheden geen zwaardere belastingdruk verdragen. Reeds bleek deze op de buitenbezittingen te zwaar.

Het benoodigde geld zal dus in de toekomst voor een nog grooter deel, dan reeds thans het geval is, uit die rijkdomscheppende Europeesche bedrijven getrokken moeten worden, hetzij in den vorm van hogere inkomstenbelasting, hetzij in den vorm van uitvoerrechten. In geen geval mag in de toekomst een deel van deze belasting verloren gaan, zooals thans met de Oorlogswinst geschied, doordat Holland een deel van die belasting krijgt. Alle belasting, welke die bedrijven kunnen opbrengen moet ten goede komen van Indië, maar hierbij moet gewaakt

Pada taksiran tahoen 1919 njata, bahwa padjak jang teroetama terbagi seperti berikoet :

Boemipoetera.

Oeang kepala f 9.000.000.—

Padjak tanah „ 22.000.000.—

Bangsa Timoer Asing.

Padjak pentjarian. „ 13.000.000.—

Bangsa Éropah.

Padjak peroléhan „ 16.000.000.—

Padjak keoentoengan perang. „ 25.000.000.—

f 85.000.000.—

Dari daftar itoe njata, bahwa dari pada padjak-padjak jang teroetama kira-kira 40 pct. asalnja dari peroesahaan orang Éropah.

Hindia haroes madjoe, pengadjaran haroes ditambah, keadaan keséhatan ra'iat, keadilan, polisi, djalan-djalan, pemerintahan dan lain-lainnja haroes diperbaiki. Akan sekalian itoe perloe oeang. Tiap tahoen bertambah-tambah sadja keperloe an oeang itoe. Dari manakah akan diambil oeang itoe djika kapital asing itoe meninggalkan Hindia tersebab oléh serangan kepadanya itoe. Akan Boemipoetera tidak dapat ditambah berat bebannja lagi, menilik keadaan eco-nomienja sekarang ini. Di-Djadjahan Seberang soedah njata, bahwa beban itoe telah terlampau berat.

Dalam waktoe jang akan datang njatalah oeang jang perloe itoe haroes diambilkan dari peroesahaan bangsa Éropah itoe, baik dengan menaikkan padjak peroléhan (inkomstenbelasting), baik dengan menambahi bia keloear. Sekali-kali tidak boléh sebagian dari pada padjak itoe tidak masoek kedalam perbendaharaan Hindia, seperti sekarang terdjadi dengan padjak keoentoengan perang, sebab negeri Belanda djoega mendapat sebagian dari padjak itoe. Segala padjak, jang dikenakan atas kapital jang bekerdja di-Hindia ini, haroes masoek kas Hindia.

worden, dat de draagkracht niet overschreden wordt. Als tengevolge van te zware heffingen het Europeesche kapitaal hier niet meer productief kan werken, gaat het naar andere landen en op die manier zou een belangrijke bron van inkomsten voor het land en den Staat verloren gaan en dus de ontwikkeling vertraagd worden.

De Indische regeering, die afgescheiden of zij is een Hollandsch-Indische regeering of een zelfstandige Inlandsche regeering, zorgt voor het handhaven van rust en orde en daardoor het bestaan van Europeesche bedrijven mogelijk maakt, is dus niet een regeering, die haar steun verleent aan uitzuiging, maar een regeering, die de ware belangen van het land en zijne ingezetenen behartigt.

Zoolang Indië niet aan eigen kapitaal-behoeften kan voldoen en dus voor zijn ontwikkeling vreemd kapitaal noodig heeft, zoolang zal rentebetaling aan het buitenland blijven bestaan, onafhankelijk van den bestuursvorm van het land.

De onafhankelijke staten van Zuid-Amerika hebben aan den lijve ondervonden, dat zij ondanks alle onafhankelijkheid aan hun finantieele verplichtingen moeten voldoen, dat zij de belangen van het vreemde kapitaal naar behooren hadden te behartigen. Zoo dra die staten in gebreke bleven, traden de Europeesche mogendheden gezamenlijk op om voor hun belangen te waken.

Wenschten die landen de verschuldigde rente voor staatsleeningen niet te betalen, dan bracht een vereenigde vlootactie hen de noodzakelijkheid daarvan wel bij.

Hanjalah dalam mengenakan padjak atas kapital itoe haroes diingat poela, soepaja padjak itoe djangan melebihi batas, sehingga tidak dapat ditanggoeng lagi oléh kapital itoe. Kalau padjak itoe terlaloe berat, sehingga kapital itoe tidak dapat bekerdja disini lagi dengan oentoeng, pindahlah ia kenegeri lain; kalau begitoe tentoe akan hilanglah sebagian dari keoentoengan Negeri dan matilah satoe mata pentjarian anak bceah, djadi kemadjoean djadi lambat djalannja.

Djadi Pemerintah Hindia, baik dia bangsa Belanda seperti sekarang, baik bangsa Hindia sendiri, jang mendjaga soepaja negeri tinggal aman dan karena itoe memberi kesempatan kepada kapital soepaja dapat bekerdja dengan senang disini, tidaklah boléh dikatakan Pemerintah jang toeroet mengisap darah anak boeah, melainkan ia itoe ialah Pemerintah jang memperhatikan kepentingan negeri dan ra'iatnja soenggoeh-soenggoeh.

Selama Hindia beloem dapat mentjoekoepi keperluanja sendiri tentang kapital, djadi oentoek kemadjoeannja sendiri masih perloe memakai kapital asing, selama itoe tentoe Hindia akan terpaksa membajar boenga kapital kenegeri asing, biarpoen Hindia dalam hal politik telah merdéka.

Hal itoe telah dirasaï betoel-betoel oléh negeri-negeri di-Amerika Selatan. Soenggoehpoen negeri-negeri itoe merdéka dan bébas, akan tetapi ia terpaksa djoega memperhatikan kepentingan kapital bangsa asing dan membajar oetangnja. Kalau kewadjibannja itoe tidak ditjoekoepinja, bersatoelah segala keradjaan Éropah akan mendjaga kepentingannja.

Djika negeri-negeri jang merdéka itoe (di-Amérika Selatan) tidak hendak membajar boenga oetang negerinja, maka diperlihatkanlah oléh keradjaan-keradjaan Éropah itoe giginja dengan mengirim Angkatan laoetnja kenegeri jang enggan itoe.

Was de onafhankelijke staat niet bij machte behoorlijk zich zelf te besturen en orde en rust in het land te handhaven dan zorgden de Europeesche scheepskanonnen en landingslegers, dat die rust en orde er kwamen en er vergoeding betaald werd voor de door de Europeesche ondernemingen tengevolge van ordeverstoring of revolutie geleden schade. Eerst als die staten geleerd hadden de belangen van het Europeesche kapitaal, waaraan zij hun eigen welvaart te danken hadden, behoorlijk te behartigen, had geen verdere aantasting van hun onafhankelijkheid plaatst. Ditzelfde geldt voor Indië. Het is niet voldoende, dat Holland aan Indië zelfbestuur wil verleen. Indië moet ook tot zelfbestuur in staat zijn en bovendien moeten ook de andere groote mogendheden in dat kunnen vertrouwen hebben, want indien die mogendheden (de Volkerenbond) meenden, dat het door Holland zelfstandig verklaarde Indië tot zelfbestuur niet in staat was, dan zouden Engeland en Amerika, die hier zeer groote belangen hebben, ter bescherming van die belangen het bestuur over Indië zelf ter hand nemen en Indië zou verder van haar zelfstandigheid af zijn dan ooit te voren.

Behartiging en bescherming van het vreemde kapitaal geschiedt in vreedstijd overal en door iederen staat en men kan toch van onafhankelijke staten niet zeggen, dat zij hun eigen bevolking uitzuigen ten behoeve van een vreemd volk.

Voor een koloniale regeering is dit dus eveneen een natuurlijke houding, daar ook zij, zooals hierboven werd aangetoond, met de verzorging van die vreemde belangen tevens het staatsbelang en belang der inheemsche bevolking behartigt.

Dan djikalau negeri jang merdéka itoe tidak sanggoep mengamankan negerinja sendiri, maka keamanan itoe akan diberi oléh meriam kapal perang keradjaan-keradjaan besar dan oléh serdadoenja; kemoedian segala keroegian kapital Éropah dinegeri jang roesoeh itoe haroes diganti oléh Pemerintah negeri itoe. Hanjalah kalau negeri-negeri jang merdéka itoe tahoe memperhatikan kepentingan kapital Éropah, jang telah memadjoekan negerinja itoe, dengan sepatoenja, baharoe kemerdékaannja itoe tidak akan diganggoe lagi.

Hal jang demikian itoe berlakoe djoega atas Hindia ini.

Beloem tjoekoep lagi kalau hanjalah keradjaan Belanda sadja jang maoe memberi kemerdékaan kepada Hindia. Hindia sendiri haroes sanggoep akan memerintah negerinja dan lagi keradjaan-keradjaan besar haroes pertjaja dan yakin akan kesanggoepan itoe. Sebab, kalau keradjaan-keradjaan besar itoe (de Volkerenbond) mengira, bahwa Hindia, jang telah dilepaskan oléh keradjaan Belanda itoe, tidak sanggoep akan memerintah sendiri, tentoe sadja Inggeris dan Amérika, jang banjak sangkoet paoetnja di-Hindia ini, akan mengambil pemerintahan atas tanah ini dengan maksoed akan melindoengi harta bendanja disini; kalau demikian tentoelah Hindia akan lebih djaoeh dari kemerdékaannja dari sekarang.

Hal melindoengi kapital bangsa asing itoe dilakoe-kan orang dimana-mana dalam waktoe damai, tiap-tiap negeri melakoekan itoe, boléhkah negeri-negeri jang merdéka itoe dikatakan mengisap darah anak boeahnja, sebab hendak mengoentoengkan bangsa asing?

Sekarang njatalah, bahwa pemerintah soeatoe djadjahan djoega wadjib melindoengi kapital asing itoe, baik oentoek keperloean negeri djadjahan itoe, baik akan keperloean ra'iatnja.

Een politieke actie, actie, welke er opgericht zou zijn, de werking van vreemd kapitaal in deze landen onmogelijk te maken, zou dus gelijkstaan met een nationaal economische zelfmoord.

Djadi gerakan politik jang hendak mengoesir kapital asing disini, njatalah politik, jang dalam hal economie, hendak memboenoeh diri sendiri.

Werking van het Vreemde Kapitaal. uit een Sociaal-Economisch Oogpunt.

HOOFDSTUK VI.

In het vorige hoofdstuk werd aangetoond, dat de werking van vreemd kapitaal voor Indië als kapitaal-arm land van zeer groote beteekenis is, daar het maatschappelijk inkomen, tengevolge van haar werking, buitengewoon veel hooger is, dan anders het geval zou zijn.

Hiermede is echter geenszins gezegd, dat de huidige wijze, waarop dat kapitaal in Indië werkt, onverdeeld gunstig is, integendeel, uit een sociaal-economisch oogpunt kleven er aan die werkwijze groote nadeelen.

Hierbij dient te worden opgemerkt, dat deze fouten niet in wezen verschillen van de fouten, welke ook in Europa het groot-kapitalisme eigen zijn, maar dat alleen door de bijzondere omstandigheden, waaronder het kapitaal hier werkt, deze fouten ongebreideld tot uiting kunnen komen.

De kapitalistische productiewijze, kortweg het kapitalisme genoemd, heeft de neiging de maatschappij in twee scherp gescheiden klassen te verdeelen n.l. in bezitters van productiemiddelen en niet-bezitters. Bovendien treedt bij dit productieproces de merkwaardigheid op, dat het aantal bezitters niet met de bevolkingstoename gelijken tred houdt, maar relatief geringer wordt, m. a. w. dat het kapitaal zich hoe langer hoe meer concentreert.

In het productie-proces, waarvoor noodig is *en kapitaal en arbeid*, wordt het kapitaal door de eene groep geleverd en de arbeid door de andere. De door het productie-proces geschapen nieuwe rijkdom moet dus over deze twee groepen worden verdeeld en aangezien iedere groep voor zich een zoo groot mogelijk deel

Pekerdjaan Kapital Asing dipandang dari pihak Kesentosaan Ra'iat.

BAB VI.

Dalam bab jang dahoele telah diterangkan, berapa djasanja kapital asing bagi negeri jang masih miskin seperti Hindia ini, karena bertambah oléhnja oeang jang terbagi-bagi ketangan ra'iat Hindia dan pentjarian perbendaharaan Negeri.

Soenggoehpoen demikian sekali-kali boekannja maksoednja itoe, bahwa atoeran kapital itoe bekerdja disini soedah baik. Sekali-kali beloem; apa lagi djika dipandang dari pihak kesentosaan ra'iat, masih banjak ketjelaannya.

Akan tetapi tjelanja itoe boekannja disini sadja jang ada, di-Éropah poen demikian djoega, hanjalah disini tjelanja itoe lebih besar, disebabkan oléh beberapa hal.

Bahwa sanja atoeran „kapitalisme” itoe tjendorong ia kepada membagi manoesia atas doea kaoem, kaoem jang poenja perkakas akan mengadakan hasil dan kaoem jang tidak mempoenja itoe. Dan lagi sipatnja jang 'adjaib sekali: makin bertambah banjak ra'iat, makin berkoempoel-koempoel kapital itoe ketangan beberapa orang, artinja makin berkoerang-koerang banjak orang jang mempoenja dia.

Dalam peroesabaan jang perloe memakai *kapital* dan *kerdja*, maka kapital itoe diadakan oléh kaoem jang pertama tadi dan kerdja oléh kaoem jang kedoea. Djadi kekajaan jang diperoléh dari peroesabaan itoe patoet dibagi diantara kedoea kaoem itoe. Oléh sebab tiap-tiap kaoem itoe hendak mendapat bagian jang

opeischt, ontstaat hieruit een belangenstrijd, welke speciaal in de industriële productie, klassenstrijd genoemd wordt.

Het is de wijze van verdeeling van het maatschappelijk inkomen, waarin in Europa vooral vroeger, in Indië ook thans grove fouten en onbillijkheden voorkomen.

De kapitaalbezittende groep maakte n.l. daar en maakt nog hier van haar economische overmacht gebruik om zich een zoo groot mogelijk deel van het maatschappelijk inkomen toe te eigenen.

In Europa hebben de arbeiders tegenover de kapitaalbezittende groep door eigen organisatie een eigen macht geplaatst, waardoor zij in staat zijn voor eigen belangen op te komen.

In Indië is dit niet het geval. Hier kan het kapitaal van haar overmacht nog steeds misbruik maken, een overmacht welke bovendien door bijzondere omstandigheden hier nog zooveel grooter is.

Toen vijftig jaar geleden het Europeesche kapitaal Indië als haar arbeidsveld koos, stond de Inlandsche maatschappij economisch op een lagere trap van ontwikkeling dan Europa.

Indië had weinig verkeersmiddelen. De verschillende deelen waren vrijwel geïsoleerd. De Inlandsche maatschappij leefde economisch nog grootendeels in de gesloten dessa-huishouding, d.w.z. men produceerde binnen de dessagemeenschap of groep van dessagemeenschappen hoofdzakelijk voor eigen behoefte. De ruilhandel bestond grootendeels uit directe warenruil, waardoor de kapitaalvorming gering was.

Directe warenruil is overal ter wereld de meest primitieve vorm van uitwisseling van producten geweest. Deze methode was bruikbaar, zoolang als Sidin zijn padi wilde ruilen tegen de kippen van Amat en omgekeerd. Als echter Sidin wel zijn padi

sebanjak-banjaknja dari keoentoengan itoe, maka terdjadilah perlawanan kepentingan diantara kedoea kaoem itoe. Peperangan itoe dinamai dalam peroesahaan keradjinan (industrie): peperangan kasta.

Tentang pembagian keoentoengan diantara kedoea kaoem itoelah terdjadi hal jang koerang 'adil sekali dahoeoenja di-Éropah, dan di-Hindia ini sekarang poen.

Kaoem jang mempoenjai kapital mengambil sebanjak-banjaknja dari keoentoengan peroesahaan dengan memakai kekoeasaannja. Di-Éropah boléh dikatakan tidak terdjadi lagi hal itoe, tetapi disini masih berlakoe.

Di-Éropah telah diadakan oléh kaoem pekerdja kekoeatan jang dapat melawan kekoeasaan kaoem kapital atau kaoem oeang itoe, sehingga dapat ia melindoengi haknja.

Di-Hindia ini beloem ada lagi kekoeatan kaoem pekerdja itoe. Sebab itoe kaoem oeang masih boléh berboeat sekehendak hatinja sadja lagi (sewenangwenang) akan mengoentoengkan dirinja, apa lagi dahoeloe, disebabkan oléh beberapa hal jang lain.

Tatkala kapital Éropah lima poeloeh tahoen telah laloe datang kemari, maka didapatinja kaoem pekerdja atau akan koeli disini lebih bodoh dari koeli di-Éropah.

Djalan-djalan ketika itoe masih sedikit. Tiap-tiap daérah hidoep sendiri-sendiri sadja. Kehidoepan Boemipoetera ketika itoe masih bersahadja sekali; kehasilan tiap-tiap désa atau negeri teroetama hanjalah oentoek pendoedoek sedésa itoe atau senegeri itoe, perniagaan teroetama dilakoekan dengan djalan toekar bertoekar barang-barang sadja, orang jang mengoempoelkan kekajaan atau kapital tidak berapa.

Bahwa sanja toekar bertoekar barang-barang itoe ialah djalan berniaga jang bersahadja sekali. Djalan itoe boléh ditoeroet selama si Sidin maoe menoe-karkan padinja dengan ajam si Amat dan si Amat maoe poela bertoekar itoe. Akan tetapi kalau hanja-

wilde afstaan tegen kains van Oesman, maar deze laatste wilde geen padi hebben, dan kwam geen ruil tot stand. Er werd dus spoedig behoefte gevoeld aan een algemeen ruilmiddel, waartegen ten allen tijde geruild kon worden. Dit algemeene ruilmiddel moest tevens voldoen aan den eisch, dat de waarde der verschillende goederen er makkelijk in kon worden uitgedrukt, dat het dus tevens een waardemeter was. Deze functie vervulde aanvankelijk zilver en goud, naderhand gemunt geld. Men sprak dan ook niet langer van ruilen maar van koop en verkoop. Sidin verkocht zijn padi tegen geld en kocht hiervoor kains van Oesman.

De huishouding van een gemeenschap, waarin met behulp van geld geruild wordt, noemt men een geldhuishouding.

In die tijden was landbouw het hoofdbedrijf en aangezien de behoeften zeer weinig waren, was de productie weinig intensief. Voor zoover de Inlandsche maatschappij zich reeds begon te ontplooien tot een geldhuishouding, werd de economische functie van handelaar en geldschieder in dit nieuwere productieproces grootendeels uitgeoefend door Chineez en Vreemde Oosterlingen, welke als handelsvolken daartoe blijkbaar beter geëigend waren dan de Javanen, dat nog bijna uitsluitend een volk van landbouwers is.

Toen het Europeesch kapitaal eenmaal in Indië begon te werken, kwam er een net van verkeerswegen en sneller transport en werden de verschillende vroeger afgesloten deelen uit hun isolement opgeheven.

lah si Sidin sadja jang maoe menoekarkan padinja dengan kain si 'Oesman, tetapi si 'Oesman tidak maoe, tentoe sadja pertoeakaran itoe tidak mendjadi. Karena itoe lama kelamaan terasalah oléh sekalian orang perloenja ada barang penoekar jang 'oemoem, jang boléh dipakai akan penoekar pada segenap waktoe. Barang penoekar itoe haroes mentjoekoepi sjarat ini, jaitoe harga tiap-tiap barang haroes moedah dibandingkan dengan penoekar itoe, djadi penoekar itoe haroes djadi oekoeran harga poela. Jang djadi penoekar itoe moela-moela pérak dan emas dan kemoedian oeang. Perkerdjaan itoe tidak dinamai orang lagi bertoekar, melainkan berdjoeal beli. Si Sidin mendjoeal padinja dan dengan oeang djoealan itoe dibelinja kain.

Pergaoelan soeatoe barang jang telah memakai oeang orang itoe dinamai pergaoelan oeang.

Maka penghidoepan Boemipoetera jang teroetama sekali waktoe itoe bertjotjok tanam. Oléh sebab keperluan orang banjak sedikit sadja, maka bertjotjok tanam itoe tidak berapa dioesahkan orang. Pada Boemipoetera jang telah tahoe beramah ramahan dengan oeang, jang mendjadi saudagar atau peminjamkan oeang diantaranya, biasanja bangsa Tjina atau bangsa Timoer Asing jang lain-lain. Roepanja bangsa jang lain-lain itoe lebih tjakap berniaga dari pada bangsa Djawa, jang semata-mata bangsa bertjotjok tanam (petani) sadja.

Setelah kapital Éropah masoek kesini, terbentanglah djalan-djalan raja jang perloe dan djalan kereta api dan sebagainya, sehingga moedahlah dan lekaslah orang pergi datang dari soeatoe negeri kenegeri jang lain. Karena itoe negeri-negeri atau daérah-daérah jang dahoeoenja seolah-olah terpentjil dari jang lain, djadi berhoeboeng-hoeboenganlah ia dan terboekalah ia bagi segala orang. Achirnja terboekanja itoe boekannja bagi pendoedoek Hindia sadja, melainkan bagi seloeroeh doenia djoega.

Indië werd binnen het internationaal verkeer getrokken en het kapitalistisch productiesysteem met als kenmerken vervaardiging voor de wereldmarkt en intensieve productie deed zijn intreden in deze landen.

Het economisch leven der Inlandsche bevolking onderging door deze invloeden van buiten een kunstmatig versneld groeiproces, waaraan vooral dat deel der bevolking, dat direct of indirect met het Europeesch-Indische kapitalisme in contact kwam, zich niet snel genoeg kon aanpassen.

De geringe ontwikkeling droeg hiertoe bij.

Het Europeesche kapitaal voerde wel het productieproces in zijn geheel op en vergrootte het maatschappelijk inkomen, maar hierbij kwamen enkele klassen sterk in het gedrang en van dat vermeerderde maatschappelijk inkomen kwam dan ook maar een gering deel aan de Inlandsche bevolking.

De modern georganiseerde economische macht van het Europeesche kapitaal vond hier niet een modern georganiseerde economische macht van arbeiders tegenover zich en kon zodoende van de met behulp van inheemschen arbeid geschapen nieuwen rijkdom een veel grooter deel voor zich houden, dan anders mogelijk geweest zou zijn.

Ook het inheemsche kapitaal (Inlandsch, Chineesch en Arabisch) profiteerde van dezen toestand mee met het gevolg, dat de loonen en grondhuren in de landbouwindustrieën geheel eenzijdig en wel door het kapitaal bepaald werden, en dus laag bleven, zelfs toen de levensstandaard steeg.

Tatkala itoe masoeklah poela kesini peroesahaan keradjinan (paberik) jang menoeroet atoeran kapitalisme, laloe bekerdja disini menjediakan hasil oentoek perniagaan doenia.

Karena pengaroeh dari loear itoe maka kehidoepan Boemipoetra, teroetama dalam hal pemeliharaan harta bendanja, tentoe beroebah sekali; akan tetapi oléh sebab peroebahan itoe tiba-tiba sadja, tidak berangsoer-angsoer datangnja dan lagi oléh karena koerangnja ketjerdasan ra'iat maka kebanyakan diantara Boemipoetera tiada dapat menoeroetkan peroebahan itoe. Hal itoe njata sekali pada Boemipoetera jang bersangkoetan hidoepnja dengan peroesahaan Éropah tadi.

Oléh kapital Éropah dimasoekkan. kemari sama sekali atoeran peroesahaan tjara „kapitalisme” dan karena itoe soenggoeh ditambahnja pentjaharian Hindia, artinja oeang jang masoek kedalam negeri ini, akan tetapi kehidoepan Boemipoetera mendjadi terdesak sekali oléh itoe, sehingga dari pada keoentoengan Hindia jang disebabkan oléh kapital itoe hanjalah sedikit sekali jang djatoeh ketangan Boemipoetera.

Kapital Éropah jang teratoer dengan tjara model baroe itoe tidak bertentangan atau berhadapan disini dengan kaoem koeli jang teratoer tjara model baroe poela, seperti di-Éropah. Oléh sebab itoe dari pada kekajaan, jang terdjadi dengan pertolongan kekoeatan Boemipoetera itoe, dapat djatoeh ketangannja lebih banjak dari pada kalau kiranja kaoem koeli tadi teratoer.

Kapital sini sendiripoen (baik kapital Boemipoetera, baik kapital Tjina atau 'Arab) berlakoe demikian poela. Karena itoe maka moerahlah selamanja oepah dan séwa tanah serta dapat ditentoekan sadja oléh kapital Éropah sebagaimana soekanja, ja'ni semoerah-moerahnja, pada hal harga barang-barang makanan dan keperloeian lain-lain makin lama makin bertambah mahal sadja.

De Chineezers en Vreemde Oosterlingen, welke reeds die geldhuishouding grootendeels in handen hadden, konden zich ook aan de nieuwe economische verhoudingen van het kapitalistisch productiesysteem makkelijker aanpassen en dit had tengevolge, dat de daaruit voortvloeiende scherpe economische klassentegenstelling tevens een rassentegenstelling werd.

Bij de huidige schepping van het maatschappelijk inkomen zijn namelijk de rollen hoofdzakelijk als volgt verdeeld:

Kleinlandbouwers Arbeiders: Inlanders

Kleinhandel Kleinbedrijf: Chineezers, Vreemde
Oosterlingen

Groothandel Grootindustrie: Europeanen en
Chineezers.

In het kort samengevat valt dus de economische klassentegenstelling tusschen niet-bezitters en bezitters gedeeltelijk samen met de rassentegenstelling, inlanders en vreemdelingen.

Dit heeft tengevolge, dat de reeds uit een sociaal-economisch oogpunt zoo nadeelige ongelijke verdeling van den nieuw geschapen rijkdom over kapitaal en arbeid ook nadeelig is uit een nationaal-economisch oogpunt.

Want van den jaarlijks nieuw geschapen rijkdom, het bruto nationaal inkomen, vloeit dat gedeelte, dat in den vorm van winst aan het kapitaal komt, grootendeels weg, terwijl slechts het verschil, het netto-nationaal inkomen in het land blijft.

Hoe kleiner dus bij een gelijke productie aan rijkdom het gedeelte, dat aan rente naar Europa vloeit, hoe grooter het netto-nationaal inkomen.

Elke verandering in de verdeling van het bruto nationaal inkomen, welke dat deel, dat aan niet-bezitters en kleinlandbouwers komt, grooter maakt en dus de kapitaalwinst kleiner maakt, verhoogt dus het netto-nationaal inkomen en is dus ook uit een nationaal-economisch oogpunt een verbetering.

Adapoen bangsa Tjina dan bangsa Timoer Asing jang lain-lain, jang mengoeasā dagangan ketjil-ketjil disini, lebih moedah ia menoeroet atoeran kapitalisme itoe. Oléh sebab itoelah maka perlawanan kasta jang terseboet diatas tadi mendjadi perlawanan atau perbédan bangsa.

Menilik kehidoepan di-Hindia sekarang ini, maka pembagian pekerdjaan diantara bangsa-bangsa jang ada disini, ialah seperti berikoet:

Peladang (tani) ketjil, Koeli: Boemipoetera.

Pedagang ketjil-ketjil, Peroesahaan ketjil: Tjina dan bangsa Timoer Asing.

Saudagar besar, Toeang paberik atau keboen: bangsa Éropah dan Tjina.

Djadi njata perlawanan kasta, jaitoe antara jang berharta dan jang tidak berharta, mendjadi sama dengan perlawanan bangsa ja'ni antara Boemipoetera dan bangsa asing.

Oléh sebab itoelah poela maka kekalahan Boemipoetera dalam peperangan kehidoepan atau dalam kekajaan itoe mendjadi kekalahan poela kepada bangsa Boemipoetera sama sekali. Péndéknja peperangan kasta disini beroebah mendjadi peperangan kebangsaan.

Semakin banjak dari pada kekajaan, jang diadakan kapital dengan pertolongan Boemipoetera tiap tahoen, mengalir ke-Éropah sebagai boenga kapital itoe, semakin sedikit jang djatoeh ketangan Boemipoetera atau jang tinggal disini. Kebalikannja semakin sedikit boenga kapital Éropah itoe, semakin banjak oeang jang tinggal disini atau semakin bertambah kekajaan bangsa Hindia.

De Vrijmaking van Indië.

HOOFDSTUK VII.

De sedert een jaar of tien krachtig opbloeiende nationale beweging heeft zich als ideaal gesteld, een zelfstandig of een vrij onafhankelijk Indië met een goed parlementair regeeringsstelsel en een welvarende bevolking.

Op dat ideaal is haar streven gericht en dat streven is geheel in overeenstemming met het thans algemeen geadopteerde beginsel van het zelfbeschikingsrecht.

Uit de voorgaande hoofdstukken blijkt de gecompliceerdheid van de groote taak, welke de bevolking van Indië te vervullen staat alvorens zij haar ideaal bereikt zal hebben.

De afhankelijkheid van de Indische bevolking is zooals werd aangetoond tweeledig:

1. Politieke afhankelijkheid.
2. Economische afhankelijkheid.

De economische afhankelijkheid is zelve weer tweeledig en kan als volgt gesplitst worden:

- a. Afhangelijkheid in nationaal-economischen zin.
- b. Afhangelijkheid in sociaal-economischen zin.

De afhankelijkheid onder (a) genoemd is het gevolg van het niet aan eigen kapitaalbehoefte kunnen voldoen, waardoor het gebruik van vreemd kapitaal voor eigen ontwikkeling noodzakelijk wordt. (Hoofdstuk V).

Membéaskan Hindia.

BAB VII.

Bahwa sanja telah sepoeloeh tahoen lamanja bangsa Boemipoetera bergerak dalam hal kemadjoean; maka adalah jang ditoedjoe oléh pergerakan jang makin sehari makin koeat itoe, soepaja tanah Hindia ini mendjadi berdiri sendiri atau merdéka dengan beratoeran pemerintahan jang memakai parlement atau madjelis wakil ra'iat jang baik, dan soepaja kehidoepan ra'iat Hindia ini sentosa adanja.

Itoelah tjita-tjita pergerakan itoe, maka tjita-tjita itoe bersetoedjoe sekali dengan azas jang dinamai orang; *hak akan mengatoerkan nasib sendiri* (zelfbeschikkingsrecht).

Sjahdan dari pada jang telah kita batja diatas, njata, berapa soekarnja lagi pekerdjaan jang haroes dikerdjakan oléh bangsa Hindia, sebelom tjita-tjita itoe akan tertjapai.

Pada waktoe ini bangsa Hindia dalam doea perkara ini masih beloem merdéka:

1. dalam hal politik.
2. dalam hal kekajaan (economie).

Kekoerangan kemerdekaan dalam hal economie itoe terbagi doea poela:

- a. kekoerangan kemerdekaan bangsa dalam hal kekajaan (in nationaal economischen zin).
- b. kekoerangan kemerdekaan tiap-tiap kasta dalam hal kekajaan (in sociaal economischen zin).

Kekoerangan kemerdekaan dalam hal jang terseboet pada (a) itoe disebabkan oléh karena kekoerangan kapital dalam bangsa sendiri, sehingga terpaksa memakai kapital bangsa asing akan mentjoekoepi hadjat sendiri (Lihat bab V).

De afhankelijkheid onder (b) genoemd is het gevolg van het verschil in economische ontwikkeling tusschen het inheemsche productiesysteem en het Europeesche kapitalisme, dat tengevolge had, dat bij de economische klassenvorming de Inlanders in de klasse van arbeiders en grondverhuurders kwamen. (Hoofdstuk VI).

De taak van de vrijmaking van Indië, dat is de opheffing van de twee vormen van afhankelijkheid is dus zelf weer tweeledig, zij moet zich richten op politieke en economische zelfstandigheid.

De nationale beweging zal zich dus, wil zij een volledig succes bereiken, moeten splitsen in een politieke beweging en een economische beweging, welke laatste dan weer een tweeledig karakter zal dragen.

De inlandsche politieke beweging zal zich moeten richten op het verkrijgen van meerdere politieke rechten, op steeds uitgebreider medezeggingschap in de landsregeering en geleidelijk geheele overdracht van het bestuur, totdat de politieke zelfstandigheid verkregen zal zijn.

De politieke macht, welke thans nog grootendeels in handen is van het Hollandsche volk moet dus door haar aan de Indische bevolking worden overgedragen. Dat het Hollandsche volk zich tegen die overdracht van politieke macht niet verzetten zal, werd reeds uiteengezet in Hoofdstuk 3 en bovendien werd aangetoond, dat de oorzaak daarvoor gelegen is in het feit, dat het door haar gehuldigde vrijhandelbeginsel geen blijvende handhaving van machtsuitoefening noodzakelijk maakt.

De inlandsche politieke beweging is in vollen gang en haar kracht neemt voortdurend toe. Zij behoeft, dan ook hier geen uitvoerige bespreking. Alleen moet ernstig worden gewaarschuwd tegen de door sommigen gehuldigde opvatting, als zou met het verdwijnen van politieke afhankelijkheid ook de econo-

Kekoerangan kemerdékaan dalam hal jang terseboet pada (b) itoe disebabkan oléh karena atoeran peroesahaan Boemipoetera tidak sebaik atoeran peroesahaan bangsa Éropah oempamanja, sehingga dalam peperangan penghidoepan, Boemipoetera terpaksa mendjadi koeli atau penjéwakan tanah jang tidak bébas poela (Lihat bab VI).

Djadi ichtiar akan membébasakan Hindiapoen haroes menoedjoe doea djalan poela, ja'itoe: akan memperoléh kemerdékaan dalam hal politik dan dalam hal kekajaan (economie).

Soepaja pergerakan Boemipoetera jang terseboet tadi berhasil, djadi haroeslah poela ia terbagi doea ja'itoe: pergerakan politik dan pergerakan economie, dan jang kesoedahan itoe menoeroet doea djalan poela.

Jang ditoedjoe oléh pergerakan politik ja'itoe akan memperoléh hak jang lebih dalam hal politik dan dalam mengatoerkan pemerintahan Negeri, sampai kesoedahannja hak memerintah Hindia ini terserah sama sekali kepada pendoedoek Hindia.

Jang bangsa Belanda tidak akan melawani penjerahan kekoeasaan itoe pada waktoenja, telah diterangkan dahoesloe, ja'ni tersebab oléh atoeran „vrijhandel” (Lihat bab II).

Pergerakan dalam perkara politik itoe sedang ramai sekali dibitjarakan sekarang dimana-mana, djadi ta'perloe diperkatakan disini dengan landjoet. Hanjalah jang diingatkan lagi disini, bahwa persangkaan, jang mengira bahwa djika kekoeasaan politik soedah dapat, tentoe kekoerangan kemerdékaan dalam

mische afhankelijkheid vanzelf verdwijnen. Noch de kapitaalbehoefte noch de economisch klassentegenstellingen en de uit deze feiten voortvloeiende gevolgen kunnen door een wet worden opgeheven. Een sociale wetgeving, welke economisch onderdrukte klassen beschermd, is wel voor een land van buitengewoon groote beteekenis en ook voor Indië dringend noodzakelijk, maar hierbij mag niet uit het oog worden verloren, dat de reeele bescherming niet ontstaat door de wetsafkondiging maar alleen effect sorteert, wanneer die economisch onderdrukte klasse door eigen krachtige organisatie de naleving van die wetsbepalingen tegenover den werkgever kan afdwingen. Deze economische zelfstandigheid kan dus Holland niet geven zelfs al zou zij dit wenschen; die moet Indië zichzelf verwerven.

Het is de taak van de inlandsche economische beweging, die zelfstandigheid op te bouwen, een taak veel moeilijker, veel omvangrijker dan de verkrijging van politieke zelfstandigheid en er bestaat gevaar dat die beide bewegingen geen gelijken tred zullen houden.

De economische beweging heeft namelijk in al haar vormen te zorgen, dat het bruto nationaalinkomen door haar actie niet mag verminderen, maar integendeel steeds moet stijgen en zij heeft er dus voor te waken, voorloopig althans de werkzaamheden van vreemd kapitaal niet te beletten.

Zij moet door het scheppen van inheemsch kapitaal, door zoo productief mogelijke aanwending van alle bestaand inheemsch kapitaal en zoo snel moge-

hal kekajaan akan hilang poela, salah sekali adanja. Baik keperluan akan kapital, baik perbelaan jang besar antara kaoem pekerdja (boeroeh) dan kaoem oeang dan segala sesoeatoe jang berhoeboeng dengan itoe, tidak dapat diatoerkan dalam oendang-oendang.

Oendang-oendang, jang dinamai orang Belanda „sociale wetgeving” atau oendang-oendang pelindoengi ra'iat, soenggoeh boléh penting sekali artinja bagi soeatoe negeri, teroetama bagi kaoem jang tertindis, djadi bagi Hindiapoen sangat perloe, akan tetapi dalam hal itoe djanganlah kita loepa, bahwa perlindoengan jang tersemboenji dalam oendang-oendang jang sematjam itoe, boekannja terdjadi sebab oendang-oendang itoe disiarkan, melainkan perlindoengan itoe baroe mendatangkan paélah, bilamana kaoem jang tertindis mendjaga dengan pergerakannja sendiri, soepaja boenji oendang-oendang pelindoengi itoe ditoeroet benar-benar oléh pemberi kerdja. Djadi kemerdekaan dalam hal economie tidak dapat diberikan oléh negeri Belanda kepada Hindia, melainkan ra'iat Hindia haroes mendapatnja sendiri.

Itoelah toegas pergerakan economi bangsa Boemi-poetera akan memperoleh kemerdekaan itoe; toegas itoe memang soesah dan besar dari pada toegas akan mereboet kemerdekaan dalam hal politiek.

Pergerakan economie haroes mendjaga, soepaja djoemlah pentjarian ra'iat djangan mendjadi koerang tersebab oléh pergerakannja; kebalikannja pentjarian itoe haroes bertambah-tambah naik; djadi perloe di djaganja poela soepaja adanja kapital bangsa asing disini djangan diganggoe selama beloem ada kapital sendiri.

Dengan mengadakan kapital sendiri, dengan mempernaik kapital jang soedah ada sedapat-dapatnja, hendaklah makin sehari makin dikoerangi keper-

lijke kapitaalvermeerdering geleidelijk de behoefte aan vreemd kapitaal verminderen, ten einde ten slotte zoo noodig Indië zoover te brengen, dat het geheel in eigen kapitaalbehoefte zal kunnen voorzien.

× Intensifieering van den inheemschen landbouw,
× oprichting van een krachtige inheemsche nijverheid moet haar streven zijn. Zij moet de economische ontwikkeling van de inlandsche bevolking krachtig ter hand nemen, ten einde kapitaalverspilling tegen te gaan en te voorkomen, dat zooals thans nog geschiedt, groote kapitalen renteloos blijven liggen omdat zij niet in het productieproces gebruikt worden, maar in den grond begraven, in dakstijlen verstopt of in goudsieraden omgezet, eenvoudig nutteloos blijven opgeborgen.

De nationaal-economische beweging heeft zich te werpen op de economische opvoeding der inlandsche bevolking en alles aan te moedigen, wat haar een betere bedrijfsvoering een economischer beheer en een intensiever productie kan leeren.

Eerst wanneer het groote verschil in de intensiteit van het kapitaalgebruik tusschen Europeesch en inlandsch bedrijf is opgeheven en bij beide bedrijven de kapitaalgroei in hetzelfde tempo geschiedt, is Indië op weg naar economische zelfstandigheid.

De inlandsche, economische beweging heeft eveneens tot taak de opheffing van de afhankelijkheid in sociaal-economischen zin onder (b) genoemd. Daarvoor is eveneens noodig economische opheffing der inlandsche bevolking zooals hierboven geschetst. Deze moet voeren tot de vorming van een inlandsche middenstand in landbouw, handel en nijverheid en ten slotte ook tot de vorming van een inlandsche grootondernemers-stand. De inlandsche bevolking moet niet alleen in het politieke leven, maar ook in het economisch leven de plaatsen innemen, welke thans

loean akan kapital asing, sehingga achirnja tidak perloe sama sekali lagi pertolongan kapital asing itoe. Memperbaiki atoeran Boemipoetra bertjotjok tanam, memadjoekan keradjinan anak negeri, memang masoek pekerdjaan pergerakan economie itoe.

Poen haroes di oesahakannja, soepaja kekajaan Boemipoetera jang soedah ada djangan diboroskan atau dihabiskan, djangan tersimpan dengan sia-sia sadja seperti sekarang masih terdjadi, sebab kekajaan itoe tidak dipakai akan mentjari kekajaan jang lain, melainkan dikoeboerken didalam tanah, atau disimpan dalam tiang roemah atau dibelikan kepada perhiasan emas pérak, permata intan, sehingga tidak boléh menambah kekajaan itoe lagi.

Péndéknja pergerakan economie itoe haroes mendidik Boemipoetera dalam hal menambah harta benda dan dalam hal mengoeasai atau mengoeroes harta benda itoe lebih teratoer dan lebih berwoedjoed.

Djika atoeran peroesahaan Boemipoetera soedah seperti atoeran peroesahaan bangsa Éropah poela baiknja, baharoelah boléh dikatakan Hindia akan lekas dapat kemerdékaan dalam hal economie.

Soepaja kemerdékaan bangsa dalam hal economie itoe dapet diperoléh, hendaklah tiap-tiap kasta atau kaoem dimadjoekan poela. Sebagai di-Éropah, maka di-Hindia djoega haroes ada kaoem pertengahan (middenstand), baik dalam hal bertjotjok tanam (pertanian), baik dalam perniagaan atau keradjinan, dan achirnja haroes ada poela peladang (tani) besar, saudagar besar dan toean paberik bangsa Boemipoetera. Boekannja dalam hal politik sadja bangsa Boemipoetera haroes mengganti bangsa Belanda, tetapi dalam hal economiepoen djoega haroes diambijnja

door vreemdelingen worden ingenomen, zij moet ook in het productieproces geleidelijk de hoogere functies gaan vervullen. Hierdoor zal in de toekomst de klassentegenstelling niet meer met de rassentegenstelling samenvallen.

De inlandsche-economische beweging heeft echter bovendien nog de taak de thans bestaande fouten in de verdeeling van het nationaal inkomen weg te nemen, door de economische onderdrukking der niet-bezitters op te heffen, hen te organiseeren tot een macht, welke zich tegenover de kapitaalmacht kan plaatsen en zodoende zich een grooter deel van de nieuw geschapen rijkdom kan verwerven.

De voornaamste middelen in dezen economischen strijd zijn de coöperatie en de vakvereenigingsorganisatie, en op die twee middelen zal de inlandsche beweging zich dus met volle kracht moeten werpen.

Beschouwen wij nu in verband met bovenstaande eischen de huidige nationale beweging dan blijkt daaruit, dat voor een volledige bereiking van het beoogde doel, dat is de vrijmaking van Indië, de beweging zich onvoldoende gedifferentieerd heeft om de verschillende onderdeelen van die groote taak naar behooren te volvoeren. Niet alleen, dat er geen voldoende zuivere afscheiding is tusschen de organen, die de verschillende vormen van economische afhankelijkheid moeten opheffen, maar er is zelfs geen voldoende zuivere scheiding tusschen de organen van de inlandsch-politieke beweging en de inlandsch-economische beweging. Dit is gedeeltelijk een gevolg van het samenvallen van klasser- en rassentegenstelling. Hierdoor gaat het nationaal sentiment in de zuivere economische verhoudingen een rol spelen, aangezien economische klassenoverheersching tevens als vreemde rassenenoverheersching gevoeld wordt. Een feit, dat hoewel zeer natuurlijk daarom niet minder te betreuren is, omdat hierdoor het sentiment

tempat bangsa Belanda itoe. Achirnja pergerakan economie itoe haroes poela menghapoeskan hal-hal jang koerang 'adil dalam pembagian harta benda di Hindia jang ada sekarang ini, dengan menghilangkan tindisan atau desakan atas kaoem jang tidak berharta.

Hal itoe boléh dilakoekannja dengan menjoesoen atau mengoempoelkan kaoem-kaoem itoe akan pelawan kaoem beroeang. Dengan djalan jang demikian tentoe boléh kaoem koeli atau kaoem boeroeh mendapat bagian jang lebih besar dari pada kekajaan jang diperoléh kapital dengan pertolongannja.

Ichtiar jang teroetama dalam peperangan economie ini ialah coöperatie dan perserikatan sekerdja (vakvereenigingen. Kedoea ichtiar itoelah jang haroes dioesahkan oléh pergerakan economie Boemipoetera dengan segala kekoeatan jang ada padanja.

Djika kita periksa pergerakan kebangsaan Boemipoetera jang sekarang ini dengan mengingat sjarat-sjarat jang terseboet diatas itoe, maka njatalah, bahwa pergerakan itoe beloem lagi terbagi-bagi sebagaimana patoetnja, sehingga tiap-tiap bagian itoe akan dapat mentjapai maksoed jang ditoedjoe. Boekannja pergerakan jang memperhatikan berdjenis-djenis matjam economie sadja tidak terbagi-bagi, pergerakan politik dan pergerakan economie poen disedjalkan orang poela. Hal itoe sebagian tentoe disebabkan oléh karena peperangan kasta disini bersamaan dengan peperangan bangsa. Dari itoe dalam perkara jang semata-mata perkara economie djoega tertjampoer perasaan kebangsaan, oléh sebab kekoeasaan oeang disini dirasaï orang seperti sama dengan kekoeasaan pemerintahan bangsa asing. Meskipun hal itoe tidak sama sekali dapat disalahkan, akan tetapi sajang djoega, sebab peperangan politik, djadi perkara jang terlebih besar, jaïtoe kelemahan dalam economie, mendjadi diloepakan orang.

op den voorgrond treedt en zodoende het eigenlijke karakter van de overheersching, dat is het economische, over het hoofd wordt gezien.

Dit heeft natuurlijk tengevolge, dat ook het middel, dat aan deze overheersching een eind moet maken in verkeerde richting wordt gezocht en wel in nationalistische politiek in plaats van in economische organisatie.

De verschillende politieke partijen, waarin thans de nationale beweging tot uiting komt en wier streven hoofdzakelijk gericht is op nationale onafhankelijkheid en zelfbestuur vereenigen binnen hun organisaties verscheidene groepen met geheel ongelijke economische belangen. Deze vereenigingen konden, alhoewel zij ook de volkswelvaart behartigen toch die verschillende economische groepen in zich vereenigen, omdat zij niet zelf de verbetering daarvan daadwerkelijk ter hand namen, maar uitsluitend de bestaande grieven bekend maakten en bij de Regeering op verbetering aandrongen.

Zoolang die vereenigingen uitsluitend klachten-vereenigingen waren en alleen ontevredenheid met de bestaande toestanden tot uiting brachten, hinderden de tegenstrijdige economische belangen van die verschillende elementen onder hare leden elkander niet. Nu de inlandsche bevolking de bevordering van eigen welvaart echter zelf ter hand gaat nemen, bestaat daarvoor gevaar, omdat een opbouwende strijd zooals vóór de Russische en Deutsche revolutie overal in Europa door de volksklassen gevoerd wordt, voor ieder van die groepen verschillend moet zijn.

Een economische actie voor lotsverbetering moet voor koelies anders worden gevoerd dan voor grondverhuurders, voor grondverhuurders anders dan voor vrije boeren, voor vrij boeren anders dan voor kleine ambachtslieden en voor kleine ambachtslieden anders dan voor kleinhandelaren.

Dan kedjadiannja hal itoe lagi, ichtiar jang hendak dipakai orang akan mendapat kemerdékaan dalam economie itoe tidak perserikatan economie, melainkan perserikatan politik djoega.

Adapoen kaoem-kaoem politik Boemipoetera, jang sekarang bergerak menoe djoe kemerdékaan bangsa dan memperoleh pemerintah sendiri, terdjadi dari pada beberapa golongan jang berlain-lainan kepentingannja dan keperloeanja dalam hal economie. Sampai sekarang persatoean atau kemoepakatan dalam perserikatan-perserikatan politik itoe dapat diperoléh sebab perserikatan-perserikatan itoe beloem memperbaiki kehidoepan anggota-anggotanja, melainkan teroetama hanjalah mengoemoemkan keloeh-kesah dan kesoesahan ratiat jang banjak sadja laloe menjampaikan dia kepada Pemerintah.

Selama perhimpoean-perhimpoean itoe hanjalah perhimpoean keloeh-kesah sadja, jang menjiarkan keboeroekan keadaan waktoe ini, tiadalah akan mendjadi apa, didalam perhimpoean-perhimpoean itoe terkoempoel berdjenis-djenis kaoem atau golongan jang berlawan-lawanan hadjatnja dan kepentingannja.

Akan tetapi karena sekarang Boemipoetera hendak beroesaha sendiri memperbaiki kehidoepannja, besarlah bahajanja, akan terdjadi perselisihan diantara golongan jang berlain-lain hadjatnja itoe. Menilik jang terdjadi di-Eropah djalan jang ditoeroet oléh bermatjam-matjam golongan dalam peperangan economienja, berlain-lainan sekali.

Djalan jang ditoeroet kaoem koeli lain dari pada jang ditoeroet kaoem penjéwakan tanah; ichtiar kaoem penjéwakan tanah lain poela dari pada ichtiar kaoem peladang (tani), oepaja kaoem peladang lain lagi dari pada kaoem toekang dan oesaha kaoem toekang berlainan poela dengan oesaha saudagar ketjilketjil dan lain-lainnja.

Nu uit het volk zelf de krachten geboren worden, welke de volkswelvaart zullen omhoog voeren, zullen de verschillende groepen een volle ontplooiing eischen van eigen kracht, een volledige bevrediging van eigen behoeften. Zouden de bestaande politieke partijen een bepaalde economische actie kiezen, dan zouden zij met die speciale vorm van actie een speciale groep meer van dienst zijn dan een andere en er zou dus gevaar ontstaan voor ontstemming en misschien wel voor scheuring in de vereeniging.

Er is wel een soort van actie op economisch gebied mogelijk, welke door de politieke partijen in hun geheel gevoerd zou kunnen worden, maar deze actie zou het ware karakter van een economischen strijd voor lotsverbetering missen, dat is het opbouwende. Deze actie toch zou gebaseerd moeten zijn op datgene, wat allen vereenigt, en dat is in economischen zin slechts de ontevredenheid met het bestaande. Zoo gauw er sprake is van opbouw van het nieuwe, verdwijnt door de tegengestelde belangen de eensgezindheid en om deze te bewaren zou de te voeren actie zich dus hoofdzakelijk moeten bepalen tot afbreken van het bestaande, waarover men ontevreden is.

Een actie echter, welke zich zou richten op de vernieling van het bestaande zonder nog in zich hebben, de krachten, welke iets beters kunnen opbouwen moet ten slotte leiden tot zelfvernietiging.

Rusland is daarvan het sprekendste voorbeeld. Daar hebben de leiders der volksbeweging op onverantwoordelijke wijze de bestaande maatschappelijke orde, vernield ofschoon de krachten ontbraken niet alleen om een beteren maatschappelijken vorm op te bouwen, maar zelfs om eenigerlei vorm van maatschappelijke orde op te bouwen.

Sebab ra'iat sendiri kini jang hendak memperbaiki kehidoepannya, tentoelah tiap-tiap kaoem hendak bébas sebébas-bébasnja dalam hal mendjalankan ichtiarnja oentoek mendapat jang dikehendakinja, dan tentoelah poela tiap-tiap kaoem itoe berkehendak memenoehi hadjatnja dan kepentingannya masing-masing.

Kalau kiranja perserikatan-perserikatan politik tadi mengoesahakan ichtiar akan memperbaiki keadaan economie anggota-anggotanja, tentoelah ichtiarnja itoe lebih memperhatikan keperluan satoe golongan oléh sebab pergerakannya itoe menoeroet satoe haloean sadja. Karena itoe tentoe sadja golongan jang lain-lain djadi koerang bersenang hati, bahkan boléh djadi ia mendjaoenkan dirinja, sehingga achirnja petjahlah perserikatan itoe. Mémang ada sematjam pergerakan jang boléh mengoempoelkan segala golong-golongan orang banyak, ja'ni pergerakan jang bersendi kepada kekoerang senangan hati dengan keadaan jang ada sekarang ini; akan tetapi dalam hal economie pergerakan jang seperti itoe tidak ada goenanja, sebab dia tidak menambah melainkan mentjatjat dan mentjertja jang soedah ada sadja dengan tiada beroesaha akan memperbaiki dia.

Pergerakan jang demikian tentoe achirnja akan memboenoeh diri sendiri.

Lihatlah tjontohnja sekarang di-Roeslan. Beberapa orang pemimpin ra'iat telah meroentoehkan roekoen kehidoepan jang ada, pada hal meréka itoe sendiri tidak sanggoep menjoesoen dan mengatoerken jang dirosakkanja itoe kembali, djangankan akan memperbaikija.

Toen de vernieling van het bestaande volkomen was en men iets wilde opbouwen, ontstonden groote onderlinge twisten, daar toen de individueele groepsbelangen voornamelijk tusschen arbeiders en boeren met elkander in strijd kwamen. Het gevolg is geweest een nog grootere chaos, waarin alleen met wapengeweld en wreede gestrengheid eenige orde, zij het dan ook de orde van een doodenland, te verkrijgen is.

Dit zou ook de geschiedenis van Indië worden als de nationale beweging de verschillende onderdeelen van haar taak niet scherp gescheiden houdt, en zorgt, dat geen politieke en nationale sentimenten den zuivere economische strijd gaan beheerschen. Want alleen als hiervoor gewaakt wordt, is een opbouwende actie mogelijk.

Het beginsel om het speciale economische onderdeel van de taak der nationale beweging door speciale economische organisaties te laten behartigen, wordt reeds door enkele politieke vereenigingen toegepast o. a. de oprichting van de P. K. B. T. geeft hier blijk van.

Bij deze vereeniging is echter de differentiatie uit een economisch oogpunt niet ver genoeg doorgevoerd en de fout gemaakt boeren en arbeiders in één organisatie te vereenigen, terwijl toch de economische strijd voor lotsverbetering voor die verschillende klassen noodzakelijker wijze verschillend gevoerd moet worden.

Er zullen dus moeten komen boerenbonden, landverhuurdersorganisaties, vereenigingen van ambachtslieden, gewone werkliedenorganisaties enz. enz.

De vereenigingen, waarvan de leden in aanraking komen met het kapitalistische productie-proces, zouden

Kedjadiannja, setelah pekerdjaan meroesakkan itoe selesai, dan hendak disoesoen poela kembali jang telah diroentoehkan itoe, timboellah perbantahan antara golong-golongan jang berlawan-lawanan hadjatnja, teroetama sekali antara kaoem koeli dan kaoem peladang. Achirnja katjau balaulah sadja dinegeri itoe, sehingga hanjalah dengan pertolongan sendjata sadja dapat diadakan djoega ketertiban 'oemoem sekadarnja; itoepoen dengan mengoerbankan njawa beriboe-riboe orang dan dengan melakoekan kelaliman (sewenang-wenang) jang lebih-lebih lagi dari zaman keradjaan dahoeloe.

Kalau pergerakan kebangsaan di-Hindia tiada mentjerai-tjeraikan toegas satoe-satoe golongan dan tiada didjaga, soepaja dalam peperangan economie djangan ditjampoerkan perasaan kebangsaan dan perasaan politiek, tentoelah di-Hindia djoega kelak boléh terdjadi hal jang seperti di-Roeslan itoe.

Oentoenglah hal itoe roepanja soedah dima'loemi orang djoega disini, ja'ni keperloeian satoe-satoe golongan atau kaoem haroes diperhatikan oléh satoe perhimpoean economie jang mengoesahakan itoe sadja. Hal itoe njata dari pada pendirian Perserikatan Kaoem Boeroeh dan Tani, Perserikatan Koeli-Koeli Paberik dan lain-lainnja.

Dalam perserikatan Kaoem Boeroeh dan Tani perbedaan golong-golongan, seperti diseboetkan diatas tadi, roepanja beloem diingat orang betoel-betoel. Boekankah kepentingan kaoem boeroeh dan tani berlain-lainan sekali, djadi ichtiar akan memperbaiki nasibnja djoega haroes berlain-lain.

Djadi jang haroes berdiri ja'itoe: perserikatan tani, perserikatan orang-orang jang menjéwakan tanah, perhimpoean toekang-toekang, perkoempoelan koeli-koeli dan lain-lainnja.

Perserikatan, jang anggota-anggotanja bersangketaan dengan kaoem oewang (kapitalist) seperti

dan hun strijd kunnen voeren op grondslag van den klassenstrijd, b. v. de fabrieksarbeider en contractkoelies; terwijl de vereenigingen, waarvoor dit niet het geval is, zooals de vrije boeren en ambachtslieden hun strijd meer zullen moeten baseeren op het beginsel van coöperatie.

De politieke vereenigingen voeren dan uitsluitend politieke actie in en buiten de vertegenwoordigende raden en zoeken aansluiting met de hun verwante economische bonden en organisaties.

De verhouding tot die bonden zou dan worden zooals de verhouding in Holland is tusschen de verschillende politieke partijen en de vakvereenigingen, de middenstandsorganisaties en vereeniging van werkgevers.

Alleen als op deze wijze de economische strijd buiten de eigenlijke politieke vereeniging gehouden wordt, kan zij een vruchtbaar opbouwend karakter dragen en is zij niet alleen nuttig voor de volkswelvaart, maar wordt zij tevens de economische ruggesteun in den strijd om politieke zelfstandigheid.

perserikatan koeli-koeli paberik, tentoe haroes menoeroet haloean peperangan kasta (klassen-strijd) dalam pergerakannya, akan tetapi perserikatan kaoem peladang (orang tani) jang bébas dan toekang-toekang haroes menoeroet djalan coöperatie.

Akan perserikatan-perserikatan politik, haroes tinggal mendjadi pergerakan politik, baik didalam, baik diloear madjelis-madjelis wakil ra'iat (Volksraad, Locale raden e.a.), akan tetapi dalam menetapkan haloean politiknya wadjib ia berhoeboeng dengan perserikatan-perserikatan economie jang seolah-olah djadi tjabangnja tadi.

Sikap perserikatan-perserikatan politik terhadap kepada perserikatan-perserikatan economie itoe tentoe kira-kira seperti kedoedoekan S. D. A. P. dinegeri Belanda terhadap kepada perhimpoean toekang-toekang tjanai intan dan perkoempoelan koeli-koeli galangan kapal dan lain-lainnja.

Hanjalah kalau peperangan economie dilakoekan seperti jang terseboet itoe, ja'itoe diloear pergerakan politik, baharoe boléh ia berhasil, boekannya bagi kesentosaan ra'iat sadja, tetapi oentoek mentjapai tjita-tjita kemerdékaan poen boléh ia mendjadi toelang belakang.

Coöperatie.

Inleiding.

HOOFDSTUK VIII.

Het woord coöperatie beteekent samenwerking en eigenlijk zijn dus alle vereenigingen coöperaties. Echter wordt onder coöperatieve vereeniging meer speciaal verstaan een vereeniging, waarvan de leden samenwerken op economisch gebied.

Coöperatieve samenwerking op economisch gebied is het middel, waardoor de Inlandsche bevolking zich zijn economische zelfstandigheid moet veroveren.

Terwijl de vakvereenigingsactie slechts voor een zeer klein deel van de bevolking van beteekenis is, heeft de gansche bevolking behoefte aan coöperatieve samenwerking, daar zij in haar geheel de afhankelijkheid voelt van vreemde waren-en geldhandelaars (geldschietters).

Bijna alles wat den Inlander koopt of verkoopt, gaat door handen van vreemdelingen, die door hun economische macht de inkoopprijzen kunnen drukken en de verkoopprijzen hoog houden.

De afhankelijkheid van den Inlander wordt bovendien nog versterkt door het feit, dat hij zelfs over zijn eenigste bezit, zijn arbeidskracht en zijn grond niet meer vrijelijk beschikt, omdat hij daarop reeds een voorschot heeft ontvangen en deze dus reeds voor een langen termijn heeft afgestaan. Door het *verderfelijk voorschotsijstee*m is hij blijvend in de schuld en daarmee blijvend in de macht van den geldschietster of tusschenhandelaar.

Hoe sterk dit kwaad in de inlandsche Maatschappij

Coöperatie - (Koperasi).

Permoelaan kata.

BAB VIII.

Coöperatie artinja bekerdja bersama-sama, djadi sebenarnja segala perserikatan boléh diseboetkan coöperatie. Tetapi biasanja jang dinamai coöperatie hanjalah perserikatan jang anggotanja bekerdja bersama-sama dalam hal economie.

Menilik hal dinegeri lain-lain, koperasilah ihtiar jang boléh mereboet kemerdekaan Boemipoetera dalam hal economie.

Seloeroeh bangsa Boemipoetera boléh dan perloe bekerdja bersama-sama dengan djalan koperasi ini, karena sekaliannja merasa bergantoeng kepada perniagaan bangsa asing dan pemindjam-pemindjamkan oeang bangsa asing. Dalam hal itoelah koperasi itoe berbéda dengan perserikatan sekerdja, koperasi bagi sekalian ra'iat, tetapi perserikatan sekerdja hanjalah bagi segolongan orang sadja.

Hampir segala jang didjoeal dan dibeli Boemipoetera melaloei tangan bangsa asing. Karena itoe bangsa asing itoe boléh menoeroenkan harga barang-barang jang didjoeal Boemipoetera dan boléh poela menaikkan harga barang-barang jang didjoealnja kepada Boemipoetera itoe.

Terikat Boemipoetera itoe bertambah-tambah poela lagi, oléh sebab miliknja jang sedjati poen, ja'itoe kekoeatannja dan tanahnja biasanja telah tergadai poela kepada bangsa asing itoe, sebab ia telah mengambil pandjar (*voorschot*) jang tentangannja kekoeatannja atau tanahnja itoe. O'éh *kekoeasaan atoeran porskot* itoe si Kromo selaloe beroetang kepada bangsa asing, djadi péndéknja selaloe dalam kekoeasaannja.

Berapa djahatnja sengkéta atoeran itoe kepada

verbreid is, bleek ten duidelijkste bij het invoeren der voedseldistributie. De inlander stond overal bij den warongchinees in het krijt. Toen deze tusschenhandelaar door de bijzondere omstandigheden zijn rijst contant moest betalen en dus ook van zijn cliënten contante betaling moest eischen, konden deze hieraan niet voldoen en kon hun dus geen rijst worden verstrekt.

De inlandsche vereenigingen, welke zich dus op de volkswelvaart toeleggen, moeten dus allereerst dit voorschottensysteem uitroeien en daartegen een krachtige propaganda voeren. De wetgeving kan hiertegen niets doen. Ofschoon er een woekerwet bestaat, wordt hiervan door de inlandsche bevolking geen gebruik gemaakt, om woekerovereenkomsten nietig te laten verklaren, daar zij vreest dan nergens geld meer te zullen kunnen leenen. Zoo teelt de woekerhandel welig voort ondanks het bestaande wetsverbod.

Alleen wanneer de arbeider en de tani zelf weigeren voorschot te nemen, geen voorschot meer willen hebben, omdat zij zich bewust worden daarmee hun vrijheid te verkoopen, kan aan het woekerbedrijf een einde worden gemaakt.

Eenerzijds moet dus de inlandsch-economische beweging het onnoodig voorschotnemen tegengaan, anderzijds moet zij zorgen, dat indien er werkelijk dringend geldbehoefte bestaat (b.v. bij ziekte en niet voor een feest) hieraan ook voldaan kan worden zonder, dat de behoeftige voorschot moet nemen bij zijn werkgever, zijn landhuurder of zijn handelaar.

Boemipoetera njata sekali ketika atoeran pembagian makanan (voedsel distributi-) baroe-baroe ini didjalkan. Roepanja dimana-mana kaoem Kromo ber-oetang kepada Tjina toekang waroeng. Tatkala Tjina-Tjina itoe mesti membeli beras dengan toenai kepada pemerintah negeri, djadi terpaksa poela mendjoeal dengan toenai kepada langganannja, maka kebanjakan langganannja bangsa Boemipoetera tiadalah dapat membajar toenai, djadi tidaklah beroléh beras.

Djadi perhimpoean-perhimpoean Boemipoetera jang bermaksoed hendak menambah kesentosaan ra'iat, haroeslah memerangi atoeran porskot itoe dengan sedapat-dapatnja serta mentjaboet dia dengan akar-akarnja sekali. Dengan oendang-oendang sadja tiadalah hal itoe dapat dihilangkan. Soenggoehpoen sekarang soedah ada oendang-oendang jang melarang orang mengambil anak oeang lebih dari patoetnja (woekerwet), akan tetapi Boemipoetera tiada memakai kekoeatan oendang-oendang itoe djoega, sebab meréka itoe takoet kalau-kalau ia tidak dapat memin-djam oeang lagi apabila dalam kesempitan. Dengan hal jang demikian atoeran mengisap darah itoe masih tinggal bersimaradja'éla djoega, meskipoen soedah dilarang dalam oendang-oendang.

Hanjalah kalau koeli-koeli atau orang tani sendiri tidak maoe lagi mengambil porskot atau menolak porskot jang hendak diberikan kepadanya, sebab meréka itoe mengerti bahwa dengan itoe sebenarnja kebébasannja soedah terdjoeal, baroe boléh hilang atoeran mengambil boenga wang lebih dari patoetnja itoe.

Djadi pertama-pertama haroes perhimpoean-perhimpoean Boemipoetera memerangi atoeran mengambil porskot itoe, kedoea haroes ia mendjaga soepaja orang jang kesoesian atau kesempitan oeang itoe djangan mengambil porskot atau memin-djam oeang kepada pemberi-kerdjanja atau penjéwatanahnja atau kepada toeang Arabnja atau kepada baba Tjinanja djoega. Ja'ni djika Kromo itoe

Behalve vrijmaking van den tusschenhandel is dus ook coöperatieve samenwerking voor credietverschaffing een dringende vereischte.

Aangezien economisch samenwerken op verschillend gebied kan plaats hebben, zijn er verschillende soorten coöperatieve vereenigingen ontstaan, zooals:

- Coöperatieve Verbruiksvereenigingen,
- „ Inkoopsvereenigingen,
- „ Credietvereenigingen,
- „ Groot-handelsvereenigingen,
- „ Bouwvereenigingen.

Men kan echter een verdeeling maken in twee groote groepen, die hoewel beide hetzelfde beginsel beoogend, nl. economische zelfstandigheid en daarvoor sparing en kapitaalvorming, toch in wezen verschillend zijn.

Deze twee groepen zijn de coöperatieve productieveereenigingen en de coöperatieve verbruiksvereenigingen.

Bij een coöperatieve productie wordt zooals de naam aanduidt gezamenlijke productie hoofddoel, het product wordt op de vrije markt verkocht en de winst komt dus aan de gezamenlijke producenten.

Hierbij kunnen zich weer twee gevallen voordoen, n.l. de arbeiders van de fabriek kunnen de eigenaren zijn of de leveranciers van de grondstoffen kunnen de eigenaren zijn. Maar in ieder geval onderscheidt zich deze coöperatieve productie, van de gewone door dat de eigenaren ook bij het productieproces betrok-

soenggoeh-soenggoeh perloe memakai oeang (misalnja dalam hal sakit, tidak akan mengadakan pésta atau selamatan jang tidak berkepoatoesan).

Djadi lain dari pada koperasi akan menjingkirkan saudagar ketjil-ketjil, perloelah poela diadakan kope-rasi memberi pindjam.

Karena tentang economie orang boléh bekerdja bersama-sama dalam beberapa hal, djadi perserikatan atau persekoetoean koperasi itoe ada bermatjam-matjam poela, seperti:

Koperasi memakai	hasil	(verbruiks-coöperatie),
”	membeli	bakal (inkoops ”),
”	memberi	pindjam (crediet ”),
”	perniagaan	besar (groothandel ”),
”	mendirikan	roemah (bouw ”),

Soenggoehpoen koperasi itoe bermatjam-matjam, boléh djoega dibagi atas doea djenis sadja jang berlainan woedjoednja, biarpoen maksoednja sama djoega, jaïtoe hendak memperoleh kemerdekaan dalam perkara economie dengan menjimpan dan mengoempoeikan kapital.

Djenis jang doea itoe, jaïtoe:

koperasi menjediakan hasil dan

” memakai hasil.

Koperasi menjediakan hasil maksoednja bersekoetoe bersama-sama akan mengadakan sedjenis kehasi-lan laloe mendjoeal kehasilan itoe kepasar jang besar, djadi dengan melampaui saudagar ketjil dan saudagar pertengahan, karena itoe keoentoengan saudagar ketjil dan saudagar pertengahan itoe dja-toeh ketangan koperasi atau ketangan sekoetoe-sekoetoeanja.

Dalam hal itoe doea perkara jang boléh terdjadi: pertama jang mempoenjaï oesaha itoe boléh orang-orang jang bekerdja diperoesabaan itoe sendiri dan kedoea jang mempoenjaï itoe orang-orang jang menga-dakan bakal jang dikerdjakan pada peroesabaan itoe. Bédanja peroesabaan koperasi jang sematjam itoe

ken zijn en niet alleen aandeelhouders geheel buiten het bedrijf staande.

Een coöperatieve productie, waarbij de eigenaren de leveranciers van grondstoffen zijn, is het Nederlandsche coöperatieve zuivelbedrijf.

De boeren in een bepaalde streek, welke vroeger ieder voor zich boter en kaas maakten op de boerderij, richtten gezamenlijk een fabriek op, waar deze in het groot bereid wordt en waaraan zij dus de eigen melk leveren.

Het product wordt op de vrije markt verkocht en de winst wordt verdeeld naar verhouding van de melklevering.

Aangezien een groote fabriek goedkoopere werkt, dan bij bereiding met de hand het geval is, is op deze wijze een besparing verkregen.

Hadden de boeren hun melk aan een vreemde fabriek geleverd, dan was ook daar de boter en kaas goedkoopere gemaakt, maar de besparing was dan niet ten goede gekomen aan de boeren maar aan den fabrikant.

Werkende, analoog aan de hierboven vermelde zuivelfabriek, zijn in Europa verscheidene coöperatieve productie vereenigingen, maar hun aantal en hun beteekenis staat verre achter bij de coöperatieve verbruiksvereeniging.

De coöperatieve verbruiksvereenigingen bestaan in Europa omstreeks 130 jaar en hebben vooral in Engeland, waar deze vorm van socialesamenwerking het eerst begon, zich enorm uitgebreid.

dengan peroesahaan jang biasa, jaïtoe menoeroet djalan koperasi orang-orang jang poenja toeroet beroesaha, tidak mempoenjaï „aandeel” (soerat oetang persekoetoean) sadja, sama sekali tidak tjampoer dalam peroesahaan itoe.

Tjontoh dari pada koperasi, jang orang-orang empoenja mengadakan bakal jang akan dikerdjakan, ialah paberik-paberik mentéga dan kédjoe ditanah Belanda.

Orang-orang peladang dalam sesoeatoe daérah jang dahoeoenja memboeat mentéga dan kédjoe sendiri-sendirinja sadja, bersekoetoe mendirikan paberik mentéga dan kédjoe bersama-sama. Tiap-tiap sekoetoe itoe diwadjibkan mendjoeal soesoenja kepada paberik itoe.

Oléh sebab belandja memboeat mentega dan kédjoe, jang banjak sekali diboeat dalam paberik itoe, djaoeh lebih koerang dari pada ongkos memboeat sendiri-sendiri, djadi ada belandja jang tersimpan. Belandja jang tersimpan itoe djatoeh ketangan peladang-peladang itoe sendiri beroepa keoentoengan jang lebih banjak dari kalau mendjoeal sendiri-sendiri.

Kalau kiranja soesoe sapingja didjoealnja kepaberik lain oléh peladang-peladang itoe, maka belandja jang tersimpan tadi itoe djatoeh ketangan jang poenja paberik sadja.

Banjak lagi koperasi jang sematjam itoe di-Eropah dalam hal lain-lain djoea, akan tetapi jang terbanjak koperasi memakai hasil.

Koperasi memakai hasil itoe soedah ada di-Eropah kira-kira 130 tahoen lamanja, teroetama ditanah Inggeris tempatnja moela-moela didirikan sangat sekali madjoenja.

De verbruiksvereeniging is een vereeniging, wier leden in plaats van ieder in een verschillende winkel te koopen, hun behoeften gezamenlijk in het groot inslaan. Hierdoor wordt dus de kleinhandel, de tus-schenhandel, en bij groote coöperatieve organisaties zelfs de groothandel uitgeschakeld, en de dus door deze eventueel te maken winsten komen ten goede aan de verbruiker.

De oudste verbruiksvereenigingen, waarvan de meeste verdwenen zijn, waren dikwijls van philan-tropischen aard. Zij werden van buiten gesteund, maar daar zij den drang van binnen, het eigen leven, misten, waren zij gedoemd ten gronde te gaan.

Eerst de zuivere coöperatieve vereenigingen geheel gebaseerd op *zelfhulp* en *zelfdoen* met een winstver-deeling naar verhouding van het gebruik hebben het tot groote bloei gebracht en zijn uitgegroeid tot machtige organisaties.

De winst, welke aan het eind van het jaar aan de verbruikers wordt uitgekeerd is dus eigenlijk het bedrag, dat de door hen gedurende het jaar gekochte goederen minder kostten, dan zij er voor betaalden.

De door de verbruiksvereeniging zodoende ge-maakte winst, wordt gedeeltelijk teruggestort en voor een deel als kapitaal aangewend voor uitbreiding der onderneming.

Welk een omvang de verbruiksvereenigingen in de europeesche landen verkregen hebben, blijkt uit de volgende cijfers:

Land.	Vereenigingen.	leden.	omzet.
Engeland:	1.464	2.542.000	862.000.000.—
Duitschland:	2.311	1.328.779	271.000.000.—
Nederland:	481	160.000	25.000.000.—

Koperasi memakai hasil jaitoe satoe persekoetoean jang anggota-anggotanja membeli barang-barang keperluanja bersama-sama teroes kepada importeur (saudagar besar pemasoekkan barang dagangan) atau kepada paberikuja. Djadi tidak memakai perantaraan saudagar pertengahan dan saudagar ketjil. Karena itoe keoentoengan saudagar-saudagar itoe djatoeh ketangan koperasi itoe artinja ketangan si pemakai hasil atau orang banjak sendiri.

Koperasi memakai hasil jang bermoela-moela maksoednja semata-mata akan menolong orang miskin-miskin sadja, sebab itoe kebanyakan koperasi itoe telah mati, karena bidoepnja tidak dikoeatkan oléh sekoetoe-sekoetoeanja, melainkan sebab pertolongan dari loear sadja.

Melainkan sesoedah koperasi-koperasi memakai hasil itoe bersendi kepada *menolong diri sendiri* dan *bekerdja sendiri* keoentoengannja dibagi-bagi menoe-roet banjak sekoetoe-sekoetoeanja membeli pada koperasi itoe baharoe persekoetoean itoe mendjadi madjoe dan berkoeasa sekali.

Keoentoengan itoe dibagi-bagi pada penghabisan tiap-tiap tahoen, dan setengahnja didjadikan modal peela akan membesarkan koperasi itoe.

Jang dibagi-bagi itoe sebenarnja kekoerangan harga barang-barang jang dibelinja ditoko koperasi itoe setiap hari dari pada harga beliannja itoe.

Berapa madjoenja koperasi memakai hasil itoe di-Eropah njata dari pada bilangan-bilangan jang dibawah ini:

Tanah Banjak koperasi Sekoetoeanja				Djoeal belinja setahoen.	
Inggeris	1464	boeah	2542000	orang	f 862.000.000.—
Djerman	2311	"	1328779	"	" 271.000.000.—
Belanda	481	"	160000	"	" 25.000.000.—

De gevolgen van coöperatie zoowel bij de productie als bij de consumptie zijn dus een grooter economische welvaart voor de leden der vereeniging, hetzij door een grooter inkomen, hetzij door goedkooper levensmiddelen, besparing en door samenhouden van het gezamenlijke gespaarde, snellere kapitaalvorming.

Die twee dingen, meerdere welstand en eigen kapitaal, zijn datgene wat de inlandsche bevolking vooral noodig heeft. De coöperatie kan het haar geven en wanneer zij het door coöperatie verkrijgt, heeft zij het zichzelf gegeven en dus bewezen tot zelfbestuur in staat te zijn.

Coöperatie is de school voor Zelfbestuur. De coöperatie heeft dan ook voor de inlandsche bevolking niet alleen een economische maar ook een politieke beteekenis.

Wij hebben in hoofdstuk V opgemerkt, dat het niet voldoende was, dat een groep Europeanen tegenen was zelfbestuur toe te kennen, maar dat Holland ook overtuigd moest zijn, dat de inlandsche bevolking werkelijk tot dat zelfbestuur instaat was.

De maatstaf tot beoordeeling daarvan kan alleen de daad zijn niet het woord. De politieke organisatie de redevoeringen, de artikelen in de inlandsche pers, dat zijn woorden, die alleen hebben bewezen, dat zij in staat was mee te spreken over wat er gedaan moet worden. Dit recht van meespreken is haar thans in beperkte mate gegund en de wijze, waarop zij van

Pahala koperasi itoe, baik koperasi menjediakan hasil baik koperasi memakai hasil, ja'itoe: kekajaan dan kesentosaan sekoetoe-sekoetoenja djadi bertambah, baik karena naik pentjariannja, baik moerah kehidoepannja, djadi maksoed mengoempoelkan kapital oentoek keperluan sendiri dan keperluan golongan (kaoem) atau keperluan bangsa, mendjadi bertambah lekas terdjadinja.

Menambahi kema'moeran dan mengoempoelkan kapital itoe ialah doea perkara jang tersangat perloe sekali kepada Boemipoetera. Seperti njata dari jang terseboet diatas itoe, kedoea perkara itoe boléh didapat dengan pertolongan koperasi. Dan kalau kedoea perkara itoe telah diperoleh dengan pertolongan koperasi itoe, maka akan njatalah poela bahwa Boemipoetera telah dapat menolong dirinja sendiri, djadi soenggoeh telah tjakap akan mendjalankan pemerintahan sendiri.

Koperasi itoe
sekolah oen-
toek Zelf-
bestuur.

Lain dari pada akan menambah kesentosaan dan kema'moeran, inilah poela pahala koperasi itoe jang tidak koerang pentingnja, ja'itoe akan mendjadi sekolah oentoek memerintah sendiri atau zelfbestuur.

Dahoeloe telah diterangkan, bahwa beloem tjoekoep lagi djika hanja kaoem-kaoem politik ditanah Belanda sadja soeka memberikan pemerintahan sendiri kepada pendoedoek Hindia. Melainkan akan goena kebadjikan tanah Hindia dan Boemipoetera sendiri, tiap-tiap orang haroes yakin lebih dahoeloe, bahwa pendoedoek Hindia soenggoeh-soenggoeh soedah sanggoep mendjalankan pemerintahan sendiri itoe.

Akan kesanggoepan itoe hanjalah dapat dinjatakan dengan perboeatan sadja, tidak dengan perkataan. Perserikatan politik, pidato jang bagoes-bagoes, karangan jang baik-baik dalam soerat-soerat kabar, itoe semoeanja hanjalah dapat mendjadi keterangan, bahwa Boemipoetera atau pendoedoek Hindia sanggoep toeroet membitjarakan apa jang haroes dikerdjakan.

dat recht gebruik zal maken, zal bepalen met welke snelheid dat recht zal worden uitgebreid. Het recht van meedoen en zelfdoen zal de Inlandsche bevolking moeten bewijzen niet door het woord, maar door de daad, door eigen dadendrang en eigen organisatie.

De Europeanen beschouwen de ontwikkeling van de volkswelvaart het meest noodzakelijk, de meest dringende behoefte. Zij achten betere bescherming van persoon en goed, goedkoopere levensmiddelen, hygienische toestanden, betere ziekenverzorging, van minstens evenveel belang als uitbreiding van politieke rechten. Zij zullen dus bij de beoordeeling van de ontwikkeling der Inlandsche bevolking minstens evenveel aandacht aan haar economische als aan haar politieke ontwikkeling schenken.

De Inlandsche vereenigingen hebben tot nu toe niet bewezen in staat te zijn de economische toestand der bevolking zelf te kunnen verzorgen. De bewijzende daad van zelfkunnen, die aan de overdracht van de bestuursfunctie moet voorafgaan is nog niet geschied.

Het verwijt van de inlandsche zijde gedaan, dat haar nooit de gelegenheid is gegeven om te toonen wat zij kan, is ten opzichte van de politiek volkomen juist. Gelukkig heeft echter de volksraad de gelegenheid hiertoe geopend en zal de toekomstige bestuursreorganisatie met haar dessaraden en regentschapsraden een verdere politieke leerschool kunnen zijn. In politieke ontwikkeling kan zij geholpen worden door voorlichting en samenwerking maar de economische onafhankelijkheid, de daad moet uit haar zelve komen en zoolang die daad niet geschied kan van geschiktheid tot zelfbestuur geen sprake zijn ondanks alle politieke kundigheid.

Hak itoe sekarang soedah moelaï diberikan, lekas lambatnja hak itoe akan dilébanken bergantoeng kepada djalan dan tjaranja hak itoe dipakai oléh pen-doedoek Hindia sendiri. Akan kesanggoepan bekerdja sendiri dan memerintah sendiri teroetama haroes dinjatakan oléh Boemipoetera dengan napsoe dan kekerasan hati akan bekerdja akan memperbaiki nasib sendiri dan dengan „organisatie” (ketjakapan akan menjoesoen dan mengatoer serta keroekoenan).

Bagi orang Éropah kemadjoean kema'moeran itoe jang terpenting sekali. Kesedjahteraan kehidoepan, keamanan negeri, keséhatan ra'iat dipandangnja se-koerang-koerangnja sama pentingnja dengan hak memilih (kiesrecht) misalnja. Djadi dalam menimbang kemadjoean Boemipoetera, kemadjoean economie se-koerang-koerangnja sama penting ditimbangnja dengan kemadjoean politik.

Sampai sekarang perhimpoean-perhimpoean Boemipoetera beloem menjatakan lagi, bahwa ia sanggoep memperbaiki keadaan economie atau kesedjahteraan ra'iat. Djadi perboeatan jang haroes mendjadi tanda, bahwa Boemipoetera tjakap memerintah bangsa atau negeri sendiri, masih lagi haroes dinjatakan.

Penda'waan dari pihak Boemipoetera, bahwa sampai sekarang ia beloem diberi kesempatan lagi akan menoendjoekkan kesanggoepannja, benar sekali terhadap kepada perkara politik. Dengan pendirian Volksraad kesempatan itoe sekarang soedah moelaï diberikan. Ta'lama lagi akan didirikan poela raad-kaboepaten dan raad-désa dan jang sebagainja tempat Boemipoetera menoendjoekan ketjakapannja dalam hal politik itoe. Dalam hal politik itoe Boemipoetera dapat ditolong oléh bangsa koelit poetih dengan nasihat dan bekerdja bersama-sama. Akan tetapi dalam hal economie pertolongan itoe haroes datang dar Boemipoetera sendiri dan selama Boemi-poetera

De leiders der inlandsche beweging hebben de economische en politieke beteekenis van de coöperatie zeer goed gevoeld en hun streven om aanvankelijk van de nationale beweging hoofdzakelijk een economische beweging te maken is een bewijs, dat zij zelf beseften, dat alleen in eigen economische organisatie en wel speciaal in de coöperatie de leerschool moest liggen voor economische onafhankelijkheid, de leerschool, welke zou voeren van zelfhulp naar zelfbestuur.

Helaas zijn de verschillende coöperatieve vereenigingen door de S. I. eenige jaren geleden opgericht, mislukt. De jonge inlandsche beweging bleek tot die zelfhulp en zelfbestuur niet in staat. Gedeeltelijk kwam dit doordat toen de politieke leiders onvoldoende economisch inzicht hadden, gedeeltelijk doordat de bevolking het idee coöperatie niet begreep, de leden hun verplichtingen tegenover de vereeniging niet begrepen.

Maar we zijn thans eenige jaren verder, het vereenigingsleven heeft zich allerwege uitgebreid, het begrip coöperatie, de waarde van vereeniging voor het individueele lid is tot de bevolking doorgedrongen. Het moment is aangebroken om thans opnieuw te beginnen aan de economische organisatie van de bevolking, het oogenblik is gekomen, dat de nationale beweging zich opnieuw met alle kracht moeten werpen op de daad.

Coöperatie zal voeren naar grooter welstand, het zal leiden tot kapitaalvorming in Indië zelf, zoodat het steeds minder afhankelijk zal worden van buitenlandsch kapitaal voor de ontwikkeling zijner hulpbronnen en dus jaarlijks steeds minder rijkdom naar

tidak menoenndjoekkan perboeatannja dalam hal itoe jang menjatakan kesanggoepannja, beloemlah lagi dapat dikatakan, bahwa Boemipoetera soedah tjakap memerintah sendiri, soenggoehpoen dalam politik kepandaiannja telah melangit tingginja.

Sesoenggoehnja pemimpin-pemimpin Boemipoetera telah mema'loemi kepentingan koperasi baik tentang hal economie, baik tentang hal politik. Pada permolaannja pergerakan Boemipoetera teroetama me-noedjoe kemadjoean economie, ja'ni dengan djalan koperasi.

Pada beberapa tempat telah terdiri persekoetoean koperasi itoe.

Sajanglah kebanyakan koperasi itoe tidak mendjadi, setengahnja sebab pemimpinnja koerang paham hal itoe, setengahnja sebab sekoetoe-sekoetoeanja beloem mengerti akan maksoed itoe.

Akan tetapi hal itoe terdjadi beberapa tahoen telah laloe. Sementara itoe hal perhimpoeenan-perhimpoeenan telah madjoe sekali, kewadjiban djadi anggota, sekoetoe, lid dari soeatoe perserikatan soedah lebih terasa oléh orang banjak. Sekarang datanglah poela waktoenja akan memoelai memadjoean keadaan economie Boemipoetra itoe dengan segala kekoeatan jang dapat dikoempoelkan.

Maka koperasilah jang akan menambah kema'moeran ra'iat, jang boléh mengadakan kapital di-Hindia sendiri, sehingga Hindia makin lama makin koerang bergantoeng kepada negeri asing dalam hal mendapat kapital oentoek memadjoean tambang-tambangnja

het buitenland zal afvloeien. Tot slot, slagen de pogingen een krachtigen bloeiende cooperatie tot stand te brengen, dan heeft de inlandsche bevolking daarmede niet alleen bewezen inderdaad tot zelfhulp en dus ook tot zelfbestuur in staat te zijn, maar bovendien alle Europeanen aan haar zijde gekregen, die juist omdat zij het goed met haar meenen, haar dat zelfbestuur thans nog niet willen geven, omdat zij er geen juist gebruik van zou kunnen maken.

d.s.b. Dan kalau begitoe djadi koeranglah poela oentoeng jang diperoléh di-Hindia keloear kenegeri asing. Lagi poela kalau pertjobaan itoe selamat, maka akan njatalah kepada orang Éropah, jang beloem maoe memberikan pemerintahan negeri ini kepadanja, bahwa anak Hindia soenggoeh-soenggoeh telah sanggoep mendjalankan kewadjiban itoe.

Verbruiks-Coöperatie.

HOOFDSTUK IX.

De meest verspreide vorm van economische samenwerking en een vorm welke ook voor Indië van zeer veel beteekenis is, is de verbruikscoöperatie. De verbruikscoöperatie is een middel ter verkrijging van betere levensomstandigheden, welke door alle klassen in de maatschappij met succes kan worden toegepast.

Toen het volk in Europa begon doormiddel van coöperatie zelf in te grijpen in eigen lotsverbetering, waren de toestanden daar niet veel beter dan thans hier. De eerste vereenigingen werden opgericht in Engeland omstreeks het jaar 1800.

De later meest beroemd geworden vereeniging is de in Rochdale opgerichte vereeniging van de „Equitable Pioneers”.

Een groep zeer arme wevers met heel lage loonen, waaraan de winkeliers vervalscht meel leverden, zijn de grondleggers geworden voor deze thans over de heele wereld verspreide vorm van sociale samenwerking.

Aangezien zij ieder op zichzelf tegenover den winkelier machteloos waren, vooral ook doordat zij bij dezen in den schuld stonden, konden zij de leverancier niet dwingen hun goede waar te leveren. Dit bracht hen op het idee om door gezamenlijke actie middelen te beramen, welke hun goede levensmiddelen zou verschaffen en hen onafhankelijk zouden maken van onwillige leveranciers. Zoo kwam

Koperasi Memakai Hasil.

PAB IX.

Koperasi memakai hasil ini ialah sematjam bekerdja bersama-sama dalam hal economie jang kembang sekali dimana-mana, dan jang akan besar sekali djoega paédahnja bagi tanah Hindia ini. Koperasi ini ialah soeatoe ihtiar akan memperbaiki kehidoepan oléh segala golongan dari jang miskin sampai kepada jang kaya, dari jang hina sampai kepada jang moelia.

Ketika orang ketjil di-Eropah memoelai sendiri memperbaiki nasibnja dengan menoeroet djalan koperasi, adalah keadaan kehidoepan meréka itoe tiada berapa baiknja dari kehidoepan Boemipoetera disini sekarang. Persekoetoean koperasi jang bermoelamoela, didirikan orang ditanah Inggeris kira-kira pada tahoen 1800.

Persekoetoean sematjam itoe jang masjhoer sekali kemoediannja bernama „Equitable Pioneers” didirikan di Rockdale.

Adapoen jang moela-moela sekali mendapat pikiran akan mengadakan persekoetoean jang sematjam ini, ja'itoe beberapa orang toekang tenoen jang sedikit sekali oepahnja. Dan sebabnja maka timboel pikiran meréka itoe hendak mengadakan perserikatan itoe, ialah karena meréka selaloe dianiaja oléh saudagar tepoeng, diberinja tepoeng jang palsu.

Oléh sebab meréka itoe sendiri-sendirinja tidak berkoeasa akan melawan saudagar tepoeng itoe dan lagi kebanyakan diantaranja mempoenjai oetang poela pada saudagar itoe, tiadalah ia dapat memaksa saudagar itoe mendjoeal tepoeng jang baik kepadanja. Karena itoe timboellah pikiran meréka itoe hendak bersekoetoe (berserikat) akan mentjari djalan, soepaja ia beroléh bakal makanan jang baik dan soepaja ia

vereeniging tot stand, welke met een kapitaal van 350 gulden werd opgericht en in een klein huisje haar zaken begon. De vereeniging verklaarde, zich ten doel te stellen de handel in levensmiddelen en kleeven en maakte tevens bekend, dat zij voornemens was deze artikelen later zelf te doen vervaardigen.

Deze vereeniging beschikt thans over groote gebouwen, prachtige kantoren, enorme opslagplaatsen en is één der bloeiendste coöperaties in Engeland.

Het groote succes van de vereeniging is voornamelijk het gevolg geweest van den waren coöperatieven geest onder haar leden, die begrepen dat de vereeniging hun vereeniging was en de door haar gedreven zaken hun eigen zaken waren.

Alleen wanneer de leden hun individueele belangen willen opofferen voor het hoogere belang van de vereeniging, heeft de coöperatie kans van slagen.

Het is daarom noodzakelijk, dat een blijvende propaganda wordt gevoerd ook onder de leden voor de coöperatieve beginselen, want coöperatie is niet alleen een middel tot verkrijging van betere levensvoorwaarden, het is ook een sociaal economische beweging.

Een van de eerste voorwaarden voor het goed werken van een coöperatieve verbruiksvereeniging, is, dat begonnen wordt met een artikel waaraan algemeen behoefte is en dat voor het levensonderhoud noodzakelijk is. Een deel van de hiermede gemaakte winst wordt dan in het bedrijf gelaten om

terlepas dari aniaja saudagar jang tidak menaroeh kasihan dan hati ke'adilan itoe. Demikianlah terdiri perserikatan koperasi meréka itoe dengan pokok tidak lebih dari f 350.— dan tempatnja didalam seboeah lepau (waroeng) meréka itoe jang ketjil sekali. Perserikatan itoe ditentoean maksoednja akan mendjoeal barang-barang makanan dan pakaian, sambil diberi tahoean djoega, bahwa pakaian itoe kemoedian akan diboeat oléh perserikatan itoe sendiri.

Perserikatan itoe sekarang telah mempoenjaï beberapa boeah toko dan kantor jang besar-besar serta bagoes-bagoes dan goedang-goedang jang ta'terkira-kira besarnja, namanja masjhoer diseloeroeh tanah Inggeris.

Jang menjebabkan perserikatan itoe djadi sebesar itoe, ialah karena sekoetoe-sekoetoenja mengerti be-toel akan kewadjabannja, meréka mengerti, bahwa perserikatan itoe koperasinja dan barang dagangan jang didjoeal persekoetoean itoe barang dagangannja sendiri.

Hanjalah apabila sekoetoe-sekoetoe maoe mengoerbankan kepentingannja sendiri akan goena kebadjikan bersama, boléh koperasi jang demikian selamat dan mendjadi besar.

Sebab itoe perloelah selaloe dibangoenkan hati sekoetoe-sekoetoe itoe dan diterangkan kepadanja beroelang-oelang paédah persekoetoean koperasi itoe, dan lagi koperasi itoe boekannja soeatoe ichtiar akan memperbaiki kehidoepan sadja, tetapi ia soeatoe pergerakan jang hendak mengadjari orang semoepakat dan bekerdja bersama-sama djoega.

Satoe dari pada sjarat-sjarat, soepaja koperasi memakan hasil baik djalannja ialah: ia haroes dimoelaï dengan mendjoeal barang penghidoepan jang tersangat perloe sekali. Sebagian dari oentoeng jang diperoléh dengan itoe dipakai poela djadi pokok (modal) akan membesarkan perniagaan itoe, soepaja barang-barang

de zaken te kunen uitbreiden en ook tot de distributie van andere artikelen te kunnen overgaan. Het is echter van belang, dat hiertoe niet wordt overgegaan, voordat de leden geleerd hebben coöperator te zijn en hun vereeniging hun vollen steun te geven.

Wanneer de vereeniging met de handel van kains begint en leden toch nog kains in andere toko's koopen, waardoor de eigen zaak nadeel ondervindt, heeft het geen zin om ook in schoenen te gaan handelen.

Het eerste benoodigde kapitaal wordt verkregen uit de aandeelen der leden. Het is van belang, het bedrag van het aandeel niet te klein te nemen, daar de leden moeten voelen bij de zaken van de vereeniging geïnteresseerd te zijn.

Het bestuur der vereeniging moet door de leden worden gekozen en de heele verantwoordelijkheid dragen voor de door de vereeniging gedreven zaken. Omgekeerd is het noodig dat de leden vertrouwen stellen in het bestuur hunner vereeniging, hetgeen bevorderd kan worden door volledige openbaarheid. Het bestuur moet ten allen tijde de leden de gevraagde inlichtingen verschaffen en inzicht geven in de boeken. Het dagelijks bestuur stelt aan, ontslaat en controleert het personeel en den beheerder, die tegen een vast loon en een aandeel in de winst werkzaam zijn.

Nadat op de algemeene vergadering dus is vastgesteld met de distributie van welke artikelen de vereeniging zal beginnen, worden deze uit het kapitaal aangekocht, direct van den groothandel, en in de toko van de vereeniging aan de leden verkocht, tegen contante betaling. Voor Europeesche goederen zal de vereeniging zich dus rechtstreeks wenden tot de importeurs in Soerabaja, Semarang en Batavia.

penghidoepan jang lain-lain djoega dapat didjoeal kepada sekoetoe-sekoetoe. Akan tetapi menambahi barang-barang jang didjoeal itoe baroe boléh dilakoekan, apabila sekoetoe-sekoetoe itoe telah mengerti betoel akan maksoed koperatie itoe dan berdjandji akan menolong perserikatan itoe sedapat-dapatnja.

Karena kalau toko koperasi oempama mendjoeal beras, tetapi sekoetoe-sekoetoe membeli beras djoega kekedai lain, tentoe tidak ada paédahnja akan mendjoeal kain poela ditoko koperasi itoe.

Modal jang bermoeala-moeala sekali tentoe sadja diperoléh dari bajaran „aandeel” atau ioeran tiap-tiap orang sekoetoe. Aandeel itoe hendaklah djangan terlaloe ketjil, soepaja sekoetoe-sekoetoenja itoe merasai besar kepentingannja dalam perserikatan itoe.

Pengetoea-pengetoea (bestuur) persekoetoean itoe haroes dipilih oléh sekoetoe-sekoetoe sendiri dan meréka itoe menangoeng sekalian perniagaan perserikatan itoe. Sebaliknya bestuur itoe tentoe sadja dipertjajaí hendaknja oléh sekoetoe-sekoetoe, hal itoe teroetama sekali dapat diperoléh dengan memboekakan segala boekoe-boekoe kepada sekoetoe itoe. Dan lagi bestuur itoe haroes memberi segala keterangan kepada meréka itoe, bila sadja dikehendakinja, serta menoeendjoekkan maksoed boekoe-boekoe itoe. Bestuur mengangkat pengoeoes dan pendjawat lain-lain dari toko itoe serta memata-mataí meréka itoe. Pengoeroes dan pendjawat-djawat itoe mendapat oepah tetap serta sebagian dari keontoengan.

Setelah dipoetoeskan dalam kerapatan sekoetoe-sekoetoe, barang-barang makanan dan pakaian jang mana jang akan didjoeal ditoko koperasi itoe, dibelilah barang-barang itoe dengan pokok jang diperoléh dari oeang aandeel tadi. Sekalian barang-barang itoe teroes dibeli dari toko-toko besar laloe didjoeal ditoko perserikatan kepada sekoetoe-sekoetoe dengan toenai. Barang-barang Éropah haroes teroes dibeli dari importeur (saudagar besar) di-Betawi, Soerabaja dan Semarang.

Contante betaling is voor een coöperatieve vereeniging een dringende eisch, aangezien zij anders niet door kan werken. De zaak heeft, om inkoop te kunnen doen, contant geld noodig en dus moeten ook de leden contant betalen.

De prijzen der artikelen moeten gelijk zijn aan die in de particuliere winkels. De leden moeten goed begrijpen, dat zij bij de vereeniging moeten blijven koopen, zelfs indien de gewone winkels de prijzen verlagen. De winkeliers, die natuurlijk een nadeel zien in de coöperatieve vereenigingen, trachten door verlaging van hun prijzen de leden te verleiden tot ontrouw aan hun vereeniging. De leden die het beginsel van de coöperatie goed begrijpen, zullen zich natuurlijk niet laten overhalen. Zij weten dat de prijs die zij betalen van ondergeschikt belang is, daar zij naderhand de in de zaak gemaakte winst toch weer in eigen zak terugkrijgen. Het is immers hun eigen zaak, het is immers aan zich zelf, dat zij dat geld betalen.

Indien een kain bij den importeur te Soerabaja f 1.50 kost en een coöperatieve vereeniging en een chineesche toko koopen ieder honderd kains, dan kosten deze aan ieder f 150.

Indien de coöperatieve vereeniging en de chineesche toko beide f 50.— bedrijfskosten hebben, zou de coöperatie de kain kunnen verkoopen voor f 2.— De Chineesche toko moet echter minstens 30 pCt. winst maken en verkoopt dus de kains voor $150 + 50 + 50$ is f 250.— of f 2.50 per kain. In de praktijk zal de coöperatie de kain voor de

Mendjoeal dengan toenai itoe perloe sekali bagi koperasi itoe, kalau tidak, tentoe toko itoe tidak dapat didjalankan teroes, sebab toko itoe mesti membeli toenai sadja. Lagi poela goenanja koperasi itoe didirikan ialah akan memerangi kedjahatan beroentoeng.

Harga barang-barang ditoko koperasi itoe haroes sama dengan harga pasar jang biasa. Sekoetoe-sekoetoe haroes mengerti betoel, bahwa ia haroes selamanja membeli ketoko koperasi itoe, meskipoen kedai-kedai lain menoeroenkan harga barang-barangnja. Toekang-toekang kedai jang lain tentoe sadja akan memboedjoek sekoetoe-sekoetoe itoe djangan setia kepada toko koperasi itoe dengan menoeroenkan harga barang-barangnja. Sekoetoe-sekoetoe jang ma'loem betoel akan maksoed koperasi, tentoe sadja tiada akan terboedjoek. Meréka itoe mengerti, bahwa keoentoengan, jang akan diperoléh toko itoe, baginja sendiri. Boekankah perniagaan itoe perniagaannja sendiri, boekankah sebenarnja ia membeli kepada dirinja sendiri?

Sebabnja maka toko koperasi haroes menoeroet harga pasar jang biasa:

Pertama, karena dengan menoeroet harga pasar itoe, sekoetoe-sekoetoe koperasi itoe masih beroentoeng djoega lagi, apabila meréka itoe membeli ketoko perserikatan itoe, lihatlah:

Kalau sehelai kain ditoko importeur oempamanja f 1.50 harganja, dan seboeah toko koperasi dan seboeah toko Tjina membeli 100 helai, djadi harganja f 150.—.

Djika ongkos memesan dan mendjoealkan kain itoe f 50.— misalnja, maka koperasi boléh mendjoeal kain itoe f 2.— sehelai dengan tiada mendapat roegi dan tiada mengambil oentoeng. Akan tetapi toko Tjina tadi biasa mengambil oentoeng 30 pct., djadi ia haroes mendjoeal kain jang 100 helai itoe f 150 + f 50 + f 50 jaitoe f 250.— atau f 2.50 sehelai. Kini koperasi

vóór de oprichting geldende passerprijs verkoopen, dat is dus f 2.50. Er wordt dan per kain 50 cent meer betaald dan noodig is, maar deze 50 cent ontvangt het lid van de coöperatie later terug, zoodat hij in werkelijkheid slechts f 2.— betaalt. Dit is dus een halve gulden goedkooper dan bij den Chinees.

De Chineesche toko zal nu door haar prijs tijdelijk te verlagen tot b.v. f 2.25, probeeren de leden van de coöperatie over te halen toch bij hem te koopen.

De leden zullen zich echter door dat schijnbaar prijsverschil niet laten verleiden, daar zij weten dat zij in werkelijkheid niet f 2.50 maar f 2.— betalen.

Allicht is men genijgd om de prijs in de coöperatieve toko lager te stellen dan den passerprijs. Hierbij wordt dan dikwijls de bepaling gemaakt, dat alleen leden in de vereenigings toko kunnen koopen.

Deze schijnbaar lagere prijs is dan bedoeld als middel om het lidmaatschap aantrekkelijk te maken.

In de praktijk is een dergelijk middel echter verderfelijk. Want dan zou men lid worden alleen om een tijdelijk en schijnbaar individueel voordeel en dat is in strijd met het ware beginsel der coöperatie, dat het belang van de vereeniging boven het belang van het individu stelt.

Bovendien zou het gevolg zijn, dat de Chineesche toko zijn prijs nog lager stelde bijvoorbeeld f 2.— en wat zou dan de coöperatie moeten doen.

Alleen wanneer de leden in de coöperatieve toko koopen, omdat het hun eigen toko is en dus weten, dat zij het teveel betaalde later toch terug krijgen, kan een coöperatieve vereeniging bestaan.

Het verschil tusschen den inkoopprijs van de goederen plus de bedrijfskosten en den verkoopprijs is dus de door de zaak, dat is door de leden, gemaakte winst.

Het voordeel van het verkoopen tegen den gewonen prijs ligt hierin, dat dan ook aan niet leden ver-

mendjoeal kainnja f 2.50 poela sehelai; djadi f 0.50 lebih dari perloenja; akan tetapi jang f 0.50 itoe diterima kemoedian kembali oléh sekoetoe-sekoetoe koperasi itoe beroepa oentoeng pada penghabisan tahoen, djadi sebenarnja ia terbeli tjoema f 2.— sehelai atau f 0.50 lebih moerah dari ditoko Tjina.

Karena toko Tjina itoe hendak memboedjoek sekoetoe-sekoetoe koperasi itoe, laloe ditoeroenkannja harga kainnja sampai f 2.25 sehelai.

Maka sekoetoe-sekoetoe jang mengerti tentoe tiada terboedjoek oléh keoentoengan jang lahir itoe ja'ni ketoeroenan harga jang f 0.25 itoe, karena meréka itoe ma'loem, bahwa soenggoehpoen ia membeli ditokonja f 2.50 sesoenggoehnja dibelinja hanja f 2.—

Kedoea, mengoerangkan harga dari harga pasar tentoe tiada dapat, sebab kalau begitoe tentoe toko koperasi itoe akan terpaksa berlomba-lomba menoe-roenkan harga dengan toko lain, kesoedahannja toko koperasi tentoe mati.

Tambahan lagi apa maksoednja mengoerangkan harga dari harga pasar itoe? Tentoe sadja hendak memboedjoek orang lain soeka masoek mendjadi sekoetoe koperasi itoe. Hal itoe berlawanan sekali dengan maksoed koperasi. Sekoetoe jang hanjalah soeka memasoeki perserikatan itoe sebab mengharap keoentoengan jang tampak dan boléh lekas didapat sadja, tentoe tidak menambahi kekoeatan koperasi itoe. Mengoerangkan harga dari harga pasar itoe nanjalah boléh, djikalau tidak ada persaingan (*concurrentie*) sama sekali. Djikalau ada persaingan, maka *jang haroes diingat sekoetoe-sekoetoe pertamanya kali jaitoe bahwa oeangnja jang terlebih dibajarnja kepada koperasi itoe kemoedian akan diterimanja kembali. Hanjalah dalam hal itoe sadja perserikatan koperasi boléh tinggal berdiri.*

Baiknja lagi harga barang-barang ditoko koperasi itoe sama dengan harga pasar jang biasa (tidak harga jang telah ditoeroenkan karena hendak bersaing),

kocht kan worden, terwijl de op die goederen gemaakte winst eveneens ten goede komt dan de leden.

Een verstandige vereeniging zal niet de gemaakte winst in haar geheel aan de leden teruggeven, maar een deel reserveeren om de zaken uit te breiden. Zelfs is het verstandig, indien niet het geheele bedrag, dat aan het einde van het jaar aan de leden toekomt, in contanten te doen uitkeeren, maar een deel daarvan bijvoorbeeld in een obligatie, die een vaste rente geeft. Zoo wordt het belang, dat de leden bij hun eigen zaak hebben steeds grooter en zal de band tusschen leden en vereeniging steeds hechter worden.

De winstuitkeering aan de leden moet plaats vinden in verhouding naar het gebruik. Dit is de eenig juiste en rechtvaardige winstverdeeling. Die leden, welke de vereeniging het trouwst zijn en alles altijd bij haar koopen, dragen meer bij tot het succes van de zaak dan die leden, die slechts een enkele keer in de vereenigings toko koopen. Het is daarom billijk dat die leden, welke het meeste koopen, ook relatief de grootste winstuitkeering krijgen.

Eerst nadat bepaalde bedragen voor de posten, zooals rente op kapitaal, reserve kapitaal, premie aan de beampten, zal zijn uitgekeerd, komt dus het overblijvende bedrag in aanmerking voor de leden.

De leden kunnen natuurlijk zelf in de statuten vastleggen op welke wijze de brutowinst besteed zal worden, welk percentage zij willen besteden voor het maken van propaganda voor de coöperatieve beginselen, of zij een deel willen besteden voor intellectueele ontwikkeling, voor een bibliotheek voor hare leden, voor een collectieve verzekering voor haar leden of iets anders. Is eenmaal de vereeniging zoover, dat er winst gemaakt wordt, dan kan de vereeniging de kern worden van een groot aantal instellingen, welke voor de bevolking een weldaad zijn.

soepaja orang lain jang tidak sekoetoe djoega boléh membeli ketoko koperasi itoe, pada hal keoentoenganja tentoe bagi sekoetoe-sekoetoe djoega.

Djalan membagi keoentoengan dalam hal koperasi memakai hasil ini jang se'adil-'adilnja, ialah pembagian jang bergantoeng kepada banjaknja sekoetoe-sekoetoe itoe membeli ketoko itoe, karena sekoetoe jang banjak membeli ketoko koperasi itoe, lebih banjak poela menolong memadjoekan persekoetoean itoe dari sekoetoe-sekoetoe jang ta'berapa membeli kesitoe. Sebab itoe sepatoet-patoetnjalah sekoetoe-sekoetoe jang pertama itoe beroléh keoentoengan lebih banjak.

Oentoeng jang dibagi-bagi itoe, ja'itoe laba jang diperoléh sesoedah dikeloearkan : boenga model jang terpakai dan modal persediaan dan premie bagi pengeroes dan pendjawat-djawat dan lain-lainnja.

Djalan membagi keoentoengan-bruto itoe tentoe boléh ditentoekan oléh sekoetoe-sekoetoe sendiri dalam peratoeran (statuten) perserikatannja itoe. Berapa persén misalnja akan dioentoekkan bagi propaganda (adjakan), berapa persén oentoek kemadjoean sekoetoe-sekoetoenja (bibliotheek, pembatjaan) dan sebagainya.

Het streven van de vereeniging moet natuurlijk steeds gericht blijven op uitbreiding. Wel moet deze uitbreiding met de meeste omzichtigheid geschieden, maar uitbreiding zoowel van het ledental als vergrooting van het kapitaal der vereeniging, moet blijvend worden beoogd.

Hebben de leden eenmaal bewezen hun vereeniging trouw te zijn en bestaat er een volledig vertrouwen in het beheer van de zaken van de vereeniging, dan kan zij zich gaan toeleggen op de distributie van andere artikelen, welke niet direct levensbehoeften zijn of indien door een groot aantal leden de omzet zeer is toegenomen op de vervaardiging zelf van eenige artikelen. Daarna kan zij overgaan tot het oprichten van een spaarkas voor haar leden en andere instellingen, waaraan behoefte blijkt te bestaan.

Is de vereeniging een sterke hechte instelling geworden met een flink reservekapitaal en bovendien nog met een spaarkas, dan kan zij door tijdelijke opheffing van den eisch van contante betaling, de leden een steun zijn in moeilijke omstandigheden. Zoo bestaat er bij enkele werklieden-coöperaties een bepaling, dat het bestuur in tijden van werkstaking of werkeloosheid toestemmen kan, dat de leden levensmiddelen verkrijgen tegen crediet.

Het beginsel van een coöperatieve verbruiksvereeniging berust dus daarop, dat door samenwerking van verbruikers de winst, welke vroeger in de handen van de winkeliers en tusschenhandelaars kwam, thans door de verbruikers zelf wordt genoten.

De coöperatieve verbruiksvereeniging is dus ten slotte een vereeniging van verbruikers en deze behoeven niets anders gemeen te hebben, dan dat zij dezelfde goederen verbruiken. Het bestaan van andere gemeenschappelijkheden werkt natuurlijk bevorderlijk en zoo zal het in de praktijk dikwijls voorkomen, dat verbruikskoöperaties worden opge-

Perserikatan itoe tentoe sadja haroes menoedjoe, soepaja ia selaloe boléh dibesarkan. Akan tetapi membesarkannja itoe hendaklah dilakoekan dengan hati-hati dan ingat-ingat sekali.

Djikalau sekoetoe-sekoetoe telah menoendjoekkan setianja kepada persekoetoeannja, baroelah boléh diingat akan mendjoeal barang-barang jang ta' perloe sehari-hari, atau akan memboeat sendiri barang-barang jang sangat lakoe. Soedah itoe boléh poela perserikatan itoe, mengadakan kas simpanan (spaarkas) dan lain-lain sebagainja jang terasa perloe.

Dan apabila perserikatan itoe telah koeat benar serta telah menpoenjai modal persediaan dan kas simpanan, baroe boléhlah ia mempioetangi sekoetoe-sekoetoenja dalam waktoe kesoesahan. Pada perserikatan koperasi memakai hasil jang besar-besar di-Eropah oempamanja ditenkoekan dalam statutenja, bahwa bestuurnja berkoeasa mendjoeal barang-barang makanan dengan beroetang kepada sekoetoe-sekoetoenja selama waktoe pemogokan (werkstaking) atau waktoe tidak ada kerdja.

Seperti diatas telah diterangkan maksoednja koperasi memakai hasil ini ja'itoe soepaja keoentoengan, jang biasanja didapat oléh saudagar-saudagar perantaraan atau toekang-toekang kedai, djatoeh ketangan si memakai hasil itoe sendiri.

Pemakai-pemakai itoe ta'perloe ada persamaannja jang lain, asal sadja ia sama-sama memakai satoe atau beberapa matjam barang-barang. Kalau ada persamaannja jang lain, tentoe sadja lebih baik, sebab itoe koperasi memakai hasil ini biasanja didirikan oléh orang-orang jang sepekerdjaan dan jang kira-kira sama kehidoepannja, seperti di-Éropah ada

richt door menschen uit den zelfden maatschappijken stand of dezelfde beroepen.

Zoo zijn er arbeiders-coöperaties, ambtenaren-coöperaties etc. In deze gevallen wordt dan de coöperatie dikwijls gebonden aan de vakvereenigingsactie.

Indien in een land het aantal coöperatieve vereenigingen toeneemt, sluiten deze vereenigingen zich gewoonlijk aan bij een centrale inkoopvereeniging, gewoonlijk groothandelsvereeniging genoemd. Dit is dus eigenlijk een coöperatieve vereeniging van coöperatieve vereenigingen, welke direct van de producenten koopt en waardoor dus de groothandel wordt uitgeschakeld. Heel dikwijls wordt ook de producent uitgeschakeld en heeft de groothandelsvereeniging de leiding van de verschillende fabrieken, die artikelen vervaardigen voor de verschillende verbruiksvereenigingen. Zoo heeft de Engelsche groothandelsvereeniging op Ceylon haar eigen theeplantages, de Hollandsche groothandelsvereeniging een eigen zeepfabriek, beschuifabriek en conservenfabriek.

koperasi koeli-koeli, koperasi pegawai-pegawai dan sebagainya. Dalam hal itoe koperasi itoe biasanja berhoeboeng dengan perserikatan sekerdja (vakver-eenigingen).

Kalau dalam soeatoe negeri soedah banjak koperasi biasanja persekoetoean-persekoetoean itoe berserikat poela mendjadi satoe dengan centraal perdagangan besar, jang membeli barangnja teroes dari paberik. Dengan hal jang demikian diperoléhnya poelalah keoentoengan jang biasanja didapat oléh saudagar besar. Bahkan kadang-kadang paberik-paberik itoe djoega dilawan oléh koperasi-koperasi itoe dengan mendirikan paberik dan keboen barang-barang makanan sendiri. Seboeah centraal koperasi ditanah Inggris oempamanja mempoenjaï keboen téh sendiri di-Sélon. Ditanah Belanda ada perhimpoean jang begitoe jang mempoenjaï paberik makanan sendiri.

Inkoops-Coöperaties.

HOOFDSTUK X.

Een vorm van coöperatie, welke bijna gelijk is aan de verbruikskoöperatie is de inkoopskoöperatie. Het eenigste verschil tusschen die beiden is eigenlijk, dat terwijl in het eerste geval de vereeniging in het groot koopt en in klein verkoopt artikelen, welke de leden voor hun levensonderhoud noodig hebben, in het tweede geval de vereeniging in het groot koopt en distribueert artikelen, welke de leden als grondstoffen voor hun bedrijf of ambacht noodig hebben.

Dergelijke coöperatieve inkoopsvereenigingen worden dus opgericht door bepaalde ambachtslieden of veelal ook door landbouwers. Voorbeelden hiervan zijn de smeden, die gezamenlijk ijzer koopen en de batikkers die gezamenlijk verfstof koopen. Dergelijke coöperatieve inkoopsvereenigingen hebben vooral reden van bestaan, als op een bepaalde plaats zich een bepaald ambacht zeer sterk ontwikkelt of in de groote steden, waar van een bepaald ambacht een groot aantal beoefenaars zijn.

Koperasi membeli bakal.

BAB X.

Sjahdan koperasi jang hampir sama dengan koperasi jang diperkatakan itoe, jaïtoe koperasi membeli bakal bersama-sama. Kedoea matjamnja koperasi itoe bermaksoed membeli banjak. Bédanja hanjalah: jang pertama mendjoeal barang jang dibeli itoe berdikit-dikit kepada sekoetoe-sekoetoenja akan kehidoepannya, jang kedoea membagi barang jang dibeli banjak itoe diantara sekoetoe-sekoetoenja akan dijadikannja *bakal* pekerdjaannya.

Djadi koperasi matjam jang kedoea ini biasanja didirikan oléh toekang-toekang jang sepekerdjaan dan oléh kaoem peladang atau tani, misalnja: toekang-toekang besi jang membeli besi bersama-sama, pandai emas jang membeli emas berbatang bersama-sama; pembatik kain jang membeli nila bersama-sama; peladang-peladang jang membeli badja (poepoek) bersama-sama dan sebagainya. Koperasi membeli bakal ini teroetama didirikan orang ditempat-tempat jang banjak toekangnja jang memboeat sematjam barang sadja.

Koperasi inipoen djoega maksoednja hendak membebaskan sekoetoe-sekoetoenja dari koeasa (pengaroeh) saudagar-saudagar pertengahan dan hendak mereboet keoentoengan saudagar-saudagar perantaraan itoe.

Coöperatieve Productie.

HOOFDSTUK XI.

Zooals reeds vroeger vermeld werd, verschilt de coöperatieve productie- vereeniging van de coöperatieve verbruiksvereeniging daarin, dat de winst door de producenten inplaats van door de consumenten genoten wordt.

Coöperatieve productie, dat is samenwerking voor productie, is in primitieven vorm reeds zeer oud. Jagers en visschersvolken hebben veelal in onderlinge samenwerking hun bedrijf uitgeoefend en in zooverre brengt het idee van een coöperatieve productie-vereeniging niets nieuws.

In een meer georganiseerden vorm is zij echter, voornamelijk in de vorige eeuw, op den voorgrond getreden als een verzet tegen het groeiend kapitalisme, dat eensdeels mede bracht de vernietiging van het kleinbedrijf, anderszijds de arbeidersstand in een positie van hoorigheid bracht.

De meest volmaakte vorm van coöperatieve productie is het coöperatieve grootnijverheidsbedrijf, waarbij de productie-middelen geheel het eigendom zijn van de arbeiders.

Hier is de coöperatie niet alleen economisch hulpmiddel maar is zij uitgegroeid tot een sociale beweging.

Deze coöperatieve productie is eigenlijk een tusschen-vorm, welke eensdeels beoogt de technische voordeelen van het kapitalistische grootbedrijf te behouden, anderszijds de daaruit voortspruitende voordeelen inplaats van aan het kapitaal aan de arbeiders te brengen.

Koperasi menjediakan hasil.

BAB XI.

Sebagai dahoeloe telah diterangkan, bédanja kope-rasi memakai hasil dan koperasi menjediakan hasil, jaïtoe: menoeroet koperasi matjam jang pertama itoe kebadjikan koperasi itoe diketjap oléh jang memakai dan dalam hal jang kedoea pahala itoe dirasaï oléh jang menjediakan hasil.

Adapoen koperasi menjediakan hasil itoe sesoeng-goehnja dimana-mana dari dahoeloe-dahoeloe djoega soedah ada, tetapi dengan bersahadja. Bangsa-bangsa pemboeroe dan penangkap ikan biasanja selamanja melakoekan pentjariannya itoe bersama-sama, djadi seolah-olah dengan djalan berserikat djoewa.

Akan tetapi berdirinja koperasi menjediakan hasil ini dengan sengadja dan beratoeran, baharoe pada abad jang laloe, jaïtoe akan mendjadi pelawan kapitalisme, jang mematikan penghidoepan beberapa kaoem pertoeakangan dan menjebabkan bangsa koeli mendjadi bergantoeng sama sekali kepada kaoem oeang.

Koperasi menjediakan hasil jang sesempoerna-sembopoernanja jaïtoe paberik-paberik jang dipoenjaï oléh koeli-koeli jang bekerdja disitoe sendiri.

Dalam hal itoe koperasi itoe boekan hanja satoe pertolongan bagi orang-orang jang tjampoer dalam perkara itoe sadja, akan tetapi ia mendjadi satoe pergerakan 'oemoem djoega, jang memperbaiki tangga-tangga kehidoepan golongan-golongan manoesia dalam doenia ini.

Kebaikannya paberik jang matjam itoe soedah terang sekali, jaïtoe atoeran pekerdjaan seperti dalam paberik „kapitalisme” tinggal terpakai, pada hal keoentoengan diperoléh sama sekali oléh koeli-koeli jang bekerdja sendiri.

In de kapitalistische productie huurt het kapitaal de arbeiders tegen den geldenden marktprijs en geniet de extra-winst, dat is het verschil tusschen de productiekosten en den verkoopsprijs van het product.

In de coöperatieve productie huren de arbeiders het kapitaal tegen den geldenden marktprijs en genieten zelve de extra-winst.

Hier wordt dus het kapitaal de ondergeschikte van den arbeid.

**Nijverheids
Coöperatie.**

Van de twee groote groepen van productieve-coöperaties n.l. de nijverheidscoöperaties en landbouwcoöperaties komt dit markante verschil met de kapitalistische productie voornamelijk tot uiting in de eerste groep, daar in de nijverheid meer kapitaal noodig is.

Aangezien het kapitaal uitsluitend het verliesrisico zou dragen zonder kans op extra-winst, en aangezien het alle zeggingskracht mist en dus ook geen kans heeft op terugwinnen, is in het algemeen het kapitaal weinig genegen zich te verhuren als niet de arbeiders zelf het eerste bedrag bijeenbrengen, dat als garantie kan dienen voor het bedrag, dat zij daarboven noodig hebben. Die productieve coöperaties, welke de minste kapitaalsbehoefte hebben, hebben daarom dan ook de meeste kans van slagen.

Menoeroet tjara kapitalisme koeli-koeli jang bekerdja diséwa (dioepah) oléh kaoem oeang dan keoentoengan djatoeh ketangan kaoem oeang sadja.

Dalam tjara koperasi modal jang diséwa oléh kaoem koeli, dan keoentoengan djatoeh ketangan koeli-koeli sendiri.

(Adapoen jang dinamai keoentoengan atau laba, jaitoe perbédaan djoealan dengan segala ongkos menjediakan hasil).

Menoeroet djalan jang kedoea itoe modal jang bertoean kepada koeli-koeli, tidak kebalikannja seperti dalam tjara kapitalisme.

**Koperasi
peroesahaan
keradjinan.**

Sjahdan koperasi menjediakan hasil itoe ada beberapa matjam poela, jang masoek doewa bahagian jang besar jaitoe koperasi peroesahaan keradjinan dan koperasi peroesahaan tanah. Perbédaan antara koperasi itoe dengan tjara kapitalisme teroetamaterasa sekali dalam koperasi peroesahaan keradjinan karena: dalam hal itoe modal teroetama haroes dipindjam, jang poenja paberik (koeli-koeli) hanjalah mempoenjai kekoeatan akan bekerdja sadja dan barangkali modal sedikit, sedang pada koperasi peroesahaan tanah jang poenja paberik (orang-orang tani) mempoenjai djoega bakal jang akan dikerdjakan dalam paberik.

Pada koperasi peroesahaan keradjinan itoe, kalau pekerdjaan tidak mendjadi, kapital jang soedah terpakai menanggoeng roegi sekali, sebab koeli-koeli jang poenja tentoe biasanja tidak sanggoep membajar modal jang dipindjam itoe; dan lagi dalam hal itoe kapital diberi boenga jang tetap sadja, tidak toeroet beroléh keoentoengan peroesahaan itoe; meskipoen keoentoengan 50 pCt. kalau boenga kapital ditentoekan 5 pCt., kapital tinggal terima 5 pCt. sadja. Dan lagi kapital tidak poenja soeara sama sekali dalam oesaha itoe, sehingga soesah sekali bagi kapital akan memperléh oeangnja itoe kembali.

In een dergelijk coöperatief grootnijverheidsbedrijf verzorgt de coöperatie het geheele productie-proces. Aankoop van grondstoffen, verwerking tot product en verkoop op de wereldmarkt.

Met de aandelen van de leden wordt het eerste kapitaal gevormd voor aanschaffing van gebouwen en machinerieën en het werkkapitaal geleend tegen een vaste rente.

Het bestuur gekozen uit de arbeiders en aan hen verantwoordelijk, zorgt voor aanstelling van bedrijfsleiders en technisch personeel.

De arbeiders genieten gewoon loon, maar ontvangen tevens aan het einde van het jaar de gemaakte extrawinst na aftrek van reserve en een aandeel in de winst voor geëmployeerden.

Aan coöperatieve grootindustrie zijn vele bezwaren verbonden, welke een zeer sterke uitbreiding van dezen vorm van productie belemmeren.

Evenals bij de vroeger besproken verbruikskoöperatie is ook bij de productieve coöperatie onderling vertrouwen van het grootste belang. Onderling vertrouwen alleen is zelfs niet voldoende, er moet bij de grootbedrijven ook vertrouwen zijn in de door de arbeiders aangestelde bedrijfsleiders.

Heel dikwijls wordt door de arbeiders de noodzakelijkheid onderschat van een goede salariering

Oléh sebab itoe terang sadja kapital koerang soeka dipindjam oentoek koperasi jang seperti itoe. Djadi sedapat-dapatnja hendaklah sebagian dari modal permoelaan dikoempoelkan oléh orang-orang jang mendirikan pekerdjaan itoe sendiri akan mendjadi tanggoengan bagi modal jang dipindjam. Dari itoe njata poela, bahwa semakin sedikit kapital jang bergoena oentoek pendjalankan koperasi itoe semakin moedah djadinja pekerdjaan itoe.

Koperasi sematjam itoe jang soeduh besar sekali biasanja mengoeroeskan seloeroeh penjediaan hasil: membeli bakal, menjediakan bakal itoe djadi hasil serta mendjoeal hasil itoe dipasar besar-besar. Djalanja pekerdjaan itoe galibnja demikian:

Dengan mengadakan „aandeel” disediakan modal oentoek pendirian roemah paberik dan pembeli mesin-mesin; kapital jang akan djadi pokok biasanja dipindjam dengan boenga jang tetap.

Pemimpin dipilih diantara koeli-koeli sendiri; pemimpin itoe menangoeng segala sesoeatoenja kepada koeli-koeli itoe, serta mengangkat pegawai dan pendjawat jang perloe.

Koeli-koeli jang poenja paberik itoe menerima oepah seperti koeli-koeli biasa sadja, hanjalah penghabisan tahoen ia beroléh lagi keoentoengan paberik itoe, jaitoe sesoedah dikeloearkan modal bantoean dan bagian pegawai-pegawai dari oentoeng itoe.

Koperasi peroesahaan keradjinan itoe mémang banjak soesahnja, kesoesian itoelah jang mengganggu kembangnja penjediaan hasil jang sematjam itoe.

Seperti pada koperasi memakai hasil jang telah diperkatakan dahoele, dalam koperasi peroesahaan keradjinan itoe djoega perloe sekali pertjaja mem-pertjaja seorang akan seorang. Dan lagi koeli-koeli itoe haroes pertjaja poela kepada pemimpin-pemimpin pekerdjaan itoe.

Kerap kali tidak dima'loemi oléh koeli-koeli itoe baiknja pemimpin-pemimpin dan pegawai-pegawai

van bedrijfsleiders en personeel en van voldoende afschrijving op materieel, wat het bedrijf niet ten goede komt en waardoor vele coöperatieve grootbedrijven mislukt zijn.

Het is een eigenaardig verschijnsel, dat de coöperatieve grootnijverheidsbedrijven, welke wel lukken al spoedig den vorm aannemen van een V.N. op aandelen en het karakter van productieve coöperatie verliezen.

Successievelijk houden de oorspronkelijke arbeiders namelijk op, werkers te zijn, maar blijven aandeelhouders of doen hun aandeel over.

Er komen dan betaalde loonarbeiders in het bedrijf, welke geen mede-eigenaars zijn, zoodat het bedrijf zijn karakter van coöperatieve productie verliest.

Om deze reden staat het coöperatieve grootnijverheidsbedrijf bij die enthustiaste coöperators, die uitsluitend naar zuivere beginselen streven, in een slechten reuk.

Daar echter voor de bevolking dogmas geen waarde hebben, maar wel praktische middelen, welke de economische welvaart van Java vooruitbrengen, zal ook dit middel om tot vorming van inlandsch kapitaal te geraken naderhand dankbaar moeten worden aanvaard.

Aanvankelijk zal er voor het coöperatieve grootnijverheidsbedrijf geen gelegenheid zijn. De coöperatieve productievorm heeft zich zelden op nieuwe banen begeven, maar gewoonlijk zich alleen met die industriën bemoeit, waarvan reeds kapitalistische grootbedrijven bestonden.

Eerst wanneer de industrialisatie van Java een goed deel gevorderd is, zal er dus plaats zijn voor coöperatieve grootnijverheid. Er zijn echter andere vormen van coöperatieve productie b.v. in den

itoe digadji dengan sepatoetnja; itoelah atjap kali jang menjebabkan pekerdjaan itoe tidak mendjadi.

Soeatoe hal jang 'adjaib dalam ini, kalau koperasi menjediakan hasil itoe baik djalannja, maka ta' selang berapa lamajtu beroebahlah ia mendjadi perséroan (*vennootschap*) dengan aandeel dan sifat koperasinja laloe hilang.

Lama kelamaan koeli-koeli jang mendirikan kopcrasi itoe berhenti mendjadi koeli, tinggal djadi pemegang aandeel sadja; ada poela jang mendjoeal aandeelnja itoe sama sekali.

Koeli-koeli jang bekerdja dipaberik itoe laloe berganti dengan koeli oepahan sadja, jang tidak toeroet mempoenjti paberik itoe, sehingga dengan hal jang demikian hilanglah sifat koperasinja sama sekali.

Oléh sebab itoelah koperasi jang sematjam itoe koerang disoekai olér pemimpin-pemimpin ra'iat jang sedjati jang semata-mata bekerdja hendak menoeroet azas koperasi jang sesoetji-soetjinja sadja.

Bagi ra'iat (orang banyak) jang tidak berapa mempoelikan azas, asal kantoengnja bo'éh berisi, dan akan memadjoekan keadaan economie Boemipoetera tentoe ichtiar jang bo'éh mengadakan kapital Boemipoetera itoe baik djoega dilakoekan pada tempatnja dan pada waktoenja.

Pada permoelaan tentoe sadja koperasi jang sematjam itoe beloem akan dapat didjalankan lagi, sebab biasanja ia seolah-olah mendjadi samboengan dari peroesahaan keradjinan besar jang lebih dahoeloe haroes ada. Akan tetapi ada lagi matjam koperasi jang segera bo'éri didjalankan olér Boemipoetera, dan tentoe akan mendatangkun keoentoengan jang lekas bo'éri dilinat, ja'itoe: *koperasi peroesahaan tanah* dan *kopcrasi peroesahaan keradjinan tanah*.

landbouw en de *landbouwnijverheid*, welke direct van groot nut kunnen zijn voor de Inlandsche bevolking.

Waar coöperatie, vooral coöperatieve productie, geleerd moet worden en het succes evenals bij de coöperatieve verbruiksvereeniging grootendeels afhangt van het onderling vertrouwen en de tróuw van de leden aan de vereeniging, is het verstandig te beginnen met slechts op één onderdeel van het geheele productieproces coöperatie toe te passen.

Blijkt dit een succes en voldoet de coöperatie werkelijk in de behoefte, dan kan worden overgegaan tot uitbreiding over andere onderdeelen.

**Landbouw
Coöperatie.**

Coöperatie kan in het landbouwbedrijf worden toegepast voor inkoop in het groot van grondstoffen en meststoffen, voor aanschaffing van machines en voor gemeenschappelijken verkoop van producten.

De voordeelen zijn hier weer dezelfde als bij de coöperatieve verbruiksvereeniging, de tusschenhandel wordt uitgeschakeld en de winsten komen in de zakken van de leden.

Daar het Inlandsch landbouwbedrijf bijna uitsluitend kleinbedrijf is en dus de koopkracht van den landbouwer gering, openen zich verscheidene mogelijkheden, waarbij coöperatie met vrucht kan worden toegepast.

De inkoopcoöperatie reeds hiervoren besproken, is de meest primitieve vorm van samenwerking en stelt daarom aan de deelnemers de geringste eischen. Zij draagt ook slechts zelden het karakter van een blijvende instelling, maar is slechts een vorm van tijdelijke samenwerking.

De lage trap van den inlandschen landbouw met haar zeer geringe behoefte aan grondstoffen, meststoffen en werktuigen maakt, dat misschien voor

**Koperasi
peroesahaan
tanah.**

Koperasi peroesahaan tanah boléh didirikan misal-
nja oléh orang-orang tani akan membeli perkakas
tani bersama-sama dan sekali banjak dan teroes me-
mesan kepaberiinja atau ketoko jang besar-besar atau
akan membeli badja (mest) atau bibit bersama-sama.
Boléh poela akan mendjoeal hasil bersama-sama te-
roes kepasar besar-besar.

Kebaikannja perboeatan ini tentoe soedah terang,
jaïtoe akan mengambil keoentoengan jang akan di-
dapat oléh saudagar pertengahan.

Koperasi membeli bersama-sama itoe jaïtoe matjam
koperasi jang bersahadja sekali, seperti telah diper-
katakan diatas tadi, sebab tidak banjak soesahnja
kepada sekoetoe-sekoetoenja. Karena moedahnja itoe
maka djarang poela koperasi jang sematjam itoe ting-
gal tetap, melainkan didirikan apabila bergoena sadja.

Lebih penting lagi koperasi akan mendjoeal ber-
sama-sama tadi. Koperasi jang sematjam itoe boléh
tinggal tetap. Tiap-tiap anggota haroes mendjoeal

verkoops-coöperatie een uitgebreider veld van werkzaamheid te vinden zal zijn.

Hierbij worden direct hogere eischen gesteld aan de vereeniging, daar deze coöperatie het karakter moet dragen van een blijvende instelling.

Een verkoopscoöperatie, dat is dus door gezamenlijken verkoop van de som der opbrengsten van alle leden — uitschakeling van tusschenhandel en daardoor realiseeren van een hooger prijs —, heeft alleen kans van slagen, wanneer alle leden hun leveringsplichten trouw nakomen. Er treedt bij de verkoopscoöperatie een begin van bedrijfscentralisatie op, welke vereischt centrale opslagruimte, degelijke administratie, scherpe controle op beheer en bedrijf en bezoldigd beheer.

De aangesloten leden zullen bij inlevering aan het centrale pakhuis slechts een deel van den later te realiseeren verkoopprijs ontvangen en dus misschien voorloopig minder in handen krijgen, dan wanneer zij direct verkochten. De latere winstuitkeering zal echter maken, dat de totaalontvangsten meer zijn, dan bij het systeem van individueelen verkoop.

De winst, dat is de totale verkoopprijs vermindert met bedrijfskosten en afschrijving, wordt onder de leden verdeeld in verhouding tot de hoeveelheid ingeleverd product.

Het is voor de verkoopsorganisatie van belang voor het beheer een op handelsgebied ontwikkeld persoon aan te stellen, welke behalve zijn loon een aandeel in de winst geniet.

Is de eerste samenwerking een succes en zijn de eerste moeilijkheden overwonnen, dan kan de coöperatie zich successievelijk op verbetering van cultuur en product gaan toeleggen.

hasilnja kepada koperasi, maka koperasilah jang menjoealkan segala hasil itoe teroes kepada toko besar-besar atau kepasar doenia. Keoentoengan dibagi-bagi menoeroet banjak tiap-tiap anggota mendjoeal kepada koperasi itoe.

Terang sekali, maksoed dalam hal itoe, j itoe mengganding saudagar pertengahan, hanjalah tertjapai, kalau tiap-tiap sekoetoe tinggal setia kepada koperasinja.

Koperasi mendjoeal itoe sebenarnja alif, ba, ta (permoelaan) dari perniagaan besar; maka jang perloe dalam hal itoe goedang besar tempat menjimpan segala hasil itoe bagi sementara, peratoeran boekoe jang baik, pendjagaan jang baik dari pihak pemimpin koperasi, ongkos-ongkos pendjalankan pekerdjaan dan pegawai jang bergadji patoet.

Seperti pada koperasi memakai hasil, maka dalam koperasi mendjoeal hasil itoe djoega segala keoentoengan tidak sekali diterima, melainkan sebagian haroes ditinggalkan dalam kas koperasi. Bo'éh djadi oeang jang diterima sekoetoe moela-moela koerang dari kalau barangnja itoe didjoealnja diloear, akan tetapi dengan keoentoengan jang diterimanja pada penghabisan tahoen, tentoe djoelan koperasi itoe lebih mahal dari kalau didjoeal sendiri-sendiri.

Tentoe sadja orang jang mengepalai koperasi mendjoeal hasil itoe haroes orang jang paham dalam perkara perniagaan dan ia haroes toeroet beroléh oentoeng dari laba jang dipero'éh.

Kalau koperasi soedah berdjalan dengan baik, baroe bo'éh poela dioesahakan oléi koperasi memperbaiki tanaman dan hasil jang akan didjoeal itoe.

**Landbouw-
Nijverheids
Coöperatie.**

Een nog grooter arbeidsveld voor coöperatie en voor de vorming van inlandsch kapitaal ligt in de landbouwnijverheids-coöperatie.

Hier heeft niet alleen inkoop van grondstoffen of verkoop van het product gezamenlijk plaats, maar geschiedt ook de verwerking van het product coöperatief.

Deze vorm is de eigenlijke overgang tusschen de landbouwcoöperatie en de grootnijverheidscoöperatie. Een zeer belangrijk verschil is echter, dat niet de arbeiders, maar de leveranciers der grondstoffen de fabriekseigenaren zijn. In hoofdstuk 7 werd reeds in het kort het beginsel geschetst van het Hollandsche coöperatieve zuivelbedrijf, dat ook voor Indië als voorbeeld kan dienen.

Dezelfde moeilijkheden en eischen, welke aan de nijverheidscoöperatie verbonden zijn, gelden dus ook voor haar.

Ofschoon dus deze vorm van coöperatie de hoogste eischen van samenwerking en discipline stelt, moet zij voor de nationalistten de meeste aantrekkelijkheid hebben.

Thans is een groot deel van de Inlandsche landbouwers grondstoffenleverancier voor vreemde landbouwindustrien (thee, copra, katjang, rubber, etc). De in deze industrien gemaakte winst vloeit niet alleen niet in de zakken der landbouwers, maar zij vloeit zelfs het land uit; zij vormt een deel van het jaarlijks uit Indië wegvloeiend kapitaal.

De landbouwnijverheids-coöperatie, dat is zelfverwerking van het product door de landbouwers, komt

**Koperasi
peroesahaan
keradjinan
tanah.**

Lebih penting poela lagi bagi Boemipoetara *koperasi peroesahaan keradjinan tanah*, jaïtoe koperasi jang mengoesahakan soepaja kehasilan tanah disini disediakan oentoek pasar doenia, disini sadja. Tidak seperti sekarang, seperti kelapa kering dihasilkan disini, disediakan djadi mentéga di-Éropah, soedah itoe didjoeal kembali kepada Boemipoetara dengan harga sepoeloeh kali lebih mahal.

Djadi dalam hal itoe boekannja bakal sadja jang dibeli oléh koperasi dan boekannja hasil sadja jang didjoealnja, melainkan bakal itoe disediakan sendiri oléh koperasi sampai djadi hasil jang boléh didjoeal ke-mana-mana dengan harga mahal.

Koperasi matjam itoe seolah-olah mendjadi djambatan antara koperasi peroesahaan tanah dan koperasi keradjinan besar. Bédanja jang besar, jaïtoe pada koperasi keradjinan besar jang mempoenjaï paberik boekannja koeli-koeli jang bekerdja dipaberik itoe, melainkan „leverancier” atau orang-orang jang menjediakan bakal. Dalam bab 7 telah direntjanakan dengan ringkas koperasi mentéga dan kédjoe dinegeri Belanda, jang boléh ditjontoh djoega oléh Hindia.

Segala kesoesahan dan djandji-djandji, jang berhoebongan dengan koperasi keradjinan, terdapat djoega dalam hal ini.

Soenggoehpoen koperasi matjam itoe lebih soekar mendjalankannja, akan tetapi pemimpin-pemimpin bangsa jang sedjati tentoe akan menjoeakaï dia djoega.

Sekarang kebanyakan tani-tani Boemipoetara djadi leverancier sadja kepada paberik-paberik bangsa asing (téh, kelapa kering, katjang, getah, dan lain-lainnja). Oentoeng jang diperoléh paberik-paberik itoe sekarang boekan hanja tidak masoek kedalam kantoeng Boemipoetara sadja, akan tetapi ia mengalir poela keloeaer negeri ini.

Djadi koperasi peroesahaan keradjinan tanah itoe boekan hanja akan mendatangkan oentoeng jang le-

dus niet alleen hen persoonlijk ten goede, maar een groote verbreiding van dezen coöperatieven vorm is van groot gewicht voor de economische vrijmaking van Java.

Voor hen die meenen, dat vreemd kapitaal nadeelig is voor deze landen, bestaat slechts een bestrijdingsmiddel, dat is eigen kapitaalsvorming.

Landbouwnijverheidscoöperatie is daarom de eenigste praktisch uitvoerbare en tevens voor het land nuttige vorm van bestrijding.

bih kepada sekoetoe-sekoetoenja sadja, poen ichtiar jang teroetama sekali akan membébasakan Hindia dalam hal economie.

Bagi meréka jang mengira bahwa kapital bangsa asing pangkal segala sengsara adanja kepada pendoe-
doek negeri ini, harjalah seboeah sadja djalan akan memerangi babaja itoe, ja'itoe dengan mengadakan kapital sendiri.

Maka koperasi peroesahaan keradjizan tanah ialah ichtiar jang boléh dilakoekan akan memerangi kapital bangsa asing itoe serta jang akan mendatangkan pahala kepada negeri ini adanja.

Crediet Coöperatie.

HOOFDSTUK XII.

Evenals de coöperatieve verbruiksvereening het middel is om onafhankelijk te worden van den warenhandelaar, zoo is de crediet-coöperatie het middel om zich onafhankelijk te maken van den geldhandelaar en zijn woekerpraktijk.

Als we de behoefte aan crediet-coöperatie mogen afmeten naar de verspreiding van den woeker, dan blijkt daaruit, welk een groote behoefte er op Java bestaat aan een goedwerkend credietsysteem voor den kleinen man.

Een goed werkende en algemeen verspreide coöperatieve credietorganisatie zal dan ook een zege worden voor dit land en één van de krachtigste middelen om den kleinen man uit zijn positie van afhankelijkheid en onderdrukking op te heffen.

De crediet-coöperatie is ontstaan in Duitschland omstreeks 1850 en heeft in Europa een geweldige vlucht genomen.

In alle beschaafde landen bestaat een goed ontwikkeld landbouwcrediet en overdekt een net van kleine bankjes het land, welke weder bij centrale instellingen zijn aangesloten.

Naar de behoefte van den credietnemer hebben zich twee soorten van crediet-coöperaties vooral ontwikkeld, die den naam dragen van hun respectievelijke oprichters, nl. het systeem Schulze-Delitz en het systeem Raiffeisen.

Koperasi-Pindjaman.

BAB XII.

Sebagai koperasi memakai hasil soepaja jang terbaik sekali, soepaja kita djangan bergantoeng kepada kema-oean saudagar-saudagar sadja menoeroen naikkan harga barangnja, demikianlah poela koperasi-pindjaman ichtiar jang moedjarrab sekali akan melepaskan orang ketjil dari kekoeasaan pemindjam-pemindjamkan oean (Tjina, 'Arab, Belanda, Hadji dan lain-lainnja).

Kalau kiranja banjak oean, jang dipindjamkan oléh Tjina dan 'Arab dan pemakan riba lain-lain, boléh kiranja didjadikan oekoeran, njatalah berapa perloenja ditanah Djawa diadakan koperasi pindjaman jang baik atoerannja oentoek orang ketjil.

Djika koperasi jang seperti itoe diadakan dimana-mana, tentoelah ia akan mendatangkan kebadjikan sekali kepada poelau ini dan tentoelah poela ia akan djadi ichtiar jang koeat sekali melepaskan Kromo dari aniaja pemakan riba tadi.

Bahwa sanja koperasi-pindjaman itoe lahirnja di tanah Djérman kira-kira pada tahoen 1850 dan tidak selang berapa lamanja kemoedian ia djadi kembang baik sekali seloeroeh Éropah.

Dalam segala keradjaan-keradjaan di-Éropah dan Amérika soedah ada atoeran pindjaman oentoek orang peladang jang baik sekali, beratoes-ratoes bank jang ketjil-ketjil bertébar dinegeri-negeri itoe. Bank jang ketjil-ketjil itoe biasanja berhoeboeng dengan bank jang besar-besar, seolah-olah mendjadi tjabang, kepada bank jang besar itoe.

Menilik hadjat si pemindjam adalah doea matjam koperasi-pindjaman jang teroetama madjoe, namanja koperasi jang doea matjam itoe menoeroet nama orang jang mendirikannja, jaitoe atoeran Schulze Delitz dan atoeran Raiffeisen.

De crediet-coöperaties volgens het systeem Schulze-Delitz hebben voornamelijk beteekenis voor den middenstand en de meer gegoede boeren. Zij zijn geheel gebaseerd op zelfhulp en beoogen behalve credietverschaffing ook eigen kapitaalsvorming. Het beginkapitaal wordt dan ook door de leden bijeengebracht door het nemen van aandeeleu, welke geleidelijk worden volgestort. Daarenboven wordt op de geldmarkt een bedrag geleend tegen lage rente, waarvoor de leden gezamenlijk aansprakelijk zijn. De verhouding tusschen *het eigen* kapitaal en het geleende kapitaal mag één tot drie niet overschrijden. Met het gezamenlijk kapitaal wordt aan de credietbehoefteu van de leden voldaan tegen een hoogere rente dan voor geleend kapitaal betaald wordt.

De controle op het bedrijf wordt uitgeoefend door het bestuur en een raad van toezicht, welke beiden bezoldigd worden.

De gemaakte winst wordt, na degelijke afschrijving voor reservevorming, aan de leden uitgekeerd.

De Raiffeisen-coöperaties zijn voornamelijk van beteekenis als plattelandsch coöperaties voor den kleinen boerenstand.

Deze coöperatieve banken richten zich uitsluitend op credietverschaffing, winst wordt niet beoogd. De groote van de aandeeleu overtreft dan ook gewoonlijk het door de wet geëischte minimum niet en dividend wordt dan ook niet uitgekeerd. Het bestuursambt is een eereambt, waarvoor geen bezoldiging genoten wordt. Alleen de boekhouder wordt gesalarieerd.

Het gevolg hiervan is, dat de bedrijfskosten buitengewoon gering zijn en daar geen dividend wordt uitgekeerd, komt de geheele winst de vereeniging ten goede als storting in het onverdeelbaar reservefonds.

Koperasi pindjaman menoeroet atoeran Schulze Delitz teroetama bergoena oentoek kaoem pertengahan dan orang tani jang mampoe. Koperasi itoe sama sekali beralasan kepada menolong diri sendiri, maksoednja lain dari pada akan memberi pindjaman, djoega akan mengadakan kapital. Maka modal permolaan biasanja dikoempoelkan dengan mengadakan „aandeel” jang boléh dibayar barangsoer-angsoer. Selebihnja dipindjam dipasar oeang dengan boenga jang sedikit; sekalian sekoetoe-sekoetoe koperasi itoe menanggoeng oetang itoe bersama-sama. Modal jang dipindjam itoe tidak boléh lebih dari tiga kali sebanjak modal sendiri. Modal sendiri dan jang dipindjam itoe dipindjamkan kepada sekoetoe-sekoetoe jang kesempitan oeang dengan boenga jang lebih banjak dari jang dibayar oentoek modal jang dipindjam tadi.

Jang mengamat-amati pekerdjaan itoe bestuur dan satoe raad pengamat-amati, jang digadji kedoeanja.

Oentoeng jang didapat dibagi-bagi diantara sekoetoe-sekoetoe sesoedah dikeloearkan modal bantoean.

Adapoen koperasi Raiffeisen itoe teroetama bergoena bagi orang tani ketjil dikampoeng-kampoeng.

Maksoednja koperasi itoe semata-mata akan memberi pindjaman kepada orang ketjil, djadi sekali-kali tidak mengehendaki laba. Aandeelnja biasanja tiada melebihi batas serendah-rendahnja jang ditentoekan dalam oendang-oendang negeri. Bestuurnja tidak digadji, melainkan pangkat itoe dipandang seperti pangkat kehormatan sadja. Hanjalah djoeroe-boekoe (boekhouder) nja sadja jang digadji.

Karena segala hal jang terseboet itoe, belandja koperasi itoe sedikit sekali, maka sebat pemegang-pemegang aandeel tidak diberi oentoeng, djadi sekalian laba djatoeh kedalam kas batoean perserikatan sadja.

Daar de aandeelen zeer klein zijn, werkt de coöperatie dus hoofdzakelijk met geleend geld, waarvoor de leden zich solidair aansprakelijk stellen. Dat wil zeggen, dat ieder der leden aansprakelijk is voor het geheele bedrag. Hieruit volgt de noodzakelijkheid, dat elk lid volkomen kan vertrouwen op de eerlijkheid en de credietwaardigheid van al zijn medeleden.

Daarom worden zeer hooge eischen gesteld aan de toetredende leden en alleen zij, waarvan men positief zeker is, dat zij verplichtingen willen en kunnen nakomen, worden aangenomen. Daar het noodzakelijk is, dat de leden elkaar onderling kennen, blijft zodoende de werking van deze credietbanken lokaal beperkt.

De cardinale eisch voor het slagen van een crediet-coöperatie is, dat alleen aan leden geleend wordt. Bovendien is het een noodzakelijke eisch, dat alleen voor productieve doeleinden geld geleend wordt. De leden zijn daarom verplicht volkomen eerlijk op te geven, waarvoor zij de geleende gelden wenschen te besteden en de vereeniging zal zoo noodig hierop controle uitoefenen.

De ongunstige economische positie van den kleinen man is voor een niet gering deel het gevolg van het feit, dat het grootste deel van zijn schulden voor niet productieve middelen gebruikt wordt. Een zuiver economisch beginsel eischt, dat de rente van geleend geld minder is, dan de door gebruikmaking van dat geld verkregen winst.

Hieruit volgt, dat voor niet productieve doeleinden eigenlijk nooit geleend mag worden. Als Kromo f 50.— leent voor aankoop van zaadpadi of een ander productief doel en daardoor f 10.— winst kan maken kan hij f 5.— betalen voor rente, en is dan econo-

Oléh sebab aandeelnja ketjil-ketjil sekali, djadi koperasi itoe teroetama bekerdja dengan oeang jang dipindjam. Tiap-tiap sekoetoe menanggoeng seloeroeh pindjaman itoe. Sebab itoe sekalian sekoetoe-sekoetoe itoe hendahlah pertjaja sekali seorang akan seorang, baik dalam hal loeroes hatinja, baik tentang sanggoepnja sekalian sekoetoe-sekoetoe itoe membajar oetang itoe.

Karena itoe tidak sebarang orang boléh masoek mendjadi sekoetoe koperasi itoe; hanjalah orang jang dipertjaja soenggoeh-soenggoeh oléh sekalian sekoetoe-sekoetoe jang telah ada, bahwa ia tentoe akan maoe dan akan sanggoep menepati djangjinja, diterima masoek. Dan sebab perloe sekali sekoetoe-sekoetoe itoe kenal seorang akan seorang, maka koperasi pindjaman jang seperti ini hanjalah boléh oentoek orang jang senegeri-senegeri sadja.

Sjarat koperasi pindjaman jang pertama sekali jaitoe; hanjalah kepada sekoetoe-sekoetoe sadja modal koperasi itoe boléh dipindjamkan. Dan lagi hanjalah oentoek maksoed jang boléh mendatangkan keoentoengan sadja oeang itoe boléh dipindjam. Djadi sekoetoe-sekoetoe haroes memberi tahoe kan goenanja oeang jang dipindjamnja itoe oléhnja, serta perserikatan boléh mengamati pekerdjaan itoe kalau perloe.

Satoe dari pada sebab-sebab maka orang ketjil tinggal melarat ialah karena sebagian besar dari oeang jang dipindjamnja tidak dipakainja akan pentjari keoentoengan. Dasar oeroesan harta benda jang pertama sekali jaitoe: boenga oeang jang dipindjam hendaklah koerang dari keoentoengan jang didapat dengan oeang pindjaman itoe.

Djadi oentoek maksoed, jang tidak akan mendatangkan keoentoengan, sebenarnja tidak boléh dipindjam oeang. Kalau Kromo memindjam oeang f50.— akan pembeli benih (bibit) atau maksoed lain-lain jang akan mendatangkan oentoeng, dan dengan itoe ia

misch nog beter af dan voor het aangaan van een leening. Als hij de f 50.— besteed voor het geven van een feest, is niet alleen de f 50.— verdwenen, maar rust bovendien een blijvende schuldenlast op hem, welke alleen uit andere middelen betaald kan worden.

Blijft werkelijk in sommige streken de adat eischen, dat Kromo bij bepaalde gebeurtenissen in zijn leven betrekkelijk groote bedragen voor onproductieve doeleinden gebruikt, dan moet hiervoor door middel van spaarfondsden, besnijdenisfondsden of begrafenisfondsden een meer economische methode gevonden worden, welke hem door coöperatieve samenwerking buiten den woeker houdt, maar in geen geval mag de gewone crediet-coöperatie hiervoor haar middelen beschikbaar stellen.

Zij moet zich houden aan haar beginsel, *geen crediet voor onproductieve doeleinden*.

Het is voor de vereeniging van belang de credietwaardigheid van haar leden te kennen en daarom moet er zoo mogelijk naar gestreefd worden, dat de leden buiten de credietcoöperatie geen credieten opnemen. Is dit niet direct te bereiken, dan moet in ieder geval geeischt worden, dat de leden bij aanvraag om crediet het bestuur volledig op de hoogte brengen van hun vorderingen aan derden. Gewoonlijk zal elk jaar bij de algemeene vergadering door de leden worden vastgesteld, welk het maximum crediet is, dat ieder lid individueel kan worden gegund.

Daar niet het doel van de vereeniging is crediet-opneming aan te moedigen, mag de door de leden

mendapat oentoeng f 10.— maka f 5.— dari jang f 10.— itoe dibajarkannja kepada boenga (rente) oeang jang dipindjam itoe, tentoelah dengan djalan memindjam itoe halnja mendjadi lebih baik dari beloem memindjam, ja'ni bertambah pentjariannja f 5.— Akan tetapi kalau oeang jang f 50.— itoe dibiakannja oentoek mengadakan pésta atau selamatan, maka tidaklah oeang f 50.— itoe sadja mendjadi angin, lain dari itoe ia wadjib membajar oetang itoe dengan anaknja; itoe hanjalah dapat dilakoekannja dengan mengoerangi harta bendanja jang lain sadja.

Kalau dalam beberapa negeri, menoeroet sependjang 'adat, Kromo bila datang ketikanja haroes memakai oeang jang agak banjak, jang maksoednja tidak akan mendatangkan keoentoengan, maka hendaklah akan itoe diadakan kas simpanan seperti kas oentoek mengawinkan anak (kas kawin), oentoek menjoenat rasaelkan anak (kas soenat rasael), oentoek mengoeboerkan orang mati (kas kematian), soepaja ia djangan memindjam oeang kepada pemakan riba djoega. Péndéknja sekali-kali tidaklah boléh koperasi memberi pindjaman dalam hal-hal jang tidak mendatangkan laba itoe.

Koperasi haroes tetap kepada azasnja: *tidak boléh memindjam, djika tidak akan mentjari keoentoengan.*

Akan goena keperloean perserikatan hendaklah perserikatan itoe tahoe berapa kekajaan sekoetoe-sekoetoenja. Sebab itoe seboléh-boléhnya sekoetoe-sekoetoe itoe dilarang memindjam oeang diloear koperasi. Kalau larangan itoe tidak dapat didjalankan, maka sekoerang-koerangnja waktoe seorang sekoetoe meminta pindjam, hendaklah ditjeriterakannja kepada bestuur koperasi pioetangnja kepada orang lain. Biasanja waktoe rapat tahoenan ditentoekan oléh rapat (vergadering) berapa tiap-tiap sekoetoe sebanjak-banjaknja boléh memindjam.

Sebab maksoed koperasi boekannja akan menjoeroeh orang memindjam, maka hendaklah boenga jang haroes

te betalen rente niet al te laag genomen worden. Dit zal bovendien een goede reservevorming makkelijker maken. Is deze gevormd dan kan later tot verlaging van den rentevoet worden overgegaan.

De terugbetaling moet in zooveel mogelijk kleine termijnen geschieden, maar aan den bepaalden datum moet stipt de hand worden gehouden.

Het zal raadzaam zijn, de geheele termijn waarbinnen het bedrag terugbetaald moet zijn zoo kort mogelijk te stellen, daar dit zoowel economische als opvoedkundige voordeelen biedt.

Teneinde de vereeniging voor verliezen, door niet nakoming van verplichtingen, te vrijwaren zal zij gewoonlijk van haar leden een persoonlijke borgstelling eischen door twee borgen.

Een goede coöperatieve credietvereeniging zal niet bij credietverschaffing blijven staan, maar het sparen door haar leden zooveel mogelijk aanmoedigen.

De verschillende coöperatieve credietvereenigingen kunnen zelf weer verschillende coöperatieve centrale banken oprichten, zooals de coöperatieve verbruiksvereenigingen de coöperatieve groothandelsvereenigingen.

Deze vervullen dan de functie van centrale bankinstelling, welke eendeels aan de coöperaties kapitaal verschaft, anderdeels als beleggingsbank dienst doet voor overtollige kasmiddelen.

De credietcoöperaties op het platteland zijn veelal de kern geweest van tal van andere coöperatieve instellingen, die zich rond haar gekristalliseerd hebben en voor wie zij leider en geldschieter zijn geworden.

Een goed werkend coöperatief crediet is voor een land een zegen. Zij maakt door samenwerking een

dibajar sekoetoe jang memindjam kepada koperasi djangan terlaloe sedikit. Paédahnja boenga jang besar itoe lagi, soepaja moedah mengadakan kas bantoean. Kalau kas itoe soedah koeat, boenga itoe boléh ditoeroenkan poela kemoedian.

Djalan membajar kembali hendaklah dengan angsoeran jang sedikit dan tiap-tiap boelan misalnja, akan tetapi waktoe membajar itoe hendaklah ditepati.

Sebaik-baiknja waktoe pindjaman itoe mesti terbajar, djangan terlaloe lama.

Akan mendjaga soepaja perserikatan djangan mendapat roegi sebab pemindjam-pemindjam tidak menepati djandjinja, maka hendaklah diadakan si pemindjam-si pemindjam itoe penanggoeng (borg) barang doea orang.

Koperasi pindjaman jang baik djalannja biasanja tidak hanja memberi pindjaman kepada sekoetoe-sekoetoenja sadja, melainkan ia menjoeroeh sekoetoe-sekoetoe itoe menjimpan poela.

Sjahdan beberapa koperasi pindjaman itoe boléh poela mendjadikan bank-pindjaman jang besar-besar.

Bank itoe kerdjanja, pertama akan memberi pindjaman oeang jang perloe kepada koperasi-koperasi dan kedoea tempat koperasi-koperasi itoe memperboengakan oeangnja jang tidak terpakai.

Dikampoeng-kampoeng di-Éropah bank pindjaman itoelah jang mendjadi sendi koperasi jang lain-lain jang lama kelamaan terdiri berkelilingnja, seolah-olah anak tjoetjoenja. Maka bank itoelah jang memimpin dan memberi pindjaman kepada koperasi jang lain-lain itoe.

Koperasi-pindjaman jang baik atoerannja dan djalannja ialah soeatoe rahmat kepada seboeah negeri.

economisch gebruik van kapitaal, dat anders in versnippering verspild wordt. Er gaat een groote opvoedende kracht van haar uit en zij brengt het bedrijfsleven door toepassing van juiste beginselen op een veel hooger peil. Maar bovenal is zij het middel om den kleinen man los te maken van de uitzuiging en onderdrukking van den woeker en hem een vrij, zelfstandig economisch bestaan te geven, waarin alle voordeelen welke uit zijn vlijt en ijver voortkomen geheel hem zelve ten goede komen.

dengan bekerdja bersama-sama itoe diperoléhlah kebadjikan kapital, jang tadinja tidak berarti sebab terbagi-bagi dan sebab sedikitnja. Koperasi pindjaman itoe mendidik orang kepada atoeran hidoep jang tjermat, sebab itoe ia dapat memperbaiki kehidoepan; boekan hanja kehidoepan seorang-orang, melainkan kehidoepan satoe bangsa orang. Akan tetapi chasiatnja jang teroetama sekali ialah melepaskan orang ketjil dari pengaroeh dan aniaja dan isapan pemakan-pemakan riba, serta memberi dia kehidoepan jang bébas dan merdéka, sehingga sekalian keoentoengan lelah pajahnja tidak lagi sebagian besar dapat oléh orang lain, melainkan oléhnja sendiri.

Vakvereenigingen.

HOOFDSTUK XIII.

Het vakvereenigingswezen, zooals dit zich thans in de groote staten en voornamelijk in de industriestaten van West-Europa vertoont, is van vrij jongen datum. Wel hebben de middeleeuwen vereenigingen van handwerkslieden gekend, de zoogenaamde gilden, welke de belangen van dat bijzondere handwerk bevorderden, maar zij droegen een gansch ander karakter dan de moderne vakvereeniging. De moderne vakbeweging is gegroeid met de groot-industrie en het kapitalisme en de oorzaak van haar groei ligt dan ook voor een niet gering deel in de eigenaardigheid van het kapitalistische productieproces, dat de werklieden niet meer eigenaren zijn van de productiemiddelen, dat zijn de grondstoffen en werktuigen waarmede zij werken, zooals dit in de middeleeuwen tijdens het gildewezen wel het geval was.

Het doel van de moderne vakvereenigingen is de bescherming en behartiging van de belangen van de werknemers tegenover de werkgevers, en wel voornamelijk hun materieele belangen. Hun strijd en actie is dan ook voornamelijk gericht geweest op het verkrijgen van meer loon en korter arbeidsduur of om verlaging van loonen in tijden van malaise te beletten.

Er zijn in Indië, dat nog bijna uitsluitend een landbouwstaat is en waar dus uit den aard der zaak weinig aanleiding is voor een vakvereenigingswezen op uitgebreide schaal toch reeds een groot

Perserikatan-sekerdja.

BAB XIII.

Adapoen perserikatan-sekerdja, seperti jang ada dikeradjaan jang besar-besar dan teroetama dinegeri-negeri jang madjoe peroesahaan keradjinannja (industrie) di-Eropah Barat, sebenarnja masih moeda lagi 'oemoernja. Betoel pada abad-abad pertengahan (middeleeuwen) dahoeleoe telah ada perserikatan toekang-toekang, jang bernama „gilden” jang memperhatikan keperloean pertoekangannja sendiri-sendiri, akan tetapi sifatnja lain sekali dari perserikatan sekerdja jang model baroe sekarang ini.

Sjahdan perserikatan-sekerdja atau perserikatan-kaoem boeroeh jang model baroe itoe kemadjoeannja adalah berhoeboengan sekali dengan kemadjoean „industrie” dan „kapitalisme”; hal itoe tidak héran, karena terdirinja perserikatan-perserikatan itoe ialah disebabkan oléh kegandjilan sifat mengadakan hasil dengan atoeran kapitalisme itoe, jaitoe toekang-toekang tidak lagi orang jang mempoenjaï bakal dan perkakas jang perloe dipakainja akan mengadakan hasil, seperti ketika zaman „gilden” jang terseboet diatas itoe, melainkan hanjalah koeli sadja.

Maksoed perserikatan-sekerdja model baroe itoe ialah akan melindoengi kaoem boeroeh dari aniaja pemberi kerdja, teroetama sekali dalam hal keperloean kehidoepannja. Sebab itoe pergerakan meréka itoe teristiméwa menoe djoe naiknja gadji dan koe-rangnja waktoe bekerdja atau akan mendjaga, soepaja oepah djangan ditoeroenkan dalam waktoe perdagangan koerang madjoe.

Soenggoehpoen pentjarian jang teroetama ditanah Hindia ini masih lagi bertjotjok tanam (tani), jang mémangnja tidak berapa memperloekan hal mendirikan perserikatan kaoem boeroeh, akan tetapi biarpoen

aantal uitstekend georganiseerde vakvereenigingen, waarvan de voornaamste zijn: De Suikerbond, de Vereeniging van Spoor- en Tramwegpersoneel, het N. I. O. G. en de P. G. H. B. en niet te vergeten de groote Inlandsche vakvereeniging der „Kaoem Boeroe dan Tani”. Deze laatste zal vermoedelijk de kern worden voor de nog op te richten Inl. vakvereenigingen.

Dat ook de Inlandsche beweging zich op de organisatie van vakvereenigingen gaat toeleggen is een gelukkig verschijnsel. Want in de hoofdstukken V en VI werd reeds aangetoond, dat niet het kapitaal als zoodanig schadelijk is voor dit land en zijn bevolking, maar dat de fout schuilt in de wijze, waarop de opbrengst van een fabriek of onderneming verdeeld wordt over den werkman eenerzijds en den kapitalist; dus den geldschieder, anderzijds. Het kapitaal heeft tot nu toe door zijn overwegend sterkere economische positie misbruik gemaakt van zijn macht. De tijden zijn gelukkig voorbij, dat de Inlandsche bevolking haar gedaan onrecht of ondergane onderdrukking in stilte verdraagt, en zij begint thans op te komen voor haar rechten.

Dit groeiend bewustzijn van tekort gedaan worden, uit zich in het begin veelal in direct ongeorganiseerd verzet. Op de actie begint reactie te komen maar die reactie toont zich op ondoordachte wijze.

Zoo zijn in suikerstreken rietbranden dikwijls een direct gevolg van gedaan onrecht.

Ditzelfde is in Europa oorspronkelijk ook geschied, ook daar heeft de arbeidersbevolking in het midden der vorige eeuw haar ontevredenheid met de toen bestaande toestanden uitsluitend geuit door sabotage, vernieling van machines en wilde stakingen.

begitoe soedahlah ada beberapa boeah perserikatan sekerdja disini jang teratoer sekali, seperti Suikerbond, Cultuurbond, N. I. O. G., P. S. T. P., P. G. H. B. serta djangan kita loepakan Perserikatan Kaoem Boeroeh dan Tani. Jang terseboet terkemoedian ini tentoe kira-kira akan mendjadi poesat perserikatan-perserikatan kaoem boeroeh lain-lain jang akan didirikan lagi.

Halnja pergerakan Boemipoetera toeroet menga-toerkan perkoempoelan-perkoempoelan sekerdja itoe, ialah soeatoe 'alamat jang meriangkan hati sekali. Seperti dalam bab V dan VI dahoeloe telah diterangkan, boekan adanja kapital di-Hindia ini jang tidak baik, melainkan salahnja atau djahatnja terkandoeng dalam pembagian oentoeng soeatoe paberik atau keboen (onderneming) diantara koeli satoe pihak lain. Sampai sekarang kapital itoe bersimaradjaléla sebab ia merasa koeat sendiri sadja, tidak berlawan. Akan tetapi zaman bertoekar, moesim beralih Kromo jang dahoeloe mendiamkan dan menerima sjoekoer segala kelaliman dan aniaja atasnja, sekarang telah moelai berani memperperangkan haknja.

Bangoennja perasaan menoentoet ke'adilan itoe pada permoeaannja biasanja menjebabkan perlawanan jang tidak teratoer, bahkan kadang-kadang menerbitkan perboeatan jang djahat sekali, jang mendatangkan kepada kedoea pihaknja, kaoem kapital dan kaoem makan oepah.

Demikianlah pembakaran teboe kepoenjaan paberik paberik goela kerap kali balasan sakit hati karena merasa tidak mendapat ke'adilan.

Hal jang seperti itoe mémang di-Éropah djoega terdjadi dahoeloe seperti telah diperkatakan diatas. Disana djoega pada pertengahan abad jang laloe kaoem koeli itoe menoendjoekkan sakit hatinja, karena tidak mendapat ke'adilan, dengan meroesakkan mesin-mesin paberik atau dengan mogok membabi boeta sadja.

Deze methode, of liever dit verzet zonder methode, heeft men snel verlaten, daar het beoogde doel, verbetering van arbeidstoestanden, daardoor niet werd bereikt.

Het is verklaarbaar, dat de overigens machteloze arbeiders hun grieven koelden door sabotage, even verklaarbaar als het is, dat de onderdrukte orang tani in een woede aanval na ondervonden onrecht een riet-tuin in brand steekt, maar noch het een, noch het ander kan in een geordende staat toegestaan worden. Een geordende staat heeft als eerste plicht bescherming van het eigendom en zoolang dus het verzet zich uitte in eigendomsvernieling stond de Regeering aan de zijde van het kapitaal. Het kapitaal werd door de Regeering met politie en leger beschermd, de vernieling plegende arbeiders gingen de gevangenis in, de staking werd onderdrukt en er was niets bereikt. Daarna probeerde men staking zonder vernieling. Dit leverde evenmin iets op. De kapitaalloze arbeiders waren voor hun levensonderhoud afhankelijk van hun werk, als zij niet werkten, leden zij honger. Na een korte staking waren zij gedwongen het werk te hervatten, dikwijls onder nog ongunstiger voorwaarden dan vroeger.

Toen begrepen de arbeiders, dat zij, om betere levensvoorwaarden te krijgen, zich moesten vereenigen tot een machtige organisatie, dat zij tegenover de economische macht van den werkgever de economische macht van den vakbond moesten plaatsen.

In Engeland, waar het vakvereenigingswezen zich het sterkst heeft ontwikkeld, zijn deze gewoonlijk

Tetapi ta'lama antaranja maka perlawanan jang tidak teratoer itoe ditinggalkan orang, sebab dengan djalan begitoe, toedjoean jang dimaksoed, ja'itoe memperbaiki kehidopean kaoem boeroeh, tidak tertjapai.

Mémang sekalian orang mengerti maksoednja, bila kaoem makan oepah jang tidak berdaja itoe, melepaskan sakit hatinja dengan membinasakan atau mogok, atau bila orang tani di-Djawa membakar keboen teboe dalam marahnja sebab ia merasa haknja dikoerangi. Akan tetapi dalam soeatoe negeri jang teratoer pemerintahannja kedoea perboeatan tadi baik perboeatan koeli-koeli di-Éropah itoe, baik perboeatan orang tani di-Djawa tadi, tidak boléh dibiarkan. Kewadajiban soeatoe negeri jang teratoer jang pertama sekali ja'itoe melindoengi hak milik pendoedoeknja; djadi selama perlawanan kaoem boeroeh dilakoe-kan dengan meroesakkan hak milik kaoem oeang, tentoe Pemerintah disebelah pihak kaoem oeang itoe. Kapital itoe dilindoengi oléh Pemerintah dengan polisi dan serdadoe, kaoem boeroeh jang meroesakkan itoe dimasoekkan kedalam pendjara achirnja perlawanan itoe soeatoe poen tiada boeahnja. Soedah itoe ditjoba oléh koeli-koeli di-Éropah itoe mentjapai maksoednja dengan mogok, tiada meroesakkan. Tetapi pemogokan itoe djoega tidak ada boeahnja. Kaoem koeli jang tidak mempoenja kapital itoe terlampau bergantoeng kepada kerdjanja; kalau ia tidak bekerdja, laparlah peroetnja dan kelaparanlah anak bininja. Sesoedah mogok sebentar lamanja, terpaksa ia meminta bekerdja kembali, atjapkali dengan perdjandjian jang lebih boeroek dari pada dahoeloe.

Ketika itoe mengertilah koeli-koeli itoe, bahwa akan memperoleh kehidopean jang lebih baik, perloelah ia bersekoetoe mendjadikan perserikatan jang koeat, bahwa akan pelawan kaoem kapital itoe, perloelah ia mengadakan kapital poela.

Ditanah Inggeris, perkoempoelan kaoem boeroeh itoe madjoe dan teratoer sekali; te rdiinja perkoem

ontstaan als plaatselijke vereenigingen van arbeiders werkzaam in dezelfde industrie. De verschillende locale vereenigingen hebben zich later veelal vereenigd tot groote federaties met centrale-uit de kas betaalde besturen, welke zich geheel aan den grooten organisatorischen arbeid kunnen wijden. De verschillende federaties van vakvereenigingen en de andere niet federatieve vakbonden houden een jaarlijksch congres, waarop de verschillende gemeenschappelijke belangen besproken worden.

Het groote wapen der arbeiders tegenover de werkgevers is de staking. Het is een zeer krachtig wapen, maar tevens een gevaarlijk wapen, omdat bij een ondeskundig gebruik het de vakvereeniging gewoonlijk meer schade doet dan de ondernemers. De noodzakelijke voorwaarden voor het slagen van de stakingsactie zijn: een bekwaam bestuur en uitstekende partij-discipline en een groote weerstandskas. Aan het vormen van een groote weerstandskas wordt dan ook zeer terecht door de verschillende vakvereenigingen groote zorg besteed.

Zoo zijn door coöperatie de groote vakbonden gegroeid met enorme spaarkassen. De arbeidsvereenigingen in Europa beschikken over weerstandskassen, welke honderden milloenen bevatten.

Meende de vakorganisatie na rijp overleg om hooger loon of om betere werkvoorwaarden een actie te moeten beginnen, dan werd indien overleg geen resultaat opleverde, een staking afgekondigd. Er werd

poelan-perkoempoelan itoe disitoe biasanja moela-moelanja sebagai perhimpoean ketjil-ketjil senegeri-senegeri sadja oentoek koeli-koeli jang sama kerdjanja. Kemoedian perhimpoean senegeri-senegeri itoe berserikat poela mendjadi satoe dengan mempoenjaï centraal bestuur jang digadji dengan oeang kas perserikatan sama sekali, sehingga bestuur itoe semata-mata kerdjanja mengatoer dan mengoeroes hal ihwal perserikatan itoe sadja. Beberapa perserikatan besar itoe mengadakan congres tahoean akan memperoendingkan kapentingan-kepentingan jang bersamaan.

Sendjata kaoem boeroeh jang teroetama akan melawan pemberi kerdja atau kaoem oeang jaïtoe mogok jang telah diseboetkan tadi. Sendjata itoe soenggoeh tadjam sekali, akan tetapi djoega berbahaja, sebab kalau ia dipakai tidak dengan timbangan, ia boléh lebih mendatangkan keroegian kepada koeli-koeli dari pada kepada pemberi kerdja. Sjarat-sjarat jang perloe sekali soepaja sampai maksoed mogok itoe, jaïtoe: pemimpin jang paham dan bidjaksana dan tertib-berserikat (partij dicipline) jang teratoer sekali serta kas-tahanan jang koeat.

Sebab itoe oléh kebanyakan perhimpoean itoe dioesahkan sekali mengadakan kas-tahanan jang koeat itoe. Semakin koeat kas-tahanan itoe semakin besar poela pengaroeh perserikatan itoe kepada pemberi kerdja. Karena dari kas tahanan itoelah dibajar oeang bantoean oentoek anggota-anggotanja selama menghentikan kerdja atau mogok itoe. Njata sadja semakin banjak isi kas-tahanan itoe, semakin lama mogok itoe boléh diteroeskan. Segala perserikatan sekerdja kaoem boeroeh di-Éropah beratoes-ratoes djoeta sekarang isi kas-tahanannja.

Kalau menoeroet timbangan soeatoe perserikatan koeli di-Éropah perloe diadakan pergerakan akan memperoleh oepah jang lebih atau perdjandjian bekerdja jang lebih patoet, sedang peroendingan dengan

geen geweld gepleegd en geen eigendommen vernield, dus de Regeering behoefde niet in te grijpen. Het kapitaal stond alleen tegenover de arbeiders. En de arbeiders zelf waren niet langer de economische zwakkeren. Door de groote bondskassen waren zij instaat stakingen heel lang vol te houden, daar gedurende den tijd, dat het werk was neergelegd, de arbeiders door de bondskas onderhouden werden.

Zij hadden dus door coöperatief sparen een kapitaal en daarmee een macht gevormd, welke tegen het werkgevend kapitaal was opgewassen. Want langdurige stakingen konden de bedrijven niet verdragen en dus moesten, indien de eischen redelijk waren, de werkgevers toegeven.

Voor al in het begin van het vakvereenigingsleven is men veelal ondoordacht stakingen begonnen, welke niet werden gewonnen; tot groote schade van de vereenigen zelf.

Met schade en schande hebben de arbeiders echter geleerd nooit een staking te beginnen als de kans op slagen niet byzonder groot is. Het is daarom, dat aan de besturen van groote vakbonden en arbeidersvereenigen zulke hooge eischen van bekwaamheid worden gesteld en een groot vertrouwen in leiding en ijzeren discipline noodig zijn, opdat niet door afdeelingen stakingen worden begonnen zonder goedkeuring van het centraal bestuur.

De stakingsactie wordt bovendien hoe langer hoe moeilijker, daar de werkgevers zich ook onderling georganiseerd hebben om tegen de arbeiders front te maken.

pemberi kerdja tidak berhasil, maka diperma'loemkanlah pemogokan oléh perserikatan itoe. Ta'ada hak milik jang diroesakkannja, ta'ada barang sesoeatoe jang digagahinja, sebab itoe pemerintah tidak perloe atau tidak dapat mentjampoeri perkara itoe. Djadi kapital berdiri sendiri sadja melawan kaoem makan oepah itoe. Oléh karena pertolongan kas-tahanan jang kaja tadi kaoem boeroeh itoe tidaklah lagi kaoem jang lemah dalam hal economie dan dapatlah ia meneroeskan pemogokan itoe lama sekali, sebab selama meréka itoe tidak bekerdja, „kas” lah jang memberi meréka itoe gadji.

Djadi dengan pertolongan koperasi dan menjimpan bersama-sama berdikit-dikit, dapatlah kaoem koeli itoe mengadakan kapital jang sanggoep melawan kapital pemberi-kerdjanja. Sebab pemogokan jang terlaloe lama tiada dapat ditahan oléh peroesahaan, djadi kesoedahannja terpaksa pemberi kerdja itoe memperlakoekan permintaan koeli-koelinja itoe, ja'ni apabila permintaan itoe tidak berlebih-lebihan benar.

Apalagi pada permoelaan atjapkali orang tidak berpikir pandjang akan mogok itoe, sehingga jang dimaksoed tidak sampai, melainkan mendatangkan banjak keroegian sadja kepada perkoempoelan sendiri.

Setelah merasai beberapa kesoesian dan kehinaan ma'loemlah koeli-koeli di-Éropah, bahwa tidak baik sekali memoelai mogok itoe, djika harapan akan menang dalam perkara itoe tidak besar sekali. Sebab itoelah ta' sebarang-barang orang boléh mendjadi pemimpin perserikatan-sekerdja itoe, melainkan haroes orang jang paham-paham dan tjerdik pandai sekali serta haroes dipertjaja soenggoeh-soenggoeh poela oléh anggota-anggotanja, soepaja djangan ada pemogokan jang dimoelai tjabang-tjabang perserikatan tidak dengan seizin centraal-bestuur.

Seperti segala perkara dalam doenia ini, pergerakan pemogokan itoe djoega makin lama makin soekar, sebab lama kelamaan toean-toean pemberi

De hedendaagsche staking is een strijd, waarbij alle kansen nauwkeurig moeten worden overwogen, welke uitstekend moet worden voorbereid en met volharding doorgezet. Een roekelooze staking brengt de arbeiders meer schade dan voordeel. Het is een noodzakelijke voorwaarde, dat men geen staking begint voor onmogelijke eischen, daar deze gedoemd zijn te mislukken. Stakingen kunnen alleen de werkgevers dwingen een hooger loon te betalen, wanneer de industrie ook bij hoogere loonen bestaanbaar is, op andere economische factoren, welke het loon bepalen, hebben zij geen invloed.

Zoo zullen stakingen voor loonsverhooging in tijden van slapte of tegen loonsverlaging in tijden van depressie gewoonlijk mislukken.

kerdjapoen berserikat poela akan melawan kaoem boeroeh itoe.

Bahwa saja riwayat perkoempoelan kaoem boeroeh itoe di-Eropah mendjadi pengadjaran jang pahit sekali, baik kepada kaoem oeang maoepoen kepada kaoem boeroeh. Hal itoe sejogianjalah didjadikan tjontoh dan 'ibarat oléh tanah Hindia, soepaja terpeliharalah ia dari pada kesengsaraan pemogokan itoe.

Akan djalan sabotage (meroesakkan) dan mogok dengan membabi boeta sadja ta' berapa lamanja lekaslah ditinggalkan orang, sebab dengan djalan begitoe dipaksalah pemerintah negeri memakai tangan besinja, jang achirnja tidak berhasil soeatoe apapoen, melainkan menambahi kesoesanan dan penangoengan sadja.

Pemogokan zaman sekarang lain halnja; sebeloem soeatoe perserikatan kaoem boeroeh sekarang memoelai mogok lebih dahoeloe dihitoeng dan ditimbangnja sekali melarat manfa'atnja dan diatoerkan baik-baik sekali dahoeloe, sehingga kalau soedah dimoelai, laloe diteroeskan sampai pemberi kerdja terpaksa memperlakoekan kehendak perserikatan itoe. Sjarat mogok jang teroetama sekali, jaitoe: kehendak atau toentoetan jang didjadikan djandji pemogokan itoe hendaklah boléh dapat diperkenankan oléh pemberi kerdja. Artinja djika kehendak itoe ditoeroeti oléh pemberi kerdja, peroesahaan pemberi kerdja itoe masih boléh djoega lagi memberi oentoeng kepadanya, djadi peroesahaan itoe masih boléh lagi tinggal berdiri dengan tidak menanggoeng roegi. Kalau tidak, tentoe toentoetan pemogokan itoe tidak dapat dikaboelkan oléh pemberi kerdja.

Misalnja kalau diadakan pemogokan akan meminta tambah oepah pada waktoe perniagaan kendoer atau koerang madjoe, atau dilawani oepah ditoeroenkan waktoe harga segala barang toeroen atau barang tidak djalan, ta'kan tidak tentoelah pemogokan itoe tidak laloe (berhasil).

Mislukte stakingen zijn in hooge mate nadeelig voor de vakbeweging. Gewoonlijk kosten zij de vakvereeniging meer dan de werkgevers, het vertrouwen in het bestuur neemt af en het aantal leden vermindert.

Het aantal stakingen is dan ook geleidelijk minder geworden, maar het percentage voor de arbeiders voordeelig afgelopen stakingen grooter.

De groote schade, welke een staking meebrengt, zoowel voor werkgevers als voor arbeiders hebben er toe geleid, dat men wederzijds een oplossing heeft gezocht om stakingen zooveel mogelijk te voorkomen. Daaruit is voortgekomen het gebruik om zooveel mogelijk door onderling overleg de geschillen te beslissen of deze aan een arbitrage-commissie te onderwerpen. De vakvereeniging gaat dan gewoonlijk pas in het uiterste geval tot staking over.

Niet alleen echter door collectieven strijd en ondersteuning van de individueele leden tijdens den strijd behartigt de vakvereeniging de belangen van de arbeiders. Verscheidene groote vakbonden geven namelijk ook ondersteuning aan hun leden in tijden van werkeloosheid, tegemoetkoming bij ziekte of ongeval en een enkele zelfs ouderdomsuitkeering.

Oorspronkelijk kwam in de vakbeweging alleen tot uiting, de zuivere economische belangenstrijd tusschen werkgevers en werknemers, maar allengs is de vakbeweging zich ook op politiek terrein gaan bewegen. Haar streven is vooral gericht geweest op staatsinmenging en wettelijke arbeidsregeling, zooals vaststelling van minimum loon en maximum arbeidsduur. Vele vakvereenigingen baseeren dan ook hun strijd tegen de werknemers op socialistische beginselen.

Pemogokan jang tidak berhasil itoe mendatangkan tjelaka sekali kepada perserikatan. Tidak sadja kas mendjadi kosong, kerap kali djoega ia menjebakkan banjak anggota meninggalkan perserikatan.

Oléh karena itoe banjak pemogokan makin lama makin berkoerang-koerang, sedang bilangan pemogokan jang berhasil maksoednja selaloe bertambah-tambah.

Sjahdan oléh sebab tidak sedikit keroegian jang ditangoeng, baik oléh kaoem boeroeh, maoepoen oléh pemberi kerdja, tersebut oléh pemogokan itoe, maka hal itoe telah memaksa kedoea belah pihaknja mentjari daja oepaja akan mendjaoehkan pemogokan itoe. Karena itoe terdjadilah 'adat ini, jaitoe segala perselisihan seboléh-boléhnya ditjoba menjelesaikannja dengan moepakat dan kalau peroendingan itoe tidak berhasil, maka perkara itoe disoeroeh poatoeskan kepada soeatoe komisi-pengetengahi (arbitrage commissie). Kalau kepoatoesan komisi itoe djoega tidak disetoedjoei oléh perserikatan kaoem boeroeh, baharoe-lah diperma'loemkannja pemogokan.

Adapoen kas-tahanan jang terseboet tadi boekannja memberi pertolongan selama waktoe mogok sadja, melainkan banjak poela jang memberi bantoean kepada anggota-anggotanja dalam waktoe tidak ada kerdja, atau pada waktoe sakit atau ketika dapat ketjelakaan; bahkan ada poela jang memberi pensioen kepada anggota-anggotanja jang soedah toea.

Pada permoelaannja maksoed perserikatan-sekerdja itoe hanjalah akan bertentangan dengan pemberi kerdja sadja, tetapi lama kelamaan ia mentjampoeri politiek djoega. Toedjoean pergerakannja dalam politiek itoe teroetama memaksa pemerintah mentjampoeri halnja dengan mengadakan oendang-oendang jang melindoengi kaoem boeroeh, seperti oendang-oendang jang menentoekan oepah jang sekoerang-koerangnja dan waktoe kerdja jang selama-lamanja. Sebab itoe azas perserikatan kaoem boeroeh dalam perlawanannja

Hierbij dient te worden vermeld, dat zelfs de vak-vereenigingen op zuiver socialistischen grondslag nooit een strijd voeren, welke tot kapitaal vermindering en industriële vernieling leidt. De socialistische politiek verlangt, dat eenmaal het kapitaal van uit het particulier bezit in handen van de gemeenschap zal overgaan en zij beoogt slechts een onteigening ten algemeene nutte.

Het blijft dus ook het belang van de gemeenschap, dat de kapitaalrijkdom van een land zoo groot mogelijk is. Een strijd, welke de kapitaalrijkdom zou verminderen, gaat dus rechtstreeks tegen de gemeenschapsbelangen in.

Door hun organisatie, door ontplooiing van de macht hunner vereenigingen binnen de perken der wet, dwongen de arbeiders niet alleen de werkgevers tot betere behandeling, maar zij konden, toen zij eenmaal door eigen kracht zich economisch zelfstandig hadden gemaakt, ook invloed uitoefenen op het bestuur. De regeering moest rekening met de arbeiderspartij gaan houden en er kwamen verschillende beschermende wetten.

Zoo is het overal gegaan en zoo zal het in Indië ook moeten gaan. *De wetgeving komt altijd achter de economische verhoudingen aan*, zij loopt deze niet vooruit. De wet kan bestaande verhoudingen regelen, zij kan belemmeringen wegnemen, maar zij kan geen nieuwe verhoudingen scheppen. De arbeiderspartijen in Europa staan niet economisch sterker dan hier in Indië, omdat de arbeidswetgeving daar zooveel verder is, maar de arbeidswetgeving is daar zooveel verder omdat de arbeiderspartij er zoo sterk is.

kepada pemberi kerdja kebanyakan beralasan dasar socialisme adanja.

Maka perloe diterangkan disini, bahwa perserikatan-perserikatan sekerdja jang berdasar kepada socialisme sekalipoen tiada haroes bergerak akan mengoe-rangkan kapital dan membinasakan peroesahaan keradjinan (industrie) djoega. Boekankah politiek jang menoeroet dasar socialisme hanjalah mengehen-daki soepaja kapital itoe dipindahkan sadja dari tangan orang partikoelir, mendjadi kepoenjaan bersama atau soepaja industrie didjadikan peroesahaan negeri semoeanja.

Djadi njatalah akan mendjadi keoentoengan orang banjak djoega, djika kapital soeatoe negeri diperba-njakkan sebanjak-banjaknja. Kebalikannja pergerakan jang bermaksoed akan mengoe-rangkan kekajaan njata berlawanan sekali dengan kepentingan orang banjak.

Dengan semoepakatnja dan dengan kekoeatan per-serikatannja serta dengan tiada melanggar oendang-oendang, dapatlah kaoem koeli itoe boekan hanja memakai kaoem oeang sadja akan memperloekan permintaannja jang patoet, akan tetapi, setelah ia koeat dalam hal economie, ia dapat poela merasakan pengaroehnja dalam hal pemerintahan negeri. Peme-rintah djadi terpaksa poela mengindahkan teriak dan keloeh kesah kaoem koeli itoe, achirnja mendjelmalah oendang-oendang jang melindoengi kaoem koeli keatas doenia ini.

Demikianlah adanja dimana-mana, dan tentoe demi-kianlah djoega akan terdjadi di-Hindia ini. *Oendang-oendang selaloe megnikoet keadaan economie dari be-lakang*, tidak ia mendahoeloei keadaan economie itoe. Artinja oendang-oendang hanjalah boléh mengatoer keadaan jang soedah ada dan menghilangkan gang-goean jang meroegikan soeatoe kaoem atau golongan ra'iat, tetapi oendang-oendang sadja tidak dapat mengadakan jang beloem ada. Kaoem makan oepah di-Éropah lebih koeat dari kaoem makan oepah di-

Met de uitbreiding der sociale wetgeving en de toenemende staatszorg heeft in verschillende landen de staat een deel van de vroegere taak der vakvereenigingen overgenomen en worden ziekte- en ongevallenverzekering door haar verzorgd.

De staat is echter niet alleen boven het arbeidsvraagstuk geplaatst, maar met de toename van het aantal staatsbedrijven, wordt ook hij werkgever en ziet hij de vakvereenigingen van ambtenaren tegenover zich geplaatst.

In verscheidene landen en ook in Holland is staking door ambtenaren strafbaar gesteld. De bedoeling hiervan is, niet om het die ambtenaren onmogelijk te maken door vakvereenigingen voor hun belangen op te komen, maar om in het algemeen belang de ontwrichting van het staatsbeheer te voorkomen.

Het algemeen belang gaat boven het individueel belang en het belang van een volk gaat boven het belang van een groep ambtenaren.

Aangezien het stakingsrecht hun ontnomen is, geldt dus eigenlijk voor hen een verplichte arbitrage. Daar de staat zijn werknemers een wapen in den economischen strijd ontnemt, rust speciaal op hem de moreele plicht om voor gunstige arbeidsvoorwaarden voor zijn personeel te zorgen.

Hindia, itoe boekannja sebab oendang-oendang di-Éropah itoe lebih baik dari oendang-oendang disini, melainkan oendang-oendang di-Éropah itoe lebih baik, disebabkan oléh kaoem koeli disitoe lebih koeat. Kekoeatannja itoe boekannja dianoegerakkan orang lain kepadanya, melainkan kekoeatannja itoe didapatnja sendiri dari pada ichtiarnja dan oesahanja sendiri.

Dengan menambahi oendang-oendang jang melindoengi ra'iat jang kebanyakan dan meloeaskan pendjagaan pemerintah, maka dalam beberapa keradjaan di-Éropah pemerintah telah mengambil sebagian dari pekerdjaan atau toegas perserikatan kaoem boeroeh jaitoe kewadjiban memberi bantoean kepada koelikoeli jang sakit atau jang kena tjelaka, diambil oléh pemerintah djadi toegasnja.

Oléh karena negeri atau keradjaan djoega djadi pemberi kerdja kepada pegawai-pegawainja, pemerintah sendiripoen djadi bertentangan atau berhadapan poela dengan perserikatan pegawai-pegawainja itoe.

Dalam beberapa keradjaan dan dinegeri Belanda-poen djoega, pemogokan amtenar dimakan hoekoem, artinja sekalian pegawai negeri jang mogok ta' kan tidak dapat hoekoeman. Maksoednja oendang-oendang ini boekannja akan melarang pegawai-pegawai negeri memperhatikan kepentingannja dengan djalan ber-serikat, melainkan akan mendjaga, soepaja keperloean 'oemoem djangan mendjadi roesak binasa oléh perboeatan segolongan pegawai.

Keperloean 'oemoem itoe lebih penting dari keperloean sendiri-sendiri, dan kepentingan satoe bangsa lebih besar artinja dari kepentingan segolongan amtenar.

Sebab amtenar tidak berhak akan mogok, djadi sebenarnya berlakoe atasnja kewadjiban akan bekerja. Karena itoe maka wadjiblah poela negeri mendjaga soepaja gadji pegawai-pegawainja djangan koe-rang tjoekoep sekali.

De bijzondere stakingsartikelen, welke in 1903 voor Holland zijn vastgesteld, zijn in het nieuwe Wetboek van Strafrecht voor Ned. Indië niet overgenomen, zoodat hier staking door ambtenaren niet speciaal is strafbaar gesteld.

Er is in Indië voor vakvereenigingen een ruim arbeidsveld open. Vooral in de toekomst, als Java een inheemsche industrie krijgt, zal het aantal werklieden-organisaties zich belangrijk uitbreiden.

Thans is er hoofdzakelijk werk voor arbeidsvereenigingen onder werklieden in vreemde industrieën.

De leiding daarvan zal aan de voormannen buitengewoon hooge eischen stellen en een groote mate van ontwikkeling en karakter vergen.

Door bestudeering van de geschiedenis der vorige eeuw in Europa, kunnen de fouten vermeden worden, welke daar gemaakt zijn en zoo de arbeiderspartij een boel ellende bespaard worden.

Zij moeten bedenken, dat zoolang in Europa de actie om betere loonen en levensvoorwaarden zich uitte in verzet en vernieling, in de kaart van het kapitaal gespeeld werd, dat alleen scheppende organisatie de overwinning kan brengen. Zij moeten dus die onvruchtbare periode van sabotage en wilde staking overslaan en direct beginnen bij den degelijk georganiseerden vakbond en de coöperatie vereeniging.

Oendang-oendang mogok jang teristiméwa jang ditetapkan oentoek negeri Belanda dalam tahoen 1903 jaitoe sesoedah pemogokan besar di-Amsterdam, tidaklah dimasoeakkan kedalam Kitab oendang-oendang Hoekoeman jang baroe oentoek Hindia Belanda. Djadi larangan mogok oentoek pegawai-pegawai negeri di-Hindia ini tidak terseboet dalam oendang-oendang disini.

Oentoek perserikatan-perserikatan sekerdja masih banjak lagi kerdja di-Hindia ini. Apalagi kemoedian djika tanah Djawa telah mempoenjaï industrie Boemipoetera sendiri, tentoe banjak kaoem boeroeh akan bertambah-tambah.

Sekarang ini kerdja bagi perkoempoelan kaoem boeroeh teroetama diantara koeli-koeli jang bekerdja dipaberik-paberik bangsa asing.

Akan memimpin perkoempoelan kaoem boeroeh itoe perloe sekali pemimpin-pemimpinnya orang jang banjak pengetahoeannja dan bidjaksana sekali.

Dengan mempeladjari kemadjoean bangsa koeli di-Éropah dalam abad jang laloe, dapatlah pemimpin-pemimpin kaoem boeroeh di-Hindia menghindarkan (mendjaoehkan) kesalahan-kesalahan jang terboeat oléh kaoem koeli di-Éropah itoe, djadi boléhlah kaoem boeroeh disini terpelihara dari pada sengsara jang telah ditangoeng kaoem koeli di-Éropah karena kesalahannja sendiri.

Dioelang sekali lagi disini pemimpin-pemimpin kaoem boeroeh Boemipoetera hendaklah mema'loemi, bahwa selama di-Éropah pergerakan hendak beroléh oepah jang lebih dan kehidoepan jang tjara manoesia, dilakoekan dengan perlawanan dan meroesakkan, kaoem oeang dibantoe oléh pemerintah, djadi diberi sendjata akan memoekoel kaoem koeli sendiri; setelah perlawanan itoe teratoer dengan baik, baharoelah mendatangkan kemenangan kepada kaoem koeli itoe. Djadi témpoh atau periode perlawanan dengan meroesakkan dan mogok dengan mem-

Zij zullen er voor te zorgen hebben, dat zooveel mogelijk het nationale element uit den loonstrijd blijven deze zuiver als economischen strijd gestreden wordt. Wanneer de Indische vakvereeniging een strijd gaat aanbinden tegen de vreemde industrie in haar geheel, inplaats van tegen de misstanden in die industrie, dan graaft ze haar eigen graf.

babi boeta itoe hendaklah dilampaui sadja oléh perkoempoelan kaoem boeroeh Boemipoetera disini laloe teroes dimoelaï dengan perserikatan jang teratoer dan koperasi sadja sekali.

Peperangan diantara kaoem bocroeh dan kaoem-pemberi kerdja itoe hendaklah tinggal peperangan economie sadja, djangan didjadikan peperangan kebangsaan. Dan kalau perkoempoelan kaoem-kaoem bocroeh di-Hindia ini dalam peperangannya itoe memerangi adanja kapital sama sekali, djadi tidak hendak menghilangkan hal-hal jang tidak baik pada industrie itoe sadja, maka ta'kan tidak tentoelah perkoempoelan-perkoempoelan itoe akan menggali koeboernja dan koeboer bangsanja sendiri.

Slotbeschouwing.

HOOFDSTUK XIV.

Wij hebben in de voorafgaande hoofdstukken eenige van de voornaamste punten uit de economische verhoudingen hier in Indië besproken en getracht aan te toonen, hoe in wezen der zaak het koloniaal beheer een gevolg was van een commercieele gedachte en hoe ook thans nog de economische afhankelijkheid van Indië haar politieke afhankelijkheid bepaalt.

Wij hebben de werking geschetst van het kapitaal in Indië en aangestipt het groote nut, dat zij voor dit land heeft en meer nog in de toekomst zal kunnen hebben. Tevens trachtten wij duidelijk te maken, dat de bestaande onbillijke verdeling der winst tusschen kapitaal en arbeid wel degelijk kan veranderd worden met behoud van de nuttige werking van het kapitaal voor Indië. Daarna werden aangegeven, de middelen die een grooter winstaandeel in handen van de Inlandsche bevolking kunnen brengen en tevens het wezen en de werking besproken van de coöperatieve organisaties en vakvereenigingen, die de economische onderdrukte klassen hunne onafhankelijkheid kunnen hergeven.

Deze organisaties werden genoemd, de beste leerschool voor het aankweeken van die eigenschappen, welke voor zelfbestuur noodzakelijk zijn en zelfs werd

Penoeetoe kata.

BAB XIV.

Dalam bab-bab jang terdahoeloe telah diperkatakan dengan pandjang lébar beberapa perkara jang teroetama tentangan hal keadaan „economie” di-Hindia ini. Maka telah diterangkan bertoeroet-toeroet kepada pembatja, bahwa hal mempoenjaí djadjahan itoe ialah soeatoe sasaran (kedjadian) dari pada kehendak akan meloeaskan perniagaan, dan bahwa sampai sekarangpoen kelemahan bangsa Hindia dalam hal economie menjebabkan kekoerangan kemerdékaannja dalam hal politiek.

Kemoedian dari pada itoe telah dioeraikan dengan ringkas betapa pekerdjaan „kapital” di Hindia ini, serta telah ditoendjoekkan poela besar paédahnja kapital itoe oentoek negeri ini, apalagi dalam waktoe jang akan datang. Poen telah dinjatakan poela, bahwa atoeran pembagian keoentoengan diantara kapital dan si pekerdja jang sekarang ini soenggoeh beloem menoeroet ke’adilan, boléh sekali dioebah dengan tidak perloe menghilangkan adanja kapital itoe. Setelah itoe laloe ditoendjoekkan poela kepada pembatja daja oepaja mana jang haroes ditoeroet akan mendjaga, soepaja lebih banjak dari pada keoentoengan itoe djatoeh ketangan anak negeri. Achirnja telah diperkatakan poela dengan landjoet woedjoed dan pekerdjaan berdjenis-djenis koperasi dan perserikatan sekerdja, jaítoe doea ichtiar jang amat moedjarrah sekali akan memperbaiki keadaan kehidoepan kaoem-kaoem jang tertindis hidoepnja, soepaja ia beroléh kemerdékaannja.

Perserikatan-perserikatan itoe dikatakan sekolah jang baik sekali tempat mendidik pekerti-pekerti jang perloe oentoek mendjadikan „zelfbestuur” (pemerintahan

de stelling uitgesproken, dat een volk, dat groote, uitgebreide, en goedwerkende coöperatieve vereenigingen bezit, daarmede tevens het bewijs heeft geleverd tot zelfbestuur in staat te zijn, omdat daardoor wordt aangetoond dat het gemeenschapsgevoel voldoende ontwikkeld is, de gemeenschapsbelangen op behoorlijke wijze kunnen worden behartigd en het gemeenschapsbezit behoorlijk kan worden beheerd.

Thans moet nog worden vermeld hoe het komt, dat in deze artikelen, welke toch den titel dragen »Hindia Zelfbestuur» relatief zoo'n geringe plaats is gegeven aan zuiver politieke vraagstukken.

Dit is niet het gevolg van eenige geringschatting van de beteekenis van het politiek leven en de politieke partijen, maar alleen een gevolg van het feit, dat ten slotte alle politiek gebonden is aan het economisch kunnen. De taak van de Regeering van een modernen staat kan eenigszins vergeleken worden met de taak van het beheer over een reusachtige onderneming. Ook voor Haar geldt als eerste eisch een juist economisch beheer, ook voor Haar de noodzakelijkheid om te zorgen, dat de uitgaven de inkomsten niet overschreiden.

Er wordt al te dikwijls over het hoofd gezien, dat de Regeering niet is een absolute almacht, die alles kan indien zij slechts zou willen, maar dat Haar kunnen bepaald wordt door het kunnen van de gemeenschap, waarover zij het beheer voert. Met andere woorden, dat het kunnen van de Regeering ten slotte bepaald wordt door de economische draagkracht van de bevolking. Er bestaat geen tegen-

sendiri). Bahkan, telah dioetjapkan djoega bahwa soeatoe bangsa, jang banjak mempoenjaï koperasi jang baik djalannja, tentoe sanggoep memerintah negerinja sendiri, karena dengan koperasi itoe se-soenggoehnja soedah dinjatakan oléh bangsa itoe, bahwa meréka itoe telah mengerti akan atoeran hidoep bersama, apa jang mendjadi hak dan apa jang mendjadi kewadjibannja; serta soedah tahoe poela meréka itoe memperhatikan keperluan dan kedadjikan bersama serta mengoeasaï harta benda bersama dengan sepatoetnja.

Sekarang tinggal lagi jang akan diperma'loemkan, apa sebabnja maka dalam bab-bab jang terdahoeloe, sedikit sekali tempat jang dioentoekkan bagi politiek.

Itoe boekan karena koerang menghargaï politiek dan boekan poela karena koerang mengindahkan kaoem-kaoem politiek itoe, melainkan semata-mata hanjalah karena kejakinan, bahwa segala politiek itoe akan terikat djoega kekoeasaannja oléh kesanggoepan dalam perkara oeang (economie). Bahwa sanja toegas pemerintah sesoeatoe keradjaan jang „modern” itoe hampir ta' ada oebahnja dengan toegas seorang toean keboen atau administrateur onderneming jang mahabesar, pemerintah djoega pertama-tama haroes mendjaga, soepaja oeroesan harta benda negeri jang diserahkan pengoeasaannja kepadanya, tinggal baik; pemerintah djoega haroes mendjaga, soepaja oeang jang keloear djangan melebihi oeang jang masoek.

Kerap kali kita loepa, bahwa pemerintah itoe boekannja jang mahakoeasa, jang sanggoep mengadakan sesoeatoe, asal ia maoe sadja; loepa kita, bahwa sebenarnja kesanggoepan pemerintah itoe bergantoeng kepada kesanggoepan orang banjak jang diwakilinja. Dengan perkataan lain, kesanggoepan pemerintah itoe bergantoeng kepada keadaan economie ra'iatnja. Artinja kalau ra'iat kaya, banjaklah pentjarian pe-

strijdigheid en afgescheidenheid tusschen Regeering en volk in dien zin, dat wat door den Staat betaald wordt, het volk niets zal kosten; integendeel elke door het volk verlangde maatregel moet door het volk zelf worden bekostigd. Dit geldt voor alle, ook voor onafhankelijk zelfbesturende landen. De bijzonderheid, een koloniaal land eigen, bestaat alleen daarin, dat indien de vergelijking met een groote onderneming ook hier wordt doorgevoerd, het beheer niet door de aandeelhouders zelf is aangesteld. Dit onttrekt Haar echter niet aan de gebondenheid der economische eischen, die ook voor Haar blijven gelden. Ook Haar daadkracht wordt bepaald door Haar werk-kapitaal, dat is de economische draagkracht van de bevolking. Een frappant voorbeeld van het niet realiseeren van deze economische gebondenheid, leverde de door sommigen geuite wensch om reeds dadelijk de tweede klasse school als standaardschool voor geheel Indië aan te nemen, hetgeen een uitgave zou beteekenen van f 400,000,000,— per jaar, welke f 400,000,000,— (en dit is het punt dat vergeten wordt) dan ook direct door de bevolking zouden moeten worden opgebracht.

De politieke partijen houden zich in Indië nog voornamelijk bezig met de negatieve zijde van het staatsbeheer. Hun taak is den volkswensch tot uiting te brengen, over de wijze, waarop de gelden zullen worden besteed, maar de positieve zijde van de bestuurstaaak, de zorg, dat die gelden ook worden opgebracht is een vraag waarover zij zich nog zeer weinig bekommeren. Dit onderdeel van het landsbeheer is voorloopig nog de taak van de regeering. Het is opvallend, hoe bij de begrootings-behandeling in den Volksraad bijna uitsluitend stemmen opgingen voor vermeerdering van verschillende uitgaven, maar over de wijze, waarop die meerdere

merintah dan banjaklah poela jang boleh dilakoekan pemerintah itoe. Djadi antara ra'iat dan pemerintah tidak ada perlawananan kepentingan, melainkan oeang pemerintah itoe oeang ra'iat dan belandja pemerintah belandja ra'iat djoega. Bédanja pemerintah soeatoe djadjahan dengan toean keboen tadi hanjalah: toean keboen itoe diangkat oléh orang-orang jang poenja „aandeel” (aandeelhouders), tetapi pemerintah soeatoe djadjahan tidak diangkat oléh ra'iat djadjahan itoe. Akan tetapi dalam hal terikatnja tentang perkara oeang ta'ada oebahnja pemerintah itoe dengan toean keboen tadi. Pemerintah djoega haroes memikirkan, dapatkah maksoednja didjalankan mengingat keadaan kapitalnja. Jang mendjadi kapital kepada pemerintah jaitoe kesanggoepan ra'iatnja tadi. Soeatoe tjontoh jang terang seterang-terangnja tentang kebenaran perkataan itoe, jaitoe perkara pengadjaran. Banjak orang jang mengehendaki, soepaja segala sekolah désa didjadikan sekolah kelas 2 sadja. Baik, kata pemerintah Hindia, tetapi tahoe toean-toean berapa belandjanja setahoen oentoek mentjapai maksoed itoe? f 400.000.000. (empat ratoes djoeta roepiah) toean. Djika ra'iat sanggoep mengadakan oeang itoe, pemerintah akan soeka sekali mendjalankan kehendak ra'iat itoe.

Kebanjakan kaoem politiek di-Hindia ini teroetama hanjalah memikirkan djalan akan membagi-bagi atau membelandjakan oeang negeri sadja. Pekerdjaaonja tjoema menjampaikan kehendak anak boeah sadja, bagaimana patoetnja oeang negeri itoe dipakai. Akan tetapi apa daja oepaja akan mengadakan oeang itoe, djarang sekali dipikirkannja. Roepanja hal itoe hendak diberatkan kepada Pemerintah sadja. Kalau tidak begitoe, bagaimanakah hal ini misalnja dapat diterangkan: dalam memperkatakan kira-kira (begrooting) di-Volksraad, hampir selaloe hanjalah kedengaran soeara memintakan menambah oeang keloear sadja, tetapi betapa oepaja akan memperoleh oeang jang

uitgaven moeten worden, gedekt werd geen woord gerept.

Het is deze positieve zijde van het staatsbeheer, het economische beheer, waarop wij in deze bladzijden hoofdzakelijk den nadruk hebben willen vestigen, omdat de snelheid, waarmee de Inlandsche bevolking de daarvoor noodzakelijke eigenschappen ontwikkelt in hoofdzaak de snelheid bepaalt, waarmee haar een volledig zelfbestuur kan worden toegekend.

Tot nu toe is er voor haar slechts gelegenheid geweest tot medezeggingsschap. De naaste toekomst zal ook de gelegenheid bieden tot zelfbestuur in autonome onderdeelen. De komende bestuursreorganisatie met de instelling van dessaraad en regentschapsraad geeft binnen die kleinere gemeenschappen de volledige bestuurstaak; dat is dus ook het economisch gemeenschapsbeheer aan de Inlandsche bevolking over.

Moge de resultaten daarvan zoodanig zijn, dat na korten tijd ook het volledig zelfbestuur over Indië aan haar kan worden overgedragen.

diminta dikeloearkan itoe, tentang itoe sepatah kata-poen tidak kedengaran.

Oléh sebab itoelah maka dalam bab-bab jang „positief” (sesoenggoehnja) itoelah, jang ditoendjoekkan, karena semakin lekas ra'iat Hindia memperoleh sifat-sifat jang perloe oentoek itoe, semakin tjepat poela kekoeasaan akan memerintah negeri sendiri (zelfbestuur) dapat dipertjajakan kepadanya.

Sampai sekarang ra'iat Hindia hanjalah diberi toe-roet berbitjara sadja dalam oeroesan negeri. Tidak akan lama lagi toean-toean akan diberi mengoeroeskan sendiri sebagian dari negeri ini. Peroebahan besar jang hendak didjalankan dalam hal pemerintahan negeri dengan mengadakan raad-désa dan raad-ka-boepaten dan jang sebagainya, akan menjerahkan kepada anak Hindia kekoeasaan jang setjoekoep-tjoekoepnja akan memerintahkan bagian-bagian itoe djadi djoega dalam hal mengoeroeskan perkara economie.

Achiroe'lkalam berharaplah kita dengan sangat moedah-moedahan penjerahan kekoeasaan, jang akan diberikan kepada anak Hindia itoe, akan berhasil sekali, sehingga ta' lama lagi akan dapat poela diserahkan kekoeasaan memerintahkan djadjahan jang lebih loeas dari pada jang terseboet itoe.
